

1983
SAUSIS-JANUARY
Nr. 1

KARYS

KARYS

1983
Nr. 1 (1588)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

Adomas Varnas — Birutė, D.L. Kunigaikštienė	Viršelis
Kotryna Grigaitytė — Mažoji Lietuva, eil.	1
Z. Raulinaitis — Kovos prieš livoniečius	2
K. Kriaučiūnas — Iš vieno fronto į kitą	5
P. Matekūnas — Įspūdžiai iš Naujųjų Trakų	6
K. Širvinta — Karui baigiantis	11
A. Mažeika — Los Angeles Birutiečių jubiliejinė šventė	14
B. B. — “Trečiasis Pasaulinis karas.....	16
S. R. — Karinė tarnyba bolševikmety	20
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai, V dalis	22
TREMTIES TRIMITAS	
J. Gliauda — Apie naują Lietuvos sienų žemėlapi	27
Šauliškoj pastogėj — kronika	37
KARINĖS ŽINIOS	37
Mokslas ir Technika	38
K. J. — Sovietų generolo atsiminimai	41
Kronika	43

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Cítulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGtinėse Amerikos VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — “Gifts International”,
“Parama”, Baly’s Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Jonas Smailys
WATERBURY, CT — “Spauda”
WOODHAVEN, NY — “Romuva”

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

SPAUSDINA

Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. REMOVE
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1588)

SAUSIS — JANUARY

1983

K. GRIGAITYTĖ

MAŽOJI LIETUVA

*Didinga tu graži,
širdy nesutelpi.
Tiek amžių gimtą žodį gynus,
esi juk nedalinama
visų Tėvynė!
Tu Baltijos dukra
priglaudus veidą prie bangos
klausais pušynų
nenutilstančios maldos.
Ir ilgesio rankas keli į dangų:
gražink mums, Viešpatie,
tą kraštą tokį brangų!
Šaltinių vandenys, upokšniai,
ar versmės raibuliuojančios,
visi jūs susiliekit
į galingą upę.
Nuplaukit šimtmečių kančias.
Tegul pražydi mums iš naujo
graži, šventa
Mažoji Lietuva.*

Klaipėdos uosto švyturys

KOVOS PRIEŠ LIVONIEČIUS

(Ištrauka)

Z. RAULINAITIS

Kuršių Laivyno Pergalė

Su livoniečių žygiu į estų Ugauniją prasidėję 1210 metai buvo ypač gausūs kariniais įvykiais. Daugiausia žinių ir įdomiausių jų turime iš tos pačios Livonijos.

Velykų dieną, t.y. balandžio 18, su pirmąja ir didžiausia kryžininkų dalimi, savo pažadus Livonijoje atlikusių, vysk. Albertas pasikrovė į laivus ir išplaukė į Vokietiją, keliaudamas pro Gotlando salą. Pasiėkęs Gotlandą, prie Sundo (praplaukiamas sąsiauris tarp Gotlando šiaurinio galo ir mažos Faro salos), staiga, buvo pastebėti pakrantėje sustoję aštuoni kuršių karo laivai. Jie, greičiausiai, ten tykojo kokio pavienio, nedidelio prekybinio laivo.

Būdami gausūs, keletas stambesnių laivų ir labai karingai nusiteikę, kryžininkai, greičiausiai prieš vyskupo norą, nutarė tuoj pulti kuršius. Tam tikslui į vandenį, iš nepaslankių kogių, buvo nuleistos valtys. Kryžininkai galvotrūkčiais, vienas per kitą, susėdo į valtį, bijodami, kad kuršiai nepaspruktų ir "pas pagonis skuba ir nerūpestingai skubėdamos valtys, lenktyniaudamos viena su kita, irkluoja, norėdamos priešus pirma pasiekti." (Henriko Livonijos Kronika).

Skubotas ir netvarkingas vokiečių kryžininkų puolimas jiems brangiai atsiėjo. Kuršiai nepasitraukdami stebėjo priešo veiksmus ir pamatę kryžininkų betvarkę, šaltai ir ramiai pasiruošė juos sutikti. Savo laivuose krūvį jie skubiai perkėlė iš priekio, į užpakalį, tokiu būdu iškeldami savo laivų priekius aukštyn. Be to, sustatė savo laivus kautyinių rikiuotėn, po du, su tarpais tarp porų.

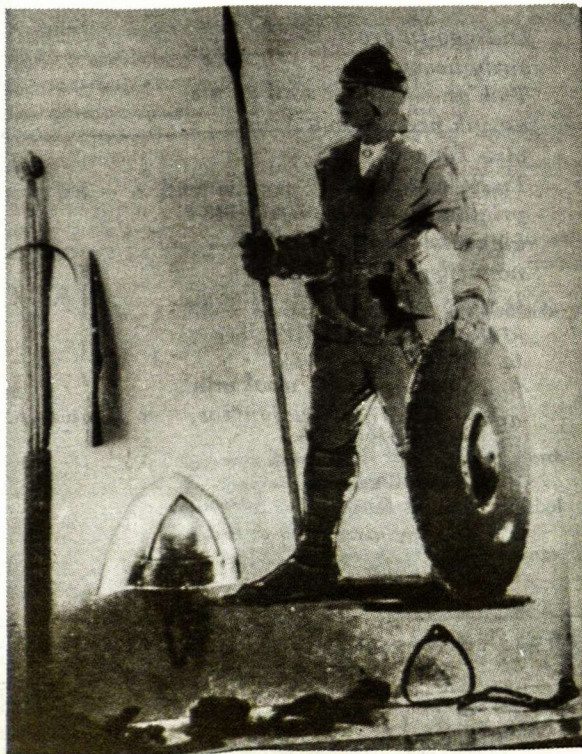
Atskubėjusios dvi pirmosios kryžininkų valtys buvo įleistos į kuršių laivų tarpą, paskui jas — ir sekančios. Valtys buvo mažos ir žemos, sunkiai perkrautos įsikirščiavusiais puolikais, kryžininkais. Kuršiai gi stovėjo savo aukštesniuose su iškilusiais priekiais laivuose. "Kadangi kryžininkai buvo žemesnėse valtyse, tai savo ginklais negalėjo pasiekti aukščiau stovinčių priešų." Iš viršaus smogdami ilgomis ietimis, kuršiai išžudė į jų laivų tarpą patekusių valčių įgulas, "kitus paskandino, o kitus sužeidus, likusieji ištrūko grįždami prie didžiųjų laivų."

Kautyinės buvo trumpos ir visiškai nuostolingos vokiečiams. Pasitraukus likusioms kryžininkų valtims prie kogių, kuršiai išsikėlė į krantą ir išvilkę paimtas valtį į sausumą, "surinkę nukautųjų kūnus, nuvilko jų rūbus bei šarvus ir tarp savęs pasidalijo." Vėliau, Gotlando salos gyventojai, radę žuvusių kryžininkų kūnus, "pamaldžiai surinkę palaidojo."

Kryžininkų kogėms sustojus Visbio uoste, vyskupas net keletą dienų tvarkėsi ir "liūdėjo savųjų žuvusiųjų". Ne be reikalo jis liūdėjo, nes kautyinėse su kuršiais žuvo "beveik trys dešimtys riterių", neskaitant kitų — nekilmingųjų.*

Kuršių laivyne, iš 8 karo laivų, galėjo būti apie 240 karių, kiek buvo kryžininkų laivų, kronikininkas neužrašė. Tačiau, galime spėti buvus 4, ar 5 kogės su 3 - 400 kryžininkų.

Kuršių karys ir jo ginklai XII a.

Naugardas ir Pskovas prieš Estus

Vysk. Albertui besiruošiant keliauti į Vokietiją telkti naujus kryžininkų būrius** ir atlikti diplomatinę misiją, paruošiant dirvą akcijai prieš kalavijuočių ordino tikslus Estijoje, rusinai pradėjo karo veiksmus prieš estus. Pasinaudodami vyraujantią taika ir net sąjunga su Ryga, trukusia iki 1216 m. pavasario, Naugardo ir Pskovo "karaliai" (anot kronikos) 1210 m. kovo 1 dieną įvykdė žygį į Estiją.

Mstislavas Mstislavičius Drąsusis, Naugardo kunigaikštis nuo 1209 - 1210 m. ir jo brolis Vladimiras, Pskovo kunigaikštis — vysk. Alberto brolio Teoderiko uošvis, "su visais savo rusais" puolė Ugauniją, vesdami didelę kariuomenę. Odenpės pilis buvo apgulta ištisas 8 dienas. Pilyje pritrūko maisto ir vandens. Estai paprašė rusinų taikos. Kadangi rusinų žygis vyko grobio tikslu, tai jie sutiko nutraukti apgulą už kontribuciją.

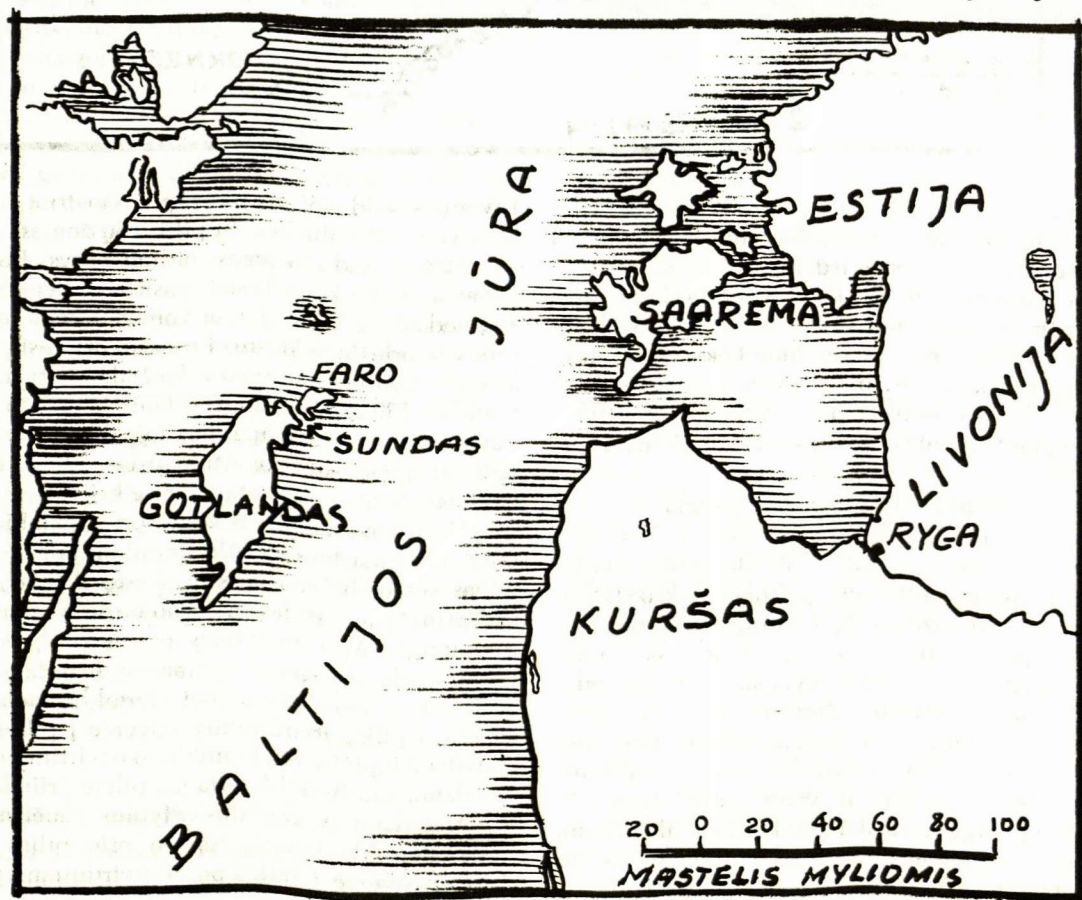
Gavę keturis šimtus markių nogatų,*** rusinai pasitraukė. Pasitraukdami, dėl formos, jie pakrikštijo kai kuriuos iš estų, pažadėdami atsiųsti savo kunigus ir visus pakrikštyti. "Ką, tačiau, paskui pamiršo", pridėjo kronikininkas, nes ne tam tikslui rusinai puldinėjo estus.

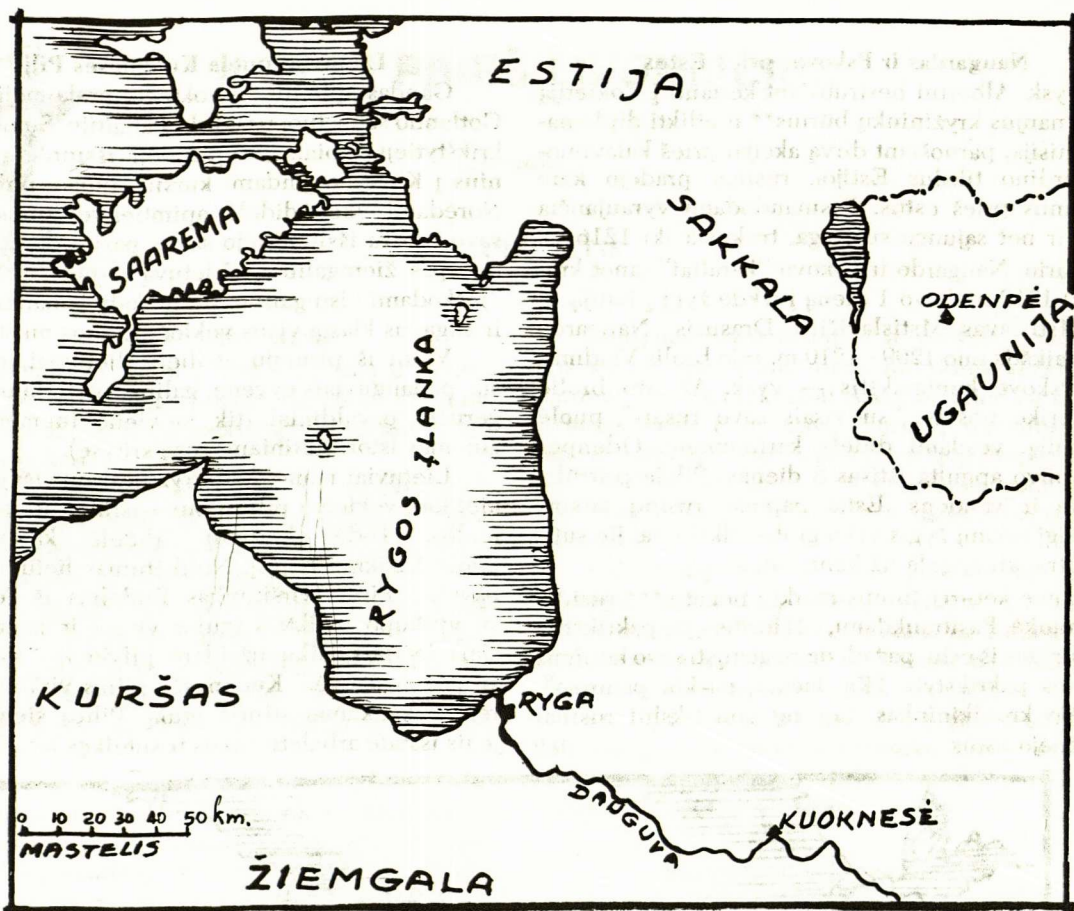
Lietuviai puola Kuoknesės Pilį

Gandas apie didelį vokiečių pralaimėjimą prie Gotlando salos tuoj pasklido Pabaltijy. Sujudo ir pakrikštytieji lybiai. Jie pirmieji išsiuntė pasiuntinius į Kuršą, ragindami kuršius tuojau pulti Rygą. Norėdami sukelti didelę apimties veiksmus, kuršiai savo ruožtu išsiuntinėjo savus pasiuntinius pas estus, pas žiemgalius, į Lietuvą ir net pas rusinus, "ieškodami visų galimų būdų, kaip sunaikinti Rygą ir sugavus klasta visus vokiečius, juos nukauti."

Vieni iš pirmųjų atsiliepė lietuviai, greičiausia, padauguviais gyvenę, galima spėti, kunig. Dangeručio pavaldiniai (tik jo vieno tuomet vardas žinomas istor. šaltiniams tose srityse).

Lietuviai manė, kad kryžininkams išvykus Vokietijon, vokiečių pilyse bus pasilikę tik nedidelės įgulos. Todėl lietuvių "didelė kariuomenė" puolė Kuoknesės pilį. Netikėtumas lietuviams nepavyko. Pilies viršininkas Rudolfas iš Jerichovo su vyskupo paliktais įgulos vyrais ir pakrikštytaisiais latviais laiku užsidarė pilyje ir "narsiausiai su jais susikovė." Kuoknesės pilies viršininkas turėjo pakankamai stiprią įgulą. Pilies sienų viršuje jis išstatė arbaletininkus ir sutelkęs būrį iš vysku-

po kariaunos ir latvių, padarė išpuolį: . . ." ir daug iš lietuvių savo ietimis ir arbaletininkais iš pilies užmušė, kai kuriuos sužeisdami."

To smarkaus ir netikėto išpuolio lietuviams pakako ir jie pasitraukė. Iš to tik aiškėja, kad nežiūrint kronikos įrašo, ten nebūta kokios "didelės" lietuvių kariuomenės, o tik greitomis susibūrusio telkinio, kuriam netikėtumas padaryti nepasisėkė, todėl, vengdami nuostolingų kautynių, lietuviai pasitraukė.

Odenpės Pilis Dega Antrą Kartą

Tuo metu (1210 m.), kai lietuviai nesėkmingai kovėsi prie Kuoknesės pilies, Vendeno pilies viršininkas Bertoldas, sutelkęs apylinkės pakrikštytuosius latvius, įsiveržė į estų Ugauniją, taikydamas į Odenpės pilį. Kartu su juo žygiavo ir vyskupo kariuomenės dalinys su pakrikštytaisiais lybiais, vedamas vyskupo kareivų, Zigfrido ir Aleksandro. Nenorėdamas leisti kalavijuočių ordinui per daug įsigalėti, vyskupas buvo pavedęs savo vietininkams sekti ordino veiksmus ir visur kartu dalyvauti, kad galimų pergalių vaisiai netektų vien tik ordinui. Šis žygis yra įdomus tuo, kad parodo tų dviejų vadovybių, kalavijuočių ordino ir Rygos vyskupo,

Livonijos valdovo, ne tik tarpusavio trintį, bet ir lenktynes, užgrobiančią estų pilies ir jų žemes.

Atrodo, kad abi jėgos: ordino būrys, Bertoldo vedamas ir vyskupo kariai, pasiekė Odenpės pilį, žygiuodami atskirai, dviem vorom ir atsidūrė prie pilies iš priešingų pusių. Pirmasis prie estų pilies atsirado Bertoldas su savo vokiečiais ir latviais. Užpuolimo būta staigaus ir estams nelaukto. Pilis buvo nepasiruošusi apgulai, joje buvo tik maža įgula ir spėję subėgti artimiausios apylinkės gyventojai, daugiausia moterys ir vaikai.

Matydami, kad neatsilaikys prieš stambiają jėgą, išsigandę estai tuoj pasiūlė Bertoldui taikytis. Bertoldas sutiko ir buvo taikingai estų įleistas į pilį, kad priimtų jų pasidavimą. Tuo tarpu, vyskupo kariuomenės būrys su lybiais pasiekė pilį iš kitos pusės. Radę ten sienas neginamas ir nesaugomas, netikėtai ir nei estams, nei Bertoldui nelaukta, užkopę į pilies įtvirtinimus, įsiveržė į pilies vidų žudydami ir plėšdami, kronikininko tvirtinimu, "nežinodami, kad Bertoldas yra jau pilyje priimtas."

Matydami vyskupinius ir lybius siaučiant pilyje, ir Bertoldo latviai, stovėję prie pilies sienų išorėje, įsiveržė į pilį: "pilies įtvirtinimus paima,

IŠ VIENO FRONTO Į KITĄ

(Kūrėjo - Savanorio ir Klaipėdos Krašto Atvadavimo Kovų Dalyvio Kazio Kriaučiūno Prisiminimai)

1918 m. gavęs žinią, kad Kėdainiams grėsia pavojus būti bermontininkų ir komunistų užimti, stojau savanoriu ir prisijungiau prie kitų mano apylinkės vyrų. Mes greitai susiorganizavome ir stojome į kovą ginti savo kraštą. To pasėkoje žuvo mūsų apylinkės karys Povilas Lukšys — pirmoji Nepriklausomybės kovų auka. Jis mirė 1919 m. vasario mėnesį. Buvo kilęs iš netoli esančio Kazokų kaimo. Mes nenusiminėme, bet drąsiai apsupome mišką ir sunaikinome ten besislapstančius komunistus.

Po to gavome žinią, kad bolševikai grąso užimti Alytų. Vykome tenais ir padėjome jį apginti. Tada žuvo pirmasis lietuvis karininkas A. Juozapavičius, kuris krito ant Alytaus tilto. Pro Alytų veržėmės toliau į Dzūkiją, apsupome priešo dalinius, kurie mums pasidavė. Toliau mūsų dalinys žygiavo į Varėną, ir ją mes išvadavome iš komunistų. Iš Varėnos pasukome į Vilnių. Tenais atsiradome 1919 metų pabaigoje.

Vilniuje mums buvo išdalinta drabužiai ir maistas. Gavome daugiau ginklų ir kitos paramos, kuri buvo atėjusi iš Amerikos. Tuo laiku mums vadovavo generolai: Žukauskas, Bulota ir kiti karininkai, tarpe jų ir St. Raštikis. Visi buvome pasiryžę neatiduoti Vilniaus lenkams. Kovos su jais užtruko gana ilgai. 1920 metais buvau lenkų fronte sužeistas. Atvežė į Kauno karo ligoninę, kurioje mane gydė gydytojas prof. Lašas ir gydytojas Oželis. Pasveikęs grįžau į savo dalinį, kuris prie Varė-

viešpatauja pilyje, vyrus nukauna, moteris ima, daug grobio grobia ir tik kai kurie estų bėgdami teištrūko." Atrodo, jog Bertoldas negalėjo, ar nenorėjo sustabdyti tų bereikalingų žudynių ir plėšimo.

Užimtoje pilyje livoniečiai išbuvo kelias dienas, dalinosi grobį, ir ilsėjosi. Pasitraukdami, jie vėl sudegino atstatytą estų pilį, paleido gaisrais apylinkės kaimus ir padarė daug žalos, grįžo su visu grobiu atgal į Livoniją, kur jų laukė netikėtumas — kuršių apgulimas Rygos.

(*Bus daugiau*)

Išnašos

Schemas braižė B. Balčiūnas.

*Lyg ir norėdamas atkeršyti kuršiams už tokį žymų ir neprotingą vokiečių pralaimėjimą, kronikininkas įrašė

"Dr. Vinco Kudirkas" šaulių kuopos Worcesterystėje garbės šaulys Kazys Kriaučiūnas.

nos laikė frontą ir neleido lenkams veržtis toliau. Po to, kaip su lenkais buvo pasirašyta sutartis, jie klasingai ją sulaužė.

1922 m. išėjau į atsargą, apdovanotas savanorio medaliu. Įteikė pats generolas Žukauskas. Gavau ir savanorio liudijimą žemei gauti.

1923 m. sausio mėnesio pradžioje vėl prisijungiau prie gausaus būrio savanorių, kurie buvo su-

tokią žinutę: "Po keleto metų atvyko fryzai su kryžininkais į aukščiau minėtąją Gotlando salą ir rado kuršius tenai su dideliu grobiu ir juos apsupę, staiga susikovė su jais ir nukovė kuone visus, paėmę keturis karo laivus su visu grobiu nuplūkdė su savim į Rygą. Be galo daug avių, kurias iš krikščionių žemių pagrobė buvo, atėmė iš jų ir taip pat nuvežė į Rygą. Ir kilo didelis džiaugsmas dėl padaryto kuršiam keršto."

*** "... per kaimus ir gatves, per miestus ir pilis ieškodamas kas save siena už Viešpaties namą statytų, kas kryžiaus ženklą sau prisegtų, kas marias pereitų, kad į Livoniją vyktų..."

***Estiškai "nahad" — skūros, lybiškai "nog" — skūra, sen. rusų kalboj "nogata" (kiaunės, ar voverės skūrelė) buvo piniginis vienetas — 1/2 grivinos.

Visos citatos iš Henriko Livonijos Kronikos, prof. K. Kepalo vertimas — rankraštis.

ISPŪDŽIAI IŠ NAUJŪJŲ TRAKŲ

PETRAS MATEKŪNAS

Į Naujuosius Trakus, kaip turistas, buvau nuvykęs 1940 m. pavasarį, kai pastoviai apsigyvenau Vilniuje. Nuo Vilniaus Naujieji Trakai yra apie 30 kilometrų į pietvakarius.

Yra dveji Trakai: Naujieji ir Senieji. Senuosiuose Trakuose, kurie yra apie 4 km nuo Naujųjų Trakų, nesu buvęs. Trakų vardas, kaip manoma, yra kilęs nuo žodžio trakas, kuris reiškia iškirstą ar išdegintą miške vietą, paverstą dirbama žeme, ar kai toje vietoje pastatoma sodyba.

Naujieji Trakai yra įsikūrę prie Galvės ežero, dideliame pusiasalyje. Jie iškilo apie 1320 m., kaip Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos sostinė ir kaip svarbus administracinis centras. Mirus didžiajam Lietuvos kunigaikščiui Zigmantui Augustui, paskutiniajam gediminaičiui, Trakai neteko tos reikšmės, kurią anksčiau turėjo prie Gedimino, Kęstučio, Vytauto, Švitrigailos ir kitų. Nuo to laiko pilys liko apleistos ir pradėjo griūti, o miestas — skursti ir nykti. Labiausiai Trakai nukentėjo per 1655 - 1661 m. Maskvos okupaciją. Jos kariuomenė, vadovaujama caro Aleksiejaus, plėšė ir degino ne tik

miestelį, bet taip pat apnaikino ir pilis. Po tos rusų invazijos Trakai neatsigavo ir paliko nuskurdusiu mažučiu miesteliu, nes nei rusų, nei lenkų valdžioms, kaip okupantams, visai nerūpėjo nei tų istorinių paminklų išsaugojimas, nei miestelio gerbūvio pakėlimas. Jų visų tikslas buvo kaip greičiau tos vietovės gyventojus surusinti ir sulenkinėti, kad lietuvių nė žymės neliktų.

Pirmasis mano tikslas buvo pamatyti pilis, bažnyčią ir, kiek dar liks laiko, Trakų miestelio įžymybes. Ežerai, kurie supa Trakų miestelį, manęs perdaug neviliojo, nes prie jų iš mažų dienų, kai gyvenau Zarasų mieste, buvau pripratęs ir man didelio įspūdžio nedarė.

Kai tik išlipau iš autobuso, tuojau nuėjau prie senosios Gedimino pastatytos pilies, įsikūrusios nedideliame pusiasalyje, rytinėje didžiojo pusiasalio dalyje, kuriame įsikūręs Trakų miestelis. Pilis dar buvo neatstatyta. Tarp medžių bei krūmų kyšojo raudonų plytų pilies likučiai, kaip praeities laikų liudytojai. Nors jos likusios sienos buvo apgriuvusios ir, anot poeto Maironio, buvo apau-

kviesti į Panevėžį, iš kurio vykome vaduoti Klaipėdą. Vyriausias Klaipėdos sukilimo vadas buvo Budrys, o mūsų daliniui vadovavo karininkas Kalmantas. Žygiavome pro Kretingą tiesiai į Klaipėdą pėsti.

Užėmėme Juodkrantę, nuginklavome prancūzų nedidelį sargybinių dalinį. Šio žygio metu netekome 20 vyrų. Nidoje prancūzai po trumpo susišaudymo greitai mums pasidavė. Mūsų dalinys perėmė sargybą, kurią man teko eiti tris dienas. Klaipėdoje tada buvo septintas pulkas kuris visiškai ją išvadavo. Tada mus savanorius ir šaulius paleido namo.

Grįžęs namo, Kaune gavau tarnybą. Ūkį pavėdžiau broliui tvarkyti, nes, kaip kūrėjas - savanoris gavau 14 ha žemės. Buvome trys broliai. Ūkį gražiai įsirengėme, į kurį dažnai iš Kauno atvažiuodavau. Laimingai gyvenau iki 1940 metų, kada rusai okupavo Lietuvą. Jų okupacija palietė ir mano šeimą.

1944 m. antrą kartą jiems grįžtant į Lietuvą, su

žmona pasitraukiau į Vokietiją. Po ilgos ir varginingos kelionės pasiekėme Berlyną. Lietuvius pabėgėlius Berlyne aptarnavo kun. Puišys, kuris vėliau žuvo motociklo katastrofoje, karui baigiantis Vakarų Vokietijoje. Atsidūrėme su žmona anglų zonoje, iš kurios po karo patekome į Angliją.

1963 m. atvykome į Ameriką. Apsigyvenome Providence, R. I.

Priklausiau Šaulių Sąjungai laisvoje Lietuvoje. Atkūrus ją tremtyje ir sužinojęs, kad Worcesterį įsteigta "Dr. Vinco Kudirkos" šaulių kuopa, įstojau į ją ir priklausau iki šio laiko. Esu pakeltas į kuopos garbės šaulius, apdovanotas garbės šaulio ženklu ir Šaulių Žvaigždės medaliu. Dalyvauju tautinėse šventėse, minėjimuose, lankau šaulių kuopos susirinkimus važiuodamas į juos 40 mylių (nes nuo Providence iki Worcesterio yra toks kelio atstumas) ir tiek pat kelio padarau grįždamas į namus, nes ir dabar gyvenu Providence, R. I.

Džiaugiuose, kad Tėvynei Lietuvai savo pareigą pilnai atlikau

Užrašė Janina Miliauskienė

Trakų
miesto
viduryje

gusios pelėšiais ir kerpėmis, bet man padarė didelį ir neužmirštamą įspūdį, nes šioje pilyje gyveno Gediminas, Kęstutis, gimė ir gyveno Vytautas ir kiti Lietuvos valdovai.

Pilis buvo pastatyta labai geroje vietoje. Iš dviejų pusių ją supo Galvės ežeras, o iš kitų — gilus ir platus griovys, prileistas vandens. Ji užėmė apie keturis ha žemės plotą. Į pilies ribas įėjo piliakalnis, vadinamas Aukos Kalnu, nuo kurio viršūnės gerai matosi Trakų miestelio namų stogai, visas pilies rajonas su pilies likučiais, Galvės ežeras su kaikuriomis salomis ir toli už ežero balti Užtrakių dvaro rūmai, priklausę grafui Tiškevičiui, o į šiaurės vakarus Salos pilies bokštas ir pastatų sienos, apsuptos Galvės ežero vandens.

Pusiasalio pilis buvo pastatyta iš akmenų ir rausvų plytų. Kaip vėliau archeologiniai kasinėjimai parodė, ji susidėjo iš dviejų dalių, būtent, aukštosios pilies su piliakalniu, kuriame, kaip manoma, stovėjęs mūrinis pastatas ir priepilis. Visa pilis buvo apjuosta šešių metrų aukščio mūro siena su penkiais bokštais, iš jų trys buvę masyvūs, pritaikyti flanginiai gynybai (išsikišę iš sienų į išorę) ir išdėstyti grynai taktiniais sumetimais asimetriškai. Nei tų bokštų, nei tų sienų, kai buvau 1940 m. Trakuose, dar nebuvo. Visas pilies rajonas stovėjo apleistas, neprižiūrimas, tik kyšojo vienur kitur buvusios pilies likučiai, apmesti žemėmis ir virš jų kai kur augo medžiai ir krūmai.

Pusiasalio pilis, kuri buvo vadinama didžioji, kaip mes žinome iš istorijos, ne tik nukentėjo nuo

kryžiuočių, bet ir nuo tarpusavių kovų, kurios vyko tarp Jogailos ir Vytauto. XV amž. ji buvo perstatyta ir sustiprinta.

Karai su kryžiuočiais parodė, kad pusiasalio pilis, karo technikai tobulėjant, nebuvo pakankamai stipri. Ši priežastis privertė Kęstutį ieškoti saugesnės gynybos vietos. Buvo parinkta viena Galvės ežere sala, kurioje Kęstutis pastatė pilį. Ji net ligi šių dienų, nors ir apgriuvusi, išsilaikė.

Į Salos pilį teko plaukti laiveliu, nes tilto nebuvo. Iš tolo pilis atrodė didinga, stipri ir priešui neįveikiama. Ypatingai aukštai buvo iškilęs jos centrinis bokštas. Pilis, nors ir apgriuvusi, buvo išlaikiusi savo anksčiau turėtą išvaizdą. Pastatymo data, kaip istorikas Z. Ivinskis mano, buvusi 1405 - 1408 m. Pilies architektūra gotinė. Pilis, užimanti visą salos plotą, apie 1,8 ha. Padalyta į dvi dalis: reprezentaciniai rūmai, kuriuose gyveno kunigaikštis su šeima ir priepilis. Šias abi dalis skiria 65 m ilgio ir apie 12 m pločio perkasas, prileistas vandens. Pilies sienos pastatytos iš akmens ir įvairaus dydžio plytų. Tiek priepilis, tiek ir reprezentaciniai rūmai apsupti stipria gynybine siena, apie 7 metrų aukščio ir 3,5 storio. Geriausiai buvo išlikusi pietinė siena, kurioje, tarp dviejų gynybinių jos bokštų, buvo pilies vartai.

Pilies bokštai, kurie stovi pietryčiuose, pietvakariuose ir šiaurės vakaruose, gerokai išsikišę iš sienų į lauko pusę, kad lengviau būtų apšaudyti priešą, kai jis priartėja prie pilies sienos. Jie yra kelių aukštų. Pirmas jų aukštas kvadratinis, o

kiti apvalūs. Jų visų aukštis siekia apie 16 metrų. Į vartus įeinama tik iš kiemo pusės. Iš vieno aukšto į kitą ėjo mūro laipteliai ir priešui apšaudyti angos. Kai kurie bokštai, išskyrus tik šiaurinį, kuris buvo nugriuvęs net ligi pamatų, buvo aptrupėję ir apgriuvę (šiaurinis bokštas buvo atkastas 1954 m.). Geriausiai buvo išlikęs pietryčių bokštas. Iš jo galima buvo susidaryti pilną vaizdą, kaip atrodė kiti bokštai. Šiauriniame bokšte, kuris buvęs sugriuvęs ligi pamatų, kaip manoma, 16 - 17 šimt. buvęs kalėjimas. Kaliniai į jo rūšį būdavo nuleidžiami iš viršaus. Maistą jiems paduodavo pro siaurą, sienoje padarytą, plyšį.

Išilgai priepilio sienos, tik į kiemo pusę, stovi dviaukštis ilgas pastatas — kazematas. Jo pirmame aukšte, kaip matyti, buvo sandėliai ir arklidės, o antrame gyveno įgula. Taip pat priepilyje yra kiemas, kuriame įgula darydavo karo veiksmų pratybas.

Abi pilies dalis, kaip jau minėjau, skiria perkakas. Virš jo, prie centrinio bokšto, buvo nulei-

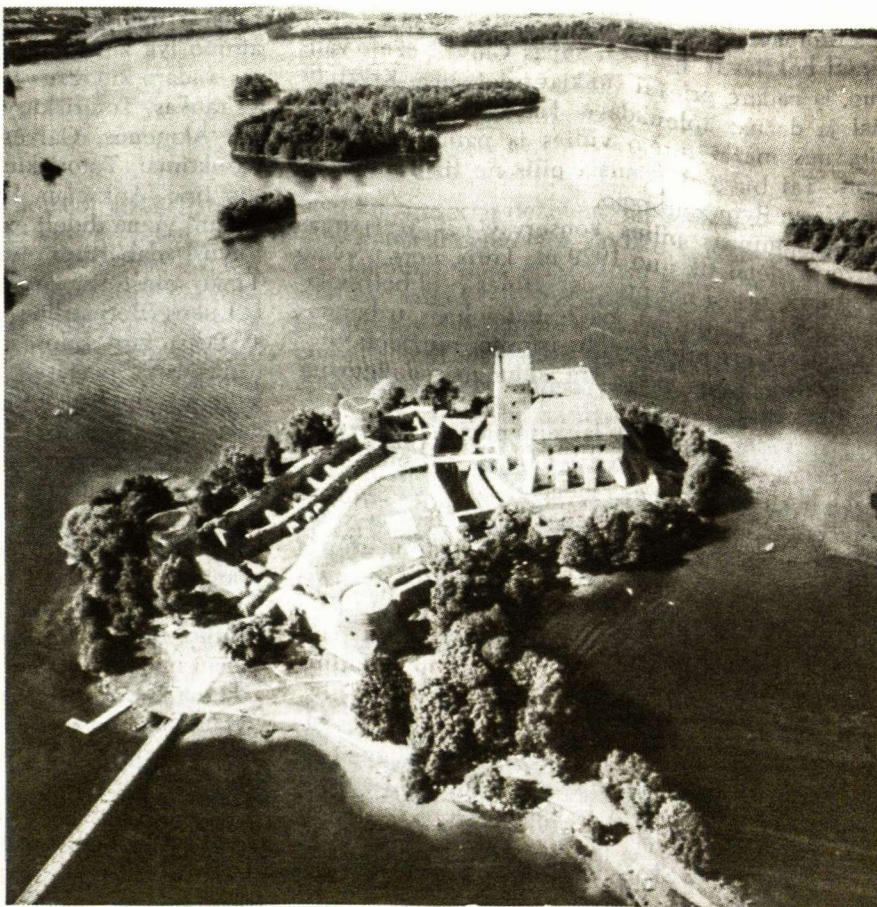
džiamas medinis tiltas (tilto, kai buvau pilyje, dar nebuvo).

Aukščiausias pastatas — centrinis bokštas, vadinamas donžonas. Pastatytas virš vartų angos, turįs apie 35 m aukščio ir susidedąs iš penkių aukštų, sustiprintas kontraforsais. Iš jo viršūnės matosi ne tik Galvės ežeras su savomis bei Trakų miestelis, bet ir tolimesnės apylinkės. Dalis to bokšto buvo išgriuvus. Į jo viršų galima buvo įlipti mūriniais siaurais ir gana stačiais laipteliais, kurie ėjo į viršų sraigto pavidalu. Tai nepaprastai puiki stebėjimo vieta. Ketvirtame jo aukšte, kaip manoma, buvo šv. Jurgio koplyčia (kita Šv. Jurgio koplyčia esą buvusi dar Kryžiaus saloje). Į vartus, virš kurių stovi donžonas, rėmėsi perkaso medis kilnojamasis tiltas.

Reprezentaciniai rūmai stovi šiaurinėje salos dalyje, jie susideda iš dviejų lygiagrečiai stovintų pastatų, kuriuos skiria nedidelis kiemelis, į kurį įeinama pro vartus, virš kurio stovi donžonas. Pastatų sienas nuo ežero pusės remia dideli ir

Trakų pusiasalio
pilies bokštas

Trakų salos
pilis žiūrint
iš lėktuvo

masyvūs kontrafosrai. Tarp rūmų ir gynybinės sienos, kuri kyla iš vandens aplink pilies reprezentacinius rūmus, eina apie 10 metrų terasa. Į rūmus galima buvo įeiti tiesiai iš donžono per medines galerijas (galerijų tuomet nebuvo, bet buvo matyti užsilikusios jų žymės).

Reprezentaciniai rūmai po du aukštu su pusrūsiomis. Jų sienų aukštis siekia apie 14 m. Plotis jų nevienodas: kairysis sparnas apie 11 m, o dešinysis apie 15 m. Pusrūsio sienų dalis iki 2-jų metrų nuo žemės paviršiaus pastatyta iš lauko akmenų, bet apmūryta plytomis. Pirmasis aukštas statytas tik iš pilkų lauko akmenų, antras, kaip ir pusrūsio, irgi iš akmenų, bet apmūrytas plytomis. Visuose aukštuose, įskaitant ir rūšį, langai baigiasi viršuje apvalia forma.

Dešiniajame rūmų pastate, pirmam aukšte, yra didelė salė 9 x 21 m. Ji buvo atkasta lenkų okupacijos metais. Toje salėje, kaip matyti, vykdavo iškilmingi priėmimai. Jos sienos storos, o lubos suskliaustos žvaigždiniiais gotiškais skliautais. Tiek sienos, tiek lubos buvo tinkuotos ir papuoštos

freskomis. Į ją įeinama tik iš kiemo pusės per portalą, kurio fragmentai buvo gotiškos formos ir glifai su voleliais. Po salės grindimis, kai ją restauravo, buvo surasta 14 kanalų, kuriais ėjo šiltas oras iš virtuvės. Tai buvo pirmasis centralinis šildymas Lietuvoje. Salėje buvo ir židinytis, kurio kokliu buvo rasta griuvėsiuose.

Po reprezentacinių rūmų yra pusrūsiai, tarpusavyje sujungti perėjimais. Juose buvo, matyt, laikomas midus, vynas, išdas, ginklai, maisto produktai ir kiti reikalingiausi daiktai. Rūsyje buvo taip pat ir virtuvė ir iš jos, kaip vėliau paaiškėjo, per įrengtus kanalus žiemos metu apšildydavo rūmus.

Pilies statybai buvo panaudoti akmenys ir virš 10 rūšių plytų. Akmenys vartoti netašyti, išskyrus tik vartų staktoms, kilnojamo medinio tilto gulykloms ir perkaso atramoms. Netašyti akmenys įmūryti taip, kad jų plokščioji pusė įdėta į lauko pusę. Kas 2 metrai einant sienoms aukštyn, akmenų sluoksnį skiria plytų sluoksnis. Plytos taip pat panaudotos langų ir durų angoms aprėmuoti.

Storos ir aukštos gynybinės pilies sienos, masyviniai bokštai ir aplinkui supas Galvės ežero vanduo, ją padarė priešui sunkiai prieinamą. Kryžiuočiai ją dažnai aplenkėdavo, kai žygiuodavo į Vilnių, nes mažai turėjo vilties ją paimti ir sunaikinti. Tai buvo stipriausia pilis ne tik Lietuvoje, bet visoje Rytų Europoje.

Sistemiškas pilies konservavimas ir tyrimas buvo pradėtas tik nuo 1929 m., kuris, nors ir vėžio greittume, tęsėsi net prie dabartinės rusų bolševikų okupacijos. Galutinai jos restauravimas užbaigtas 1962 m. Dabar pilyje veikia istorijos muziejus.

Dabar Salos pilis yra sujungta su žemynu mediniu tiltu.

Nors įdomu buvo su laiveliu paplaukyti po Galvės ežero paviršių, bet dar norėjau apžiūrėti bažnyčią ir kitas įdomesnes vietas.

Galvės ežeras yra vienas iš gražiausių ir didžiausių ežerų, kuris randasi Trakų ežerų grupės centre. Jo paviršiaus plotas užima 371,2 ha, o su visomis salomis, kurių yra virš 20, 386,4 ha (jo ilgis apie 6 km ir plotis 2 km). Giliausia jo vieta šiaurinėje dalyje, kuri siekia apie 47 m, o vidutinis gylis apie 13 m. Nuo jūros lygio jo viršus pakilęs apie 150 m. Prieš Trakų pilies pastatymą, jo paviršiaus lygmuo buvęs 1,2 m aukštesnis. Tuomet jis jungėsi su Akmeno ežeru. Statant pilį, ties Lendvario dvaru, tarp Skaisčio ir Balčio ežerų buvo nukasta kalva ir iškastas kanalas, kuriuo vanduo iš Galvės ežero per Skaisčio ežerą nutekėjo į Balčio ežerą. Pastačius pilį, Galvės ežero vanduo vėl buvo pakeltas ligi to paties lygio prieš jo nuleidimą, bet XIX a. viduryje grafas Tiškevičius senąjį kanalą pagilino ir iš Galvės ežero nuleido daug vandens, kuris varė Lendvario dvare vandens malūno girnas.

Galvės ežeras yra vienintėlis, kuris turi daug salų ir salelių. Apie salų praeitį žinių beveik nėra. Išliko tik padavimai. Vardus esą gavę tik XIX a., o kitos vardų visai neturi. Kai kuriose salose buvo ganomos karvės ir kiti gyvuliai, arba pakraščių gyventojai jose pasišienaudavo. Salos pavadintos įvairiais vardais, pvz., Kryžiaus, Karaimų, Raudinės, Bažnytėlės ir kitais vardais. Kryžiaus saloje, kaip padavime sakoma, stovėjusi Šv. Jurgio koplyčia. Vėliau ji atiteko didikams Sapiegam, kurie joje įrengė savo šeimos kapines. Žodžiu, visos salos, ar jos didelės ar mažos, Galvės ežerui suteikia nepaprastą grožį.

Galvės ežeras iš visų pusių apsuptas didesnių ir mažesnių ežerų: iš pietų pusės jį supa Totoriškių (76 ha) ir Lukos (Bernardinų) (88,7 ha), iš vakarų Akmenos (276 ha) ir rytų Skaisčio (308 ha) ežerai. Jie visi vienas su kitu susijungia sąsiau-

riais ar upeliais. Žemėlapyje, kai į juos pasižiūri, atrodo lyg žmogus be galvos, būtent, Galvės ežeras sudaro žmogaus liemenį, Akmenos ir Skaisčio — rankas, Totoriškių ir Lukos (Bernardinų) — kojas. Akmenos, Galvės ir Skaisčio ežerai yra užtvenktiniai, Totoriškių ir Lukos (Bernardinų) lovinio tipo. Anksčiau, kaip manoma, visi šie ežerai sudarė vieną didelį ežerą. Didžiausia to ežero sala buvusi dabartinis pusiasalis, kuriame išsistatęs Trakų miestelis. Pusiasaliu pasidarė kai Totoriškių ir Lukos (Bernardinų) ežerų pietinėje dalyje buvusį tarpą tarp salos ir žemyno užpylė žemėmis. (Anksčiau į pusiasalį buvo galima įvažiuoti tik iš Vilniaus pusės). Vėliau šiaurvakarinis pusiasalio galas buvo sujungtas mediniu tiltu su žemynu.

Galvės ežere, kaip padavime sakoma, yra paskaudintas kunigaikščio Kęstučio auksas, sudėtas į didelę dėžę. Kas ją nuskandino, ar pats Kęstutis ar kiti jo įsakymu, padavime nesakoma. Dėžė ne tik esanti užrakinta, bet taip pat apjuosta stipria grandine. Žvejai ją su tinklu buvo net kelis kartus užkabinę, bet jiems į paviršių iškelti nepavyko, nes tuojau nuo tinklo atsikabindavo ir vėl nugrimzdavo į dugną. Taip pat esą nuskandinta Jogailos įsakymu Vytauto motina Birutė. Žodžiu, Galvės ežeras padavimais turtingas, kurių visų čia ir paminėti neįmanoma.

Iš visų pastatų išsiskiria bažnyčia. Ji stovi ant neaukštos kalvelės, baltai nudažyta ir gerai matoma iš tolo. Tai Trakų parapijos bažnyčia. Pirmą bažnyčią Trakuose pastatė Vytautas. Ji buvusi, kaip manoma, mūrinė, pastatyta gotiniam stiliuje. XVIII a. ji buvo perstatyta į dabartinę bažnyčią, iš gotinio į klasikinį stilių. Dabartinės bažnyčios frontinį fasadą puošia du žemi, dviejų aukštų ir keturkampio išvaizdos bokštai, kurie baigiasi piramidžių išvaizdos stogais su kryžiais. Vidurinę fasado dalį, esančią tarp bokštų, puošia arkadinė siena, kuri baigiasi trikampiu, virš kurio stovi gana aukštas kryžius, pralenkdama savo aukščiu bokštus, o užpakaliniame fasade — nedidelis bokštėlis. Vidurinė bažnyčios dalis yra žymiai aukštesnė už šonines. Šviesa į bažnyčią krinta pro vidurinės ir šoninių navų langus. Tiek bažnyčios fasadą, bokštus ir sienas puošia piliastrai.

Bažnyčioje yra stebuklingas Marijos paveikslas. Jį dovanojęs parapijai Vytautas. Paveikslą, kaip sakoma padavime, gavęs kaip dovaną nuo Bizantijos imperatoriaus Manuelio II Paleologo krikšto proga. Marija paveiksle atvaizduota iki pusės ir veidu į priekį. Dešinėje rankoje ji laiko kūdikėlį Jėzų, o kairėje — trijų žiedų gėlę. Jų galvos papuoštos karūnomis, o drabužiai — sidabru.

(Nukelta į 46 psl.)

KARUI BAIGIANTIS VOKIETIJOJE

K. ŠIRVINTA

1945 m. sausio mėn., raudonajai armijai staiga prasiveržus nuo Varšuvos Berlyno kryptimi, teko galvotrūkčiais nešdintis iš rytinės Pomeranijos, kur buvom laikinai sustoję, tolyn į Vokietijos vakarus. Po visos eilės įvairių nuotykių laimingai su žmona atsidūrėm Sachsen-Anhalt provincijos vienam vidutinio dydžio kaime prie Arendtsee ežero. Čia per anksčiau šitame kaime įsikūrusių pažįstamų malonę galėjom ir mes ilgėliau apsistoti, nes, atsidūrę į vakarus nuo Elbės upės, jautėmės pakankamai saugūs. Vokiečių mokyklos mokytojo užtariami buvom apgyvendinti vieno ūkininko gyvenamam name. Už tai abu turėjom padėti ūkininkui dirbti įvairius darbus. Darbai nebuvo sunkūs, nes tas ūkininkas jau turėjo vieną ukrainietį darbininką, o jo ūkis buvo smulkus. Mums buvo svarbiausia, kad turėjom pastogę ir gaudavom valgyti. Buvom saugūs nuo bombardavimų, nors per mūsų galvas, skubėdami bombarduoti dar užsilikusią Vokietijos miestų, labai dažnai perskrisddavo kaip bičių spiečius amerikiečių lėktuvai. Ankstyvomis pavasario dienomis net žemė drebėdavo nuo jų ūžimo.

Priartėjus frontui, teko kasti apkasus pakelėse žmonėms apsisaugoti nuo galimo lėktuvų puolimo, kirsti mišką apkasų įtvirtinimui ir statydinti prieštankines kliūtis ant į kaimą vedančių kelių. Iš vietinių vokiečių išgirdę, kad aplinkiniuose kaimuose gyvena ir daugiau lietuvių, pasistengėme su jais susipažinti. Ir taip mūsų, lietuvių, susidarė nemažas būrys — su vaikais gal siekės net apie 30 žmonių.

Balandžio mėn. vidury mus netikėtai išlaisvino amerikiečiai, net nė šūvio nepaleidę. Tik dar prieš tai, nežinau kieno įsakymu, turėjome išardyti pastatytas prieštankines kliūtis, nes ėjo gandai, kad amerikiečiai į prieštankinėm kliūtīm apsitvėrusius kaimus nepasigaili paleisti ir sviedinių. Tad paskubomis, bet laiku spėjom kliūtis išgriauti, o vokiečiai prie namų iškėlė ir baltas vėliavas.

Amerikiečiai atėjo tyliai, išstatė reikiamose vietose pasiruošusius tankus, o likusieji pradėjo linksmintis su kaime ir aplink buvusiais lenkų, ukrainiečių ir rusų darbininkais, kurie nuo pat amerikiečių pasirodymo momento jau nesirūpino jų kasdien atliekamais darbais. Mes, lietuviai, laikėmės nuošaliai nuo tų triukšmingų sutiktuvių, bet ieškojom santykių su amerikiečiais, nes vienas ant ras šiek tiek ir susikalbėti su jais pajėgėm.

Amerikiečiai buvo draugiški, dažnai apdovano-

davo tai konservų dėžutėm, tai šokoladu, tai kramtoma guma ar cigaretėm. Žodžiu, buvom neapsakomai laimingi, nors visas mūsų turtas buvo tik tai, kuo savo kūnus buvome pridengę. Buvom linksmi, kad išlikom nesužaloti, kad nepatekom į geštapo rankas ir kad atsidūrėm pas amerikiečius. Bet tas mūsų džiaugsmas neilgai truko.

Amerikiečių karininkų valgykloje dirbančiai žmonai vieną dieną kažkuris karininkas pasakė, kad už kelių dienų amerikiečiai šias vietas turės užleisti sovietinei Rusijai. Mums tai buvo nevirškinamos žinios ir negalėjom taip lengvai patikėti. Pradėjom teirautis daugiau pas kitus, bet žinios pasitvirtino. Išdrįsom jiems išdėstyti, kad nenorėtumėm patekti į sovietų valdžią, nuo kurios mes ir iš savo tėvynės pasitraukėm, nes esame patyrę jų valdymo būdą ir nenorėtumėm vėl ten patekti. Būta gerų karininkų — jie patikėjo tuo, ką sakėme, nors ir stebėjosi, kad taip gali būti. Painformavome visus aplinkinius lietuvius ir nutarėm visi trauktis tolyn į amerikiečių valdysimas sritis, nes šioje grupėje buvo net du dideli suvalkiniai poriniai vežimai su arkliais. Bet vėl klausimas, ar leis amerikiečiai judėti, kai civilinių gyventojų judėjimas yra labai suvaržytas. Einam vėl pas amerikiečius maldauti kokio rašto, kad leidžia mums keliauti tolyn.

— Ne, — sako tas jų vyriausias vadas: — jokio leidimo aš jums negaliu duoti, bet jūs galite važiuoti. Aš jums leidžiu, tik nevažiuokit pagrindiniais keliais, kuriais juda kariuomenė, ir niekas jūsų nesulaikys.

Padėkojom jam už tai. Jis dar paklausė, ar mums netrūksta vežimų ar arklių, o gal ir rūbų kam, nes jie galėsia mums tokių dalykų iš vokiečių parūpinti. Padėkojom už tai, bet, sakėm, kad turim kiek savų priemonių, o kiti galėsime ir pėsti paėjėti. Atsisakėm ir nuo rūbų pasiūlos. Ir vieną rytmetį, amerikiečių palydėti ir apdovanoti cigaretėm, šokoladu, konservuoto maisto dėžutėm, vėl išsileidom į nežinomą kelionę skubėdami, kad nepatektume kur į raudonųjų rankas. Mūsų tikslas buvo kuo greičiausiai pasiekti Hanoverio provinciją, kuri buvo tik už kelių dešimčių kilometrų ir kuri nebus perduodama rusams.

Ir taip, didelių kelių vengdami, pasileidom vėl per Vokietiją su dviem poriniais vežimais, prie vežimų priraišiotais vežimėliais, o kiti — dar iš Lietuvos atsigabentais ar čia įvairiais būdais įsigy-

tais dviračiais vis tolyn ir tolyn nuo mums gerai pažįstamos žmonijos pabaisos ir rykštės.

Judėdavom tik dienos metu, pavakariais stengdavomės kur nors apsinakvinti, tik kad niekam neužkliūtume. Retkarčiais mus vis dėlto pralenkdavo amerikiečių voros, o kariai, pamatę vežimuose mažų vaikų, į vežimus įmesdavo šokolado, kramtomos gumos, o kiti — ir cigarečių. Buvom savo tarpe susitarę, kad užklausti, kur važiuojame, atsakinėsime, kad važiojame į nelabai toli esantį miestelį, kuriame esą mūsų giminių ir su kuriais norime susijungti, kad kartu galėtume nuspręsti, ką toliau darysime. Bet niekas mūsų niekur nesulaikė, kol keliavom per amerikiečių užimtas sritis. Kartais pakeliui sustabdydavo amerikiečiai ir patikrindavo vyrų dokumentus, nes visi dar buvome vos per tris dešimtis persiritę ir galėjome būti palaikyti persirengusiais vokiečių kariais. Bet visi turėjom kuriuos nors civilinius dokumentus ir lengvai išsiteisindavom.

Jau pavasarėjo, nes buvo balandžio pabaiga ir gegužės pradžia. Turėjom neblogą kelių žemėlapi. Numatę, kur nakvosim, keletas dviračiais pralenkdavom vilkstinę, susiradę biurgermeisterį įsiprašydavom nakvynėn. Nakvodavom, dažniausiai daržinėse ar tvartuose, o kartais ir tuose pat vokiečių gyvenamuose namuose. Pavalgyti — burmistras paskirstydavo, kuriam kieme ir kiek žmonių bus pavalgydinta ir kiek arklių pašerta. Nors ir siūlydavome užmokėti už maistą ir pašarą, bet labai retai kuris vokiečiai imdavo. Pinigus imdavo tik tada, jei norėjom pas juos ką nusipirkti — kiaušinių, sviesto ar kito ko valgomo.

Sutikom kartą amerikietį karininką, su kuriuo išsikalbėjus paaiškėjo, kad jo tėvas yra kilęs iš Šiaulių miesto, bet jis, žinoma, lietuviškai nemokėjo. Jis buvo mums toks nuoširdus, kad siūlė niekur toliau nevažiuoti, o sustoti jo priežiūroj esančioj srity — jis nusavinsias mums iš vokiečių namų, ir mes galėsime ten gyventi. Mums sunkiai vyko atsikalbėti nuo jo siūlomų malonių, bet pagaliau išsiskyrėm labai draugiškai, tik jam vis nebuvo aišku, ko mes klajojam galėdami pastoviai apsigyventi.

Taip mums bekeliaujant, pasibaigė ir karas. Nakvojom tada vienos daržinės šiauduose ir per šeimininkų radiją užgirdom, kad Vokietija kapituliuavo. Buvo tai, berods, gegužės 6 diena. Šiek tiek linksmiau pasidarė, bet mūsų ateitis dėlto šviesesnė nepasidarė, kur reikės prisiglausti—jokio nuovokos neturėjom. Tik jautėmės tikresni, kad būsime gyvybes išsigelbėję ir nežuvę svetimose žemėse be jokios mūsų kaltės.

Nors žemėlapi ir turėjom, bet mažesnių miestelių vardai mums mažai ką bylojo. Taip bekeliaudami šalutiniais keliais kartą patekom į labai neįjaukią sritį. Jautėm, kad toj srity kažin kas ypatingo turėjo įvykti, bet kas — nieko nenujautėm: pravažiuojamuose kaimuose nebuvo matyti jokio žmogaus, jokio naminio paukščio ar gyvulio. Net ir šuns lojimo niekur neužgirdome. Staiga miškelyje pravažiuojom didelius keliom kalbom išspausdintus skelbimus, kad čia draudžiama sustoti, nes siaučia pavojingos ir užkrečiamos ligos. Dar kiek pravažiuoję aikštelėje pastebėjom spygliuotom vielom aptvertų eiles vargingų barakų, o apie juos būrelius suvargusių žmonių, stovinėjančių ar sugulusių saulutės atokaitoje. Tai buvo Bergen-Belsen, garsioji koncentracijos stovykla, bet kas po tuo vardu slėpėsi tik savo akimis pamatę sužinojom.

Skubėjom, kiek įmanydami, kuo toliau nuo tos klaidios vietos nukeliauti, bet artėjo vakaras, ir turėjom sustoti nakvynės. Daug nesirinkę, sustojom pas vieną ūkininką ir jo daržinėj visi kartu nutarėm nakvoti. Dar besitvarkant apie vežimus, kiemą užplūdo kokia dvidešimt dryžuotais kacetininkų rūbais apsirengusių vyrų. Ar jie tikri kacetininkai, ar tik jais apsirengę buvę užsieniečiai darbininkai, mums nė į galvą neatėjo klausinėti. Jie apsupo mūsų vežimus, pastebėjo ir mūsų dviračius. Vežimuose nieko vertingesnio nebuvo, bet dviračiai ir mums ir jiems buvo labai reikalingi.

— Kas mes? Iš kur? Kur keliaujame? — pasipylė klausimai. Kalbėjo lenkiškai. Pradėjom aiškintis, kalbėti, kad važiuojame susitikti su giminėmis, kad esame lietuviai, vokiečių atvežti darbams. Stai ga vienas jų sušuko lenkiškai:

— Aš gerai žinau, kas tie lietuviai. Mes Vilniuj daug kentėjom po lietuvišku batui!

Tuo pat mūsų dviračiai buvo nusavinti. Pradėjo ir vežimus kratyti, ar neras, kas jiems tikėtų. Pamatėm, kad su jais jokių juokų negali būti. Vienas mūsų, pastebėjęs jų tarytum vadą, pradėjo gera lenkų kalba aiškinti, kad mes nei vienas Vilniuje nesam buvę, kad mes taip pat, kaip ir jie kentėjom nuo vokiečių ir lenkams nieku nesam nuskaltę. Matyt, gero žmogaus būta. Patikėjo aiškiniams, liepė sugrąžinti iš mūsų atimtus dviračius, ir visi būriu pasitraukė iš kiemo.

Įtampa atslūgo, vėl lengviau pasidarė. Tik jiems pasišalinus, vokiečiai pradėjo pasakoti, kad apylinkėse besibastančios tokios gaujos išgaudė visus naminius paukščius, išskerdė rastas kiaules ir išpiovė gyvulius. Štai kodėl vokiečiai net nedrįsta iš savo sodybų išeiti.

Rytą ramiai išmiegoję, nes jokia kita gauja nebuvo užsukus, iškeliauvome toliau. Taip bekeliau-

dami sutarėm traukti net iki Tiuringijos, nes tada dar nežinojom, kad ir ši provincija bus atiduota rusams valdyti.

Man net patikti pradėjo ši kelionė, nes, kol keliauji, nerūpi kur įsikursi ir ką reikės veikti, kad galėtum gyventi. O dabar gauni pavalgyti ir pernaktuoti ir žinai, kad bet kurioj sustojimo vietoj tu savo namų nerasi, kur galėtum pastoviau prisiglausti. Taip bekeldami užtikom pas vieną ūkininką prisiglaudusį iš vokiečių pagalbines kariuomenės pasišalinusį lietuvių ir patarėm prisidėti prie mūsų ir keliauti kartu. Paklausė. Gero būta vaikino ir paslaugaus. Susigyvenom ir jautėmės visi kaip viena šeima. Tik daug vėliau, išsiskirsčius visiems į DP stovyklas, užgirdau, kad tas vaikinasis vienoj stovykloj su draugais užgėrė kažin kur rasto svaigalo, ir visi, vieni greičiau, kiti kiek vėliau apako ir mirė. Matyt, tai buvo metylinis alkoholis.

Taip bekeldami išvažiavom iš amerikiečių zonos ir įvažiavom į anglų zoną. Reikalai tuoj pat pasikeitė. Net ir nuorūkų nebuvo kur pasirinkti, nes amerikiečių zonoj, kur tik jų kareivių buvo sustota, ten iki valiai galėjai prisirankioti gana gerų nuorūkų ir apsirūpinti taboko bent keliom dienom. O čia nieko negali atrasti, nes anglai cigaretes surūko iki pat galo ir pusiau nurūkytų cigarečių nemėto. Bet tai dar nedidelis vargas. Privažiavom vieną anglų kareivių sargybą, kuri mus sulaukė. Paklausinėjo, kas mes esam, kur važiuojam? Atsakėm, kaip ir buvom susitarę:

— Važiuojame į netoliese esantį miestelį pas gimines, kad galėtume kartu būti ir kartu nutarti, ką toliau veiksime.

— Važiuokim į štabą, — sako tie sargybiniai ir nusivarė mus visus į štabą.

Nuėjome trise į štabą. O štabo būta gana didelio, daug aukštesnio laipsnio karininkų. Mes vėl pasakojame tokią pačią sutartą istoriją. Vienas karininkų atsinešė gana smulkų Europos žemėlapi, atsivedė vertėją, patiese žemėlapi ant stalo ir sako:

— Parodykit, iš kurio krašto jūs esate kilę.

Parodome, kad esam iš Lietuvos.

— O, — sako: — tas kraštas jau yra išvauduotas iš vokiečių, ir jum nėra reikalo keliauti ir ieškoti giminių. Mes netoli nuo čia turime tokiem žmonėm, kaip jūs, įsteigę stovyklą, kur jūs gaušite pastogę ir valgi ir kur bus suvežti visi tokie žmonės kaip jūs. O vėliau parūpinsime vagonų ir parvešime visus į jų tėvynes.

Prakaitas net nugarą išpylė, išgirdus tokius žodžius. Susimirksėję sutikom važiuoti į papasakotą stovyklą, dar paklausėm tikro kelio į ją ir nu-

siminę išėjom iš štabo. Niekio kito ir neliko daryti, nes su anglais, matyt, juokų negali būti. Pavažiavom nurodytos stovyklos kryptimi ir, radę patogų kelią, dėjom į šalį, net dulkės pakilo. Supratom, kad ne tik Tiuringijos nepasieksim, bet kad beklaidžiodami galim tikrai atsidurti tokioj stovykloj, iš kurios ištrūkti gali būti labai sunku.

Tad privažiavę gana didelį kaimą, kuris lietuvišku mastu galėjo būti ir gana geras miestelis, sustojome ir nutarėme bandyti jame apsigyventi ilgesniam laikui.

Vėl vyrų delegacija nuėjom pas burmistą. O burmistras jau buvo pakeistas ir palankus užsieniečiams. Mat, jau pavasaris, sėjos metas, o kaime vyrų nėra, nes ir paskutinėm karo dienom į nelaisvę patekę vokiečių kariai dar buvo tebelaikomi stovyklose. O mes pasigyūrėm, kad mokam ūkio darbus dirbti. Taip burmistras ir sutiko mus visus į jo valdomą kaimą priimti. Jis paskirstė mums ūkius, kuriuose turėjom apsigyventi, ir apsigyvenome. Vieni geriau, kitiem ne taip gerai pavyko, bet visi turėjom pastoges. Tik vienos šeimos niekas nenorėjo priimti, nes šeima tikrai buvo didelė net 8 narių, bet nenorėjo skirstytis. Įsikūrė ji apgriautame priešlėktuvinės apsaugos barake be langų, be durų, be krosnių. Kiek galėdami šiek tiek padėjome jiems susitvarkyti ir visi apsigyvenome. Šis barakas pasidarė geriausia mūsų susirinkimų ir pasikalbėjimų vieta, nes niekas svetimas čia nespainiojo. Ir gyvenom čia visi tol, kol pradėjo kurtis DP stovyklos. Joms atsiradus vieni anksčiau kiti kiek vėliau išsiskirstėme į pasirinktas stovyklas ir pradėjome gyventi kiek pastovesnį gyvenimą. □

ATSIJUSTA PAMINĖTI

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No. 53, May 31, 1982. Vertė iš lietuviško originalo Vita Matusaitis. Leidėjas Lithuanian R.C. Priesta' League of America, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, 68 psl., su nuotraukomis, brošiūra.

ALMA MATER, Nr. 1, Sausis - Vasaris - Kovas, 1979 m. (Jubiliejiniai metai) Vilnius. Lietuvos pagrindinės spaudos leidinys. Išleido Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjunga, 1982 m., 104 psl., Kaina — 3 dol. Užsisakyti: P.L.J.S. Valdyba, 5620 South Claremont, Chicago, IL. 60636.

Juozas Prunskis, BOLŠEVIKŲ NUŽUDYTI ŠAULIAI. Išleido L.Š.S.T. Centro Valdyba, Čikagoje, 1982 m. 150 psl. su nuotraukomis ir aplanku. Kaina 7 dol.

LOS ANGELES BIRUTIEČIŲ JUBILIEJINĖ ŠVENTĖ

Prieš 25-rius metus, 1957 m. balandžio mėn. 20 d., Los Angeles mieste buvo įsteigtas D.L.K. Birutės Draugijos skyrius. Šia proga birutietės nutarė savo dvidešimt penkerių metų veiklos jubiliejų ypatingai atšvęsti.

Gruodžio mėn. 4 d. 7:30 v. vak., šeštadienį, Šv. Kazimiero bažnyčioje prel. Jonas Kučingis atlaikė mišias už gyvas ir mirusias birutietes. Prel. J. Kučingis pamokslo metu užgyrė birutiečių idėjinį darbą ir palinkėjo joms dar ilgai šį gražų darbą dirbti.

Sekmadienį 12:30 v. p.p., gražioje Pikes Verdugo Oaks restorano salėje, įvyko akademija ir bendri pietūs. Skyriaus p-kė Rūta Sakienė, pasveikinusi gausiai susirinkusius svečius ir birutietes, pakvietė sol. Janiną Čekanauskienę sugiedoti Amerikos himną, jai akomponavo muz. Ona Metrikienė. Prel. Jonas Kučingis sukalbėjo maldą, palaimino valgius ir susirinkusius.

Po skanių pietų ir vyno buvo tęsiama akademija. Šiai daliai praversti p-kė Rūta Sakienė pakvietė birutietę Aldoną Audronienę. Žodžiu pasveikinti buvo pakviesti: Lietuvos Generalinis Konsulas Vytautas Čekanauskas ir Los Angeles Birutiečių skyriaus steigėja, bei pirmoji pirmininkė Ona Pulkauninkienė, atvykusį į šią šventę iš Beverly Shores, Indianos. Raštu atsiųstus sveikinimus paskaitė birutietė Elena Pažėrienė, skyriaus vice-pirmininkė. Sveikinimų buvo gauta iš birutiečių skyrių kituose miestuose, Los Angeles organizacijų ir pavienių asmenų.

Pagrindinį pranešimą, supažindinimą su Los Angeles D.L.K. Birutės Draugijos skyriaus dvidešimt penkerių metų veikla, padarė buvusi pirmininkė Agutė Dūdienė. Jos pranešimą cituoju: "Jaunutė nepriklausoma Lietuva, nusikračiusi žiauria rusų okupacija, sunkiai išgyvenusi Pirmąjį Pasaulinį karą, ginklu apgynusi nuo puolančių kaimynų savo nepriklausomybę, pagaliau visas savo jėgas galėjo sukaupti nualintos valstybės atstatymui. Darbo visose srityse buvo daug. Visa savo energija į darbą metėsi ir lietuvė moteris. Organizavosi. Jau 1922 metais sėkmingai darbavosi karo invalidams ir kariams ligoniams globoti Moterų Komitetas Kaune.

Platesniam ir sėkmingesniai darbui išvystyti, generolo gydytojo Vlado Nagio-Nagevičiaus ir Moterų Komiteto iniciatyva, 1925 m. susiorganizavo dvidešimt penkerių moterų į Lietuvos Didžiosios Kunigaikštienės Birutės Draugiją. Draugija buvo sudaryta iš trijų sekcijų: švietimo kultūros, pedagoginės ir kariams invalidams ir ligoniams globoti sekcijos. Paskutiniąją sekciją sudarė in corpore įsijungęs Moterų komitetas.

Kunigaikštienės Birutės draugija per visą nepriklausomybės laikotarpį nuoširdžiai dirbo ir savo užsibrėžto-

se srityse išvare gilią vagą. Deja, neilgai teko Lietuvai laisve džiaugtis. 1940 metais užliejęs raudonasis tvanas viską sugriovė, sunaikino. Skaudžiai buvo palietos ir burutietės. Draugija uždaryta, kun. Birutės paminklui surinkti pinigai (11 tūkstančių litų) atimta, daug ištremta į Sibirą, nukankinta kalėjimuose. Laimingųjų daliai, po visų karo audrų, po sunkios tremtinio dalios pavyko įsikurti Amerikoje.

Birutietės tik atvykusios į šią laisvių šalį, pradėjo rūpintis vėl žiauriai niokojama tėvyne ir varge likusiais Europoj tautiečiais. 1951 m. Čikagoje atkūrė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštienės Birutės Draugiją. Ir pasiryžo dirbti Lietuvos laisvinimo baruose: šelpti karius invalidus, ligonius ir jų šeimas vargstančias Lietuvoj, Sibire ar kituose kraštuose. Po kelių metų susiorganizavo Detroito, Clevelando, Los Angeles ir New Yorko skyriai.

Šiandieną, Los Angeles skyriui švenčiant 25-rių metų jubiliejų, nors trumpai norime jus supažindinti su skyriaus istorija ir veikla.

Prieš 25-rius metus nei Šv. Kazimiero parapija, nei lietuvių kolonija nebuvo tokia kaip šiandien. Tai buvo tik graži pradžia kūrybingos ir pajėgios jaunutės lietuvių kolonijos. Šiame besikuriančios lietuvių kolonijos laikotarpyje 1957 m. balandžio mėn. 20 d., Onos Pulkauninkienės ir majoro Kosto Liaudansko iniciatyva, buvo sušauktas Los Angeles skyriaus steigiamasis susirinkimas. Susirinkimas, į kurį atsilankė 11 asmenų, įvyko Šv. Kazimiero parapijos salės rūšyje, mažame baro kambarėlyje, nes visos kitos tuo laiku turėtos kuklios patalpos buvo užimtos lituanistinės mokyklos.

Steigiamajame susirinkime buvo nustatytos veikimo gairės, išrinkta valdyba ir padaryti kiti svarbūs nutarimai. Narėmis nutarta priimti visas geros valios lietuves moteris ir mergaites, kurios dalį savo laiko ryžtasi paaukoti šalpos, visuomeniniams ir kultūriniais darbams. Pirmąją valdybą sudarė: p-kė Ona Pulkauninkienė, sekr. Elena Skirmantienė, išd. Alfonsa Pažiūrienė, vice p-kė Veronika Andrašūnienė, narė Antanina Liudžiuviėnė, korespondentė Valerija Irlikienė. Revizijos komisija — Paulina Raulinaitienė ir Agutė Dūdienė.

Pradžioje, stokojant lėšų, skyriaus veikla buvo sunki. Iždą sudarė nario mokestis ir kiekviename susirinkime narių suaukota tam tikra suma. 1958 m. įvyko pirmas birutiečių tokios rūšies renginys "Žibuoklių balius", praėjęs su dideliu pasisekimu. Iš gauto pelno buvo siunčiami pirmieji siuntiniai į pavergtą tėvynę ir Sibirą.

Iki 1960 m. skyriui su dideliu pasišventimu pirmininkauja Ona Pulkauninkienė. Jai pirmininkaujant

Dvidešimt penkių metų jubiliejinę šventę rengusios ir meninę dalį atlikusios Los Angeles birutietės: iš kairės: Aldona Audronienė, komp. Ona Metrikiienė, Elena Pažerienė, Nelė Apeikiienė, Agutė Dūdienė, skyriaus įkūrėja Ona Pulkaunikiienė, sk. pirm. Rūta Šakienė, sol. Janina Čekanauskienė, sol. Liucė Mazeikiene

narių skaičius pašoko iki 40, veikla pagyvėja, bet vis vietos reikalams birutietės susirinkimuose aukoja. Be to, padaromas nutarimas, kad birutietės negali šelpti savo giminių išdo pinigais. Reikia pabrėžti, kad šio nutarimo per 25 m. buvo griežtai laikomasi.

Onai Pulkaunikienei išsikėlus gyventi į Čikagą, birutietės pakelia ją Los Angeles skyriaus garbės nare. Skyrius nuo pat įsikūrimo daug nuoširdumo ir paramos susilaukė iš Onos Bielskienės — Los Angeles Lietuvos Generalinio Garbės Konsulo dr. Juliaus Bielskio žmonos. Ji ir pakeliama skyriaus garbės nare. 1963 m. birutietės surengė jai pagerbimo vakarienę. Liet. Tautin. Namuose, dalyvaujant ir lietuviškų organizacijų atstovams.

1967 m. skyrius iškilmingai atšventė savo dešimtmetį. Per pirmą dešimtmetį L.A. skyrius subrendo, išaugo iki 60 narių, įgijo nuoširdžių ir pastovių rėmėjų. Du renginiai metuose praeidavo su dideliu pasisekimu. Ypatingos globos ir paramos birutietės susilaukė iš gerb. parapijos klebono, prelado Jono Kučingio, kada nuo 1968 m. visus savo pramoginius renginius pradėjo ruošti Šv. Kazimiero parapijos salėje. Jis dažnai salės nuomos dalį greičiausiai padengdavo iš savo kišenės, tuo tyliai prisidedamas prie taip reikalingų siuntinių. Už tai L.A. skyrius jam visados bus dėkingas.

Šiandieną, po 25 m. patvaraus ir nuoširdaus darbo, L.A. birutietės rodo galėtų pasidžiaugti. Skyriaus sąrašas yra virš 100 narių. Deja, laikas mus negailėstingai neša su savimi. Per šį laikotarpį teko atsisveikinti ir amžinybėn išlydėti jau 21 narę. Jų atminimą prašau pagerbti atsistojimu. Ačiū. . . Tiek pat išsikėlė kitur gyventi, ar

ba dėl kitų priežasčių išstojo iš skyriaus. Dabar skyriuje yra 60. Malonu konstatuoti, kad silpstančių ir nepajėgiančių narių pareigas perima naujos, jaunesnės, energingesnės vertinančios birutiečių tikslus ir įsipareigojimus.

Per prabėgusius 25-rius veiklos metus skyrius suruošė 60 įvairių renginių: balių, koncertų, minėjimų, paskaitų, gegužinių. Taip pat kelias radio programas. Apyvartos padaryta apie 60 tūkstančių dolerių. Iš gyno pelno, kuris niekad nelaikomas, o tuojau padalinamas, išsiųsta į Lietuvą ir Sibirą virš 100 siuntinių, tiek pat į Suvalkų Trikampį. Tik šiuomet skyriaus darbščios valdybos dėka buvo išsiųsta 51 siuntinys. Vasario 16 gimnazijai Vokietijoje — 600 dol. Įstota į Lietuviių Fondą su 200 dol. Pasidaryta Tautinių Namų dalininku su 100 dol. Buvo šelpiami džiovininkai Vokietijoje — Gautingeno senatorijoje ir į vargą patekę lietuviai Los Angelėje. Aukota radio valandėlėms vietoje, Madride, Vatikane, jaunimo ansambliams vykstant į šokių ar dainų šventes, skautėms ir skautams. Remiama vietinė ir kitur leidžiama lietuviška spauda; Lituanus, Viltis, Eglutė, Karys. Paremta Simo Kudirkos, Brazinskų ir Simokaičio sutelktiniai fondai, aukojama religinei šalpai, lituanistinėms mokyklomis Los Angeles ir Santa Monikoj ir t.t.

Birutietės nebuvo užsidariusios tik savo skyriaus veikloje. Jos nuoširdžiai dirbo ir kitose organizacijose; politinėse, ideologinėse, lituanistinėje mokykloje ir net kitose šalpos organizacijose. Reikia tik palinkėti, kad L.A. skyrius nepritruktų naujų narių ir sulauktų garbingo aukstinio jubiliejaus.

“TREČIAS PASAULINIS KARAS”

(Generolo Hackett “Neminėti įvykiai”,
žiūr. 1982 m. Kario 9 ir 10 Nr.)

B. B.

POLITBIURO PLANAI

Sovietų Sąjungos komunistinėje santvarkoje absoliuti valdžia yra Politbiuras, kurio vykdomasis organas yra partijos Centrinis Komitetas su sekretoriatu atliekančiu visą technišką darbą: ryšiai su ministrais, maršalais ir generolais, diplomatais ir sekimo tarnybos karininkais, knygų ir laikraščių leidėjais, rašytojais, mokslininkais, teisėjais, planavimo grupių vadais (propogandos, industrijos, laivininkystės, žemės ūkio ir kt.). Turėti tiesioginių reikalų su sekretoriatu vieniems reiškia katastrofą, kitiems kilimą karjereje. Pagrindiniais sekretoriato įrankiais yra politinis (KGB) ir karinis (GRU) sekimo tarnybos skyriai.

1984 m. gruodžio mėn. 6 d., KGB ir GRU institucijų tvirtinimais, sekretoriatas priėjo išvadą, kad Vakarų Europa baigia subyrėti ekonominiai ir politiniai; Vakarų vyriausybės (su J. A. V. imtinai), norėdamos išeiti iš ekonominių sunkumų, kurie daugumoje atsirado dėl darbo jėgos nuolatinio pabrangimo (streikų ir atlyginimų kėlimo), vietoje infliacijos pasirinko bedarbę. Karinį valstybių pajėgumą silpnino pacifistinis judėjimas (visokeriopai Maskvos remiamas), Europos nenoras pačią save ginti, gi amerikiečiai klampodami savame biurokratizme ir prabangoje nenori dėvėti

kareiviškų batų. Afganistano ginkluota okupacija parodė tikrą vakariečių veidą ir NATO silpnumą. Sovietams atrodė pribrendęs laikas suduoti lemiamą smūgį kapitalistams, pirm negu jie ekonominiai atsistatys, nes pagal GRU, sovietai pirmauja ginklais, ypačingai branduoliniomis, kurių, dėka rusų tinkamai suorganizuotos propogandos, vakariečiai tiek bijo, kad geriau rezignuotų, negu leistųsi juos panaudoti. Be to, dėl politinių ir ekonominių aplinkybių jie negali savo ginklavimo didinti tiek, kad viršytų Varšuvos pakto valstybių ginklavimą ir gyvąją jėgą, kuri savo mase vakariečius toli viršija.

KGB nuomone, keliais metais vėliau, Vakarų valstybėse padėtis dar daugiau pasunkėtų, nes J.A.V. nuolatos klimpdamos į vidaus sunkumus ir daugiau susiskaldžiusios savyje, labiau “atsitolintų” nuo Europos valstybių, nes kylanti alyvos kaina, blogins krašto ekonominę būklę, dažnės streikai, didės bedarbė, kils destruktivinės demonstracijos, bendras nepasitenkinimas, susidarys sąlygos nepastoviai vyriausybei, kurių keitimasis neleis įvykdyti nuoseklaus padėties atstatymo plano. Kaip J.A.V. taip ir kituose kraštuose dėl minėtų priežasčių, vyks nuolatinės riaušės (komunistų vadovaujamos) įnešdamos vis didesnę netvarką ir demoralizaciją, tada, padedant darbininkų unijoms, studentų sąjungoms, rasinėms ir kitoms liberalinėms grupėms, Sovietų Sąjungai atsiras teisėta proga padėti kraštams išeiti iš susidariusių sunkumų. KGB užtikrino, kad tokiam planui įvykdyti dirva jau tinkamai paruošta ir tam užbaigti jokių kliūčių nebus.

Operacinių planų svarstyme dalyvauja centrinio partijos komiteto generalinis sekretorius, gynybos sek-

Reikia pasidžiaugti, kad birutietės niekad nepritrūko darbo jėgos. Joms visados nuoširdžiai talkininkavo ramovėnai ir šeimos nariai. Širdinga padėka jiems.

Per 25 metus skyriui pirmininkavo sekančios pirminkės: O. Pulkauninkienė, V. Andrašiūnienė, E. Skirmantienė, V. Mažeikienė, J. Žilevičienė, D. Narbutienė, G. Raibienė, O. Liutermoziene, A. Balsienė, A. Dūdienė, T. Mickevičienė, E. Pažerienė, E. Dovydaitytė, T. Sereikienė, A. Milienė ir dabartinė pirmininkė Rūta Sakienė, o šių metų valdybą sudaro v. p-kė E. Pažerienė, sekr. A. Audronienė, išd. N. Apeikienė ir narė F. Galdikienė”. Citatą baigiū.

Po pranešimo įvyko meninė dalis. Ją atliko pačios birutietės: sol. Liucija Mažeikienė, akomponuojant muz. Onai Metrikienei, padainavo dvi dainas. J. Tallat-Kelpšos — “Mano sieloj šiandien šventė” ir Giedrės Gudauskienės — “Žvejų dainą”. Dramos aktorė Nelė Apeikienė padeklamavo “Vytautas Didysis prie Motinos kapo”. Sol. Janina Čekanauskienė, akomponuojant muz. Onai Metrikienei, padainavo dvi dainas. A. Kačanausko — “Sielvartas” ir Ramono — “Kampelis mielas”. Abi solistės ir dramos aktorė publikos buvo labai šiltai priimtos.

Skyriaus p-kė Rūta Sakienė padėjo žodžiu ir raštu sveikinusiems, o programos dalyviams prisegė po or-

chidėjų korsažą. Tolimesnei šventės programai tęsti kvietė visus į Lietuvių Tautinių Namų salę. Sugiedotas Lietuvos himnas. Pirmoji dalis buvo užbaigta.

Tautinių Namų salė pilnutėlė svečių, atrodo nei vienas nepavargo, visi dalyviai vėl susėdo prie stalų, kurie buvo birutiečių pagamintais skanumynais ir šampano stiklais papuošti. Salės viduryje, ant stalo su paaukštiniu, stovėjo gražiai papuoštas tortas su 25 degančiomis žvakutėmis. Karių veteranų Ramovės p-kas Antanas Audronis pasveikino mielas birutietes pranešdamas, kad tortas ir trys dėžės šampano yra ramovėnų dovana išreikšti visų ramovėnų nuoširdų ačiū už mielą ilgametę draugystę visuose darbuose. Visa salė sudainavo “Valio, Valio”.

Vaišės ir mieli prisiminimų pašnekėsiai tęsėsi dar keletą valandų.

Malonu, kad birutietės šią savo Jubiliejinę Šventę atšventė drauge su plačiąja visuomene. Jų atlikti darbai ir įdėtas pasišventimas yra didžiai vertinami, o nuoširdi padėka priklauso visoms birutietėms. Šia proga noriu išskirtinai pažymėti jų pirmininkę Rūtą Sakienę, kuri savo energija ir pasišventimu sugeba paveikti kitus ir uždėtas pareigas bei pasirinktus darbus gražiai įgyvendinti.

Ramovėnas
A. Mažeika

retorius ir KGB pirmininkas; plano sudarymui įjungiamą apie 100 generolų, 620 pulkininkų generalinio štabo pirmo skyriaus organizacijoje, vadovaujantis, daugumoje, GRU surinktomis žiniomis. Gi iš bendro plano išsiskiria strateginių raketų skyrius, priešorinės krašto apsaugos skyrius, strateginių teatrų skyriai, kurie atatinkamai bendram planui sudaro savo operacinius planus; toliau seka karinių apygardų, laivynų grupių ir armijų grupių operaciniai planai, pagal duotas žinias iš aukščiau, papildant jas savomis surinktomis žiniomis vietoje, iš vietinių šnipų, radio, sekimo iš oro ir kt.

Rytų Europos valstybės neturi savo atskirų planavimo skyrių — Varšuvos pakto vyriausia vadovietė turi operacinius įsakymus ir reikale juos duos atatinkamos valstybės uždaviniams. Tolimuose Rytuose iš turimų 50 divizijų, 8 yra pilname sąstate, kitos tinkamos tik sienų apsaugai, nes iš Kinijos nebuvo tikėtasi karinių veiksmų. Pietvakarinėje Azijoje buvo tikėtasi grėsmės iš J.A.V. padedant satelitiniams kraštams. Susidūrimas su amerikiečiais Viduriniuose Rytuose yra neišvengiamas, ryšium su nuolatiniais žydų - arabų konfliktais, kaip pav. palestiniečių valstybės atstatymo problema gali pasilikti ilgam laikui neišsprendžiama. Karibų jūros srityje, dėl nenusistovėjusios politinės padėties, J.A.V. dėmesys ir dalis ginkluotų jėgų bus prižiūta tenai.

Bendras operacinis planas apima karinius veiksmus beveik visokiose aplinkybėse sekančiuose frontuose (teatruose): — Tolimi Rytai ir Ramusis vandenynas, pietų-vakarinė Azija, Afrika, Centrinė ir Pietų Amerika ir pirminės reikšmės Vakarų Europa. Operacinio plano pirmoji dalis apima nagrinėjimą priešų jėgų, kokias, kur ir kiek jų gali panaudoti; antroji — Varšuvos pakto jėgos vakarų Europos fronte ir sovietų jėgos su galimais rezervais; trečioji — abiejų pusių jėgų veiksmas ir tinkamiausias jų panaudojimas. Toje apimtyje buvo sudaryti trys variantai: A, B, ir C.

Variantas A. Pirmą fazę: — laike 24 minučių netikėtai ir staigus puolimas branduoliniais ginklais visame Europos fronte, Ispanija ir Portugalija imtinai, tikslu sunaikinti vakariečių divizijų, brigadų, pulkų telkinis su jų tiekimo išteklių, vadovietėmis, raketų bazėmis, aerodromais, uostais, ryšių ir sekimo centrais, pagrindiniais tiekimo keliais ir oro apsaugos sistema. Tai vykdyt pirmoji strateginių raketų armija; raketų brigados įeinančios į trylikto fronto tankų armiją, tankų brigadų grupės (viso 26 raketų brigados); raketų brigados įeinančios į sudėtingas motorizuotas pėstininkų — tankų armijas (viso 28 raketų brigados); raketų batalionai motorizuoti pėstininkų ir tankų divizijose; raketos iš povandeninių laivų esančių Šiaurės, Baltijos ir Juodojoje jūroje. Visos raketų laidymo priemonės bus panaudotos tolimosios ribose.

Antroji fazė: — seka po pirmosios pabaigos, 96 minučių laikotarpyje — pradės veikti aštuonios oro armijos, du korpai tolimo skridimo strateginių lėktuvų, povandeninių laivų daliniai ir aviacijos transporto su "Aeroflot" civilinės aviacijos lėktuvais. Pirmiausiai, nustatyti priešui padarytus nuostolius pirmoje puolimo

fazėje branduoliniais ginklais, tuo pačiu laiku pulti judrius, ir kurie dar liko nesunaikinti pirmoje fazėje, taikinius, vadovietes, kilnojamas raketų pozicijas ir pan. Pagal reikalą panaudoti cheminius ir taktinius branduolinius ginklus, išskelti partizanų dalinius, diversantus, teroristus ir papildomus komunistų agentus demoralizavimui civilinių gyventojų, perimti vietines administracijas. Iššautų raketų laidytojus užtaisyti naujomis raketomis, pakartotinam puolimui naujų taikinių.

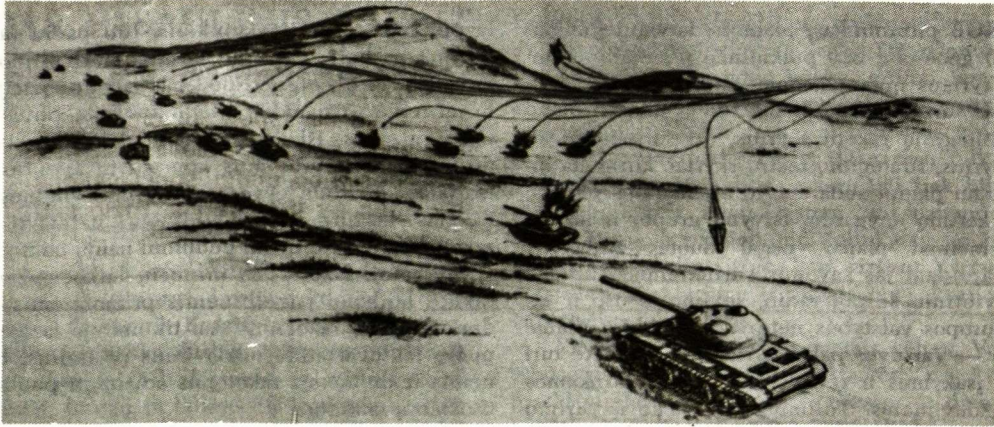
Trečioji fazė — 30 minučių laikotarpyje, visomis raketų laidymo pagalbinėmis priemonėmis ir povandeninių laivų raketomis, kai tik antroje fazėje taikinius puolę lėktuvai atlikę uždavinius pasišalins, branduolinėmis ir dujinėmis raketomis atnaujinti puolimą naujai išaiškintų taikinių.

Ketvirtoji fazė — seka 7 dienas, kurios pasisekimas priklausys nuo veiksmų netikėtumų. Apie dvi su puse valandos užtrukę pirmosios trys fazės, duos pakankamai laiko pajudėti pirmyn puoliančioms žemės jėgų divizijoms, nepastebėtom vakariečių sekimo, esančio rusų ugnies uragane. Iki pirmosios fazės armijų — divizijų vadams bus išdalinti uždari vokai su visų variantų vykdymo planais, kuriuos atatinkamam variantui galės atidaryti pirmajai fazei prasidėjus, kiti variantai bus sunaikinti. Nežiūrint dalinių pasiruošimo veiksams, laikui atėjus jie turės judėti duota kryptimi, beatodairiai kyliais veržtis priešų gynybos gilumon; tokiu būdu vienalaikis puolimas visu frontu išryškins priešų stiprias ir silpnas gynybos vietas. Po trijų dienų pradinio puolimo telkti pagalbinės jėgos ten kur yra didžiausias puolimo pasisekimas. Tam tikslui Gudijos tankų armijų grupė puls skersai Europą link Atlanto pakraščių.

Ketvirtoje fazėje antriniai raketų daliniai bus panaudoti žemės ir jūrų jėgų paramai. Priešų užfrontėje, pagal susidariusias aplinkybes atatinkamose vietose, kas trečia diena, bus išmetami oro desantai, iki divizijų sąstato didumo, pagrindinėse puolimo kryptyse.

Penktoji fazė naudojama tada, kai Europos fronte abipusės jėgos bus priverstos sustoti ir susidarys statinis frontas; tuo atveju Ukrainos tankų armijų grupė, iš Vengrijos per Austriją (nežiūrint neutraliteto), puls Linz — Frankfurt — Dunkirk kryptimi, tikslu suardyti priešų tiekimą ir dalį NATO jėgų išstumti į jūrą.

Variantas B — esmėje panašus į A, tik nenaudojami branduoliniai ginklai, jų vietoje raketų ir bombų užtaisuose naudojama didelio galingumo sprogstamoji medžiaga ir dujos, tačiau turimi branduoliniai ginklai laikomi parengtyje. Šis variantas gali tęstis mėnesiais, nes pirm negu prasidės kariniai veiksmai, abiejose pusėse bus įtempta atmosfera, kariniai daliniai ir ginklai bus atatinkamoje parengtyje (mažesnėje skalėje Vakarų valstybėse, kurios turės taikos meto organizaciją). Klaidinantys aliarmai, neaiški padėties vargins NATO jėgas, alins ekonominius (kai tuo tarpu sovietų karinės jėgos nuo pabaigos II Pas. karo tebelaikomos tokioje pat sudėtyje, moderninami ir didinami ginklai tuojau išskirstomi po visos Sovietų Sąjungos užimtoje teritorijoje išdėstyti kariuomenės dalinius). Rusams tektų tik vykdyti platesnio masto manevrus, atatinkamam

Raketos pačios susiranda taikinius

jėgų pergrupavimui puolimui (tokio masto manevrai Europoje vykdomi kasmetai, arba ir dažniau). Juo netikro laikotarpio padėtis užtruks ilgiau, tuo rusams bus geriau, nes NATO daliniai "apsnūs" ir neatskurs netikro aliarmo nuo tikro, tada rusai, išnaudodami netikėtumą, visu svoriu žemės ir oro jėgomis užgrius sąjungininkus kurios nors šventės metu; tokiu atveju sąjungininkams užtruks daug laiko sumobilizuoti ir sutelkti jėgas karo meto reikalavimuose. Toks rusų puolimas gali būti sėkmingas ir nenaudojant cheminių ginklų.

Variantas C susideda iš dviejų skirsnių: — parengiamojo ir vykdomojo. Parengiamasis užima 10 dienų, kada specialios iš anksto parengtos grupės, sudarytos iš civilinių nekomunistiniuose Azijos kraštuose ir Vakaruose, keliaus į Vakarų Europą. Kiekviena grupė veiks nepriklausomai, nežinodama, kad ji yra tačiau bendro plano ribose. Tuo pačiu laiku apie 5,000 diversantų, kaip turistai, įkeliaus į Vakarų Europos atatinamas vietas; prekybiniai laivai su paslėptais perengtais mariniais ir diversantų daliniais įplauks į Europos pagrindinius uostus.

Vykdomoje dalyje, visi parengiamajame skirsnyje minėti "keleiviai", atsiradę jiems skirtose vietose, vykdys savus uždavinius: — sunaikins elektros jėgaines, dėl to sutriks ryšiai, susisiekimas, pramonė, aprūpinimo transportai kur yra elektra varomi traukiniai; nutrūkus ryšiams, bus negalimas oro susiekimas; sandėliuose suges šaldyti produktai, sutriks aprūpinimas maistu; sustos vandens ir benzino pompavimo stotys, namuose — keltai, sutriks policijos tarnyba, kariuomenės štabų ir administracijos įstaigų veikla; pagausės kriminaliniai nusikaltimai, plėšikavimai, kils panika, kurią didins "atkeliavę" rusų diversantai be didesnių sunkumų užimdami svarbesnes vietas ir įrengimus, ypačingai priešlėktuvinės apsaugos centrines. Tuo pačiu metu "Aerofloto" lėktuvais, į jų pilotų žinomus aerodromus perkels divizijas desantų ir parašiutininkų, su uždaviniais užimti vietas, sunaikinti ginkluotų jėgų vadovietes, tiekimo, ryšių sistemas, susisiekimo

mazgus, administracijos įstaigas ir kt. Tokia "skėrių" netikėta invazija sukeltų didelį sąmyšį Europos valstybėse ir kol amerikiečiai suspėtų susiorientuoti, rusai įtaigotų nenaudoti branduolinių ginklų, pažadėdami ir patys to nedaryti, tačiau tankų divizijos riedėtų Vakarų Europos žemėsna. Kadangi Britų salos NATO valstybėms sudaro užnugarį ir tiekimo bazę, todėl jos būtų pirminių taikinių tarpe.

Tokia buvo politbiuro bendra operacinio plano Europos fronto OP-85E-SSOV apžvalga. Buvo pareikšta keletas samprotavimų, daugiausiai liečiančių planą A, palaikant masinį žemės ir oro jėgų panaudojimą Vakarų Europos okupacijai. Jei prieš tokį puolimą amerikiečiai, neturėdami išeities, panaudotų branduolinius ginklus ir rusų planuoti smūgiai sutiktų žemėje žymesnius pasipriešinimus, kas atsitiktų su sovietinėmis armijomis? Ar jos būtų toliau valdomos pagal planą? Nes sunkūs nuostoliai žmonėmis ir medžiagomis Varšuvos pakto valstybių socialistinius ryšius gero kai susilpnintų, neigiamai atsilieptų ir pačioje Rusijoje. Staigus ir greitas branduolinių ginklų karas gali atnešti sovietams laimėjimą, tačiau trumpam — amerikiečių branduoliniai "atsilyginimo" ginklai padarytų ir sovietams didelės žalos medžiaginiai ir moraliniai, ypatingai tas jiems neigiamai atsilieptų okupuotuose kraštuose, kur branduolinių ginklų sukelti radioaktyvūs krituliai, keliaudami aplink Žemę, naikintų gyvybę ir tose vietose kur jų įtakos nesitikėta. Iš sunaikintų Vakarų, be griuvėsių, rusai daugiau nieko nelaimėtų, nes nauda iš užimtų kraštų yra tada, kai gali išnaudoti jų ekonominį potencialą, gi Vakarų valstybių atstatymui patys rusai nieko neturės. Be Vakarų valstybių pagelbos, dar taikos metu rusai negalėjo palaikyti reikiamo ekonominio lygio, gi šiuo atveju rusai su komunistų partija atsidurtų griuvėsių kapinyne. Nors ir jėga premta sovietinė santvarka, tuo atveju, neišsilaikys; dar prie to prisidės, nors ir menkai ginkluoti, kiniečiai, tačiau žmonių gausumu jie gali sudaryti didelę grėsmę sovietinei imperijai, nes yra teritorinių pretekstų. Čia vienas iš politbiuro narių priminė Lenino pasakymą — " ... pasaulis, padengtas

griuvėsiais ir paverstas dykuma, neapsimoka valdyti." Komunizmui reikalingas gyvas pasaulis, kuriame būtų įgyvendintas socializmas. Išvadoje buvo nusistatyta branduolinius ginklus laikyti gąsdinimui ir juos panaudoti tik susidariusiose aplinkybėse be išeičios, gi Europos fronte laimėjimą užtikrinti panaudojant masiniai žemės ir oro ginklus. Tam paremti yra būtina okupuoti Irlandijos salą iš kurios rusai galėtų kontroliuoti rytinį Atlantą, tikslu sutrukdyti NATO valstybėms visokią paramą iš Vakarų. Su švedais palaikyti neutralitetą; Prancūzijos užėmimas būtų nenaudingas saugumo ir aprūpinimo atžvilgiais. Kad neišplėtų karo, pradžioje, pasiekus Reiną, sustoti, derėtis su Vakarų didžiosiomis valstybėmis, duodant tariamai priimtinius pažadus, kad jas nuramins, o vėliau, "tautų laisvinimo" metodu, užimti likusias Europos valstybes.

Invazijos metu Vakarų Europon, laivynu pulti vakarinius J.A.V. krantus, arba per Beringo sąsiaurį Aliaską, kad atitraukus amerikiečių pagelbą Europai, tačiau tam reikėtų skirti dalį laivyno ir oro jėgų. Jei iš Kinijos nebūtų grėsmės, tai įvykdyti būtų galima, tačiau jėgas reikėtų panaudoti iš Kinijos pasienio ir iš šiaurinės Japonijos, tačiau atsiradus "tuštumai" vargu ar kiniečiai su japonais nepanorės atsiimti turėtas teritorijas ir atsirasti Beringo sąsiaurio vakaruose. Puolant Artimus Rytus bus sutiktas stiprus J.A.V. pasipriešinimas, saugant alyvos išteklius; prie to prisidės ir arabų pasipriešinimas (po Afganistano okupacijos neatsilikis ir Pakistanas), į tai reaguos ir esantys Sovietų Sąjungoje muzulmonai. Nuspręsta veikti fazėmis. Staigiu smūgiu užimti dalį Europos ir besiderant su Vakarų valstybėmis, dėti pastangas palaikyti gerus santykius su pavojingomis valstybėmis, išlaikyti savo įtakoje turėtus kraštus, ypač pietų Afrikos, tuo pačiu laiku politinėmis intrigomis ardyti vakariečių sąjungą. Tam reikėtų su-

ardyti vakariečių ryšių sistemą, (kuri bazuojasi satelitais), tam tikroje vietoje, apie 200 km. aukštyje susprogdinant branduolinį užtaisą, kurio elektromagnetinis smūgis sunaikintų ryšio satelitų elektroninius įrengimus. Kadangi branduolinio sprogdimo veikimo ribos nebuvo tikros, galinčios paliesti ir sovietų satelitus, todėl ši priemonė, kaip ir kiti branduoliniai ginklai, buvo nuspręsta panaudoti tik kraštutiniu atveju.

Bendrybėmis operacinių planų pagrindiniai kovų elementai, politbiuro narių akivaizdoje, buvo pernagrūnėti žemėlapiuose, priešo veiksmams pavaizduoti pagal rusų planą. GRU viršininkas iškėlė klausimą, kas atsitiktų jei vakariečių veiksmams vyktų kitaip, negu pagal GRU žinias nustatyti žemėlapių pratimuose; "GRU viršininkas atsidurtų karo lauko teisme" — tyliai nuaidėjo atsakymas. Buvo ir daugiau klausimų, tačiau vengta klausyti tai kas sudarytų kam nors nepatogumų. Diskusijas nuskaidrino Varšuvos pakto jėgų viršininko pranešimas, kad Rytų Europos valstybių karinė parėngtis ir ginklai yra gerame stovyje; nereikšmingos įtakos turės kai kurių valstybių kovotojų nenoras kariauti, kaip pav. lenkų, tačiau ten tarp darbininkų ir partijos varomas kyls, to išlyginimas yra tik laiko klausimas. Sunkia yra užtikrinti Rytų Vokietijos karių lojalumas, nors šiuo metu jie rodo pakankamai paklusnumo. Ne-užtikrinti yra čekai, vengrai; rumunų armija tebėra silpna, Bulgariją lanko vakarų turistai iš kurių bulgarai gauna daug pajamų ir kurių bulgarai nenorėtų nustoti.

Bendroje išvadoje, buvo nusistatyta palaikyti gerus santykius su draugiškomis valstybėmis; laikyti rezerve galingus branduolinius ginklus išdavikų bausmei; sunaikinti Vakarų Europą, paliekant tuos kraštus kurie parodys ištikimumo socializmui, nes juk yra daug patogiau būti laimėtojų pusėje negu pralaimėjusių. □

Naujasis sovietų kautynių helikopteris. Amer. kodas Mi - 24 Hind

KARINĖ TARNYBA BOLŠEVIKMETY

(Pradžia 1982 m. KARIO 8 Nr.)

S. R.

Atėjo ir praėjo 1941-ieji Naujieji Metai. Sausio mėn. antros savaitės vienos dienos išvakarėse pulkui įsakymas pasiruošti trijų dienų žygiui į tą pačią miškų vietovę, kur buvome praėjusį kartą. Visiems tikrinami rūbai ir batai. Nors kiek netinkami keičiami į naujus. Buvo išduotas sausas maisto daavinys, kurį galime naudoti tik gavę įsakymą.

Kitos dienos ankstų rytą, po pusryčių, penktą valandą pulkas išvyksta į žygį. Po penkių valandų žygio, miške statome stovyklą. Kasame slėptuvėms duobes, statom pastoges. Atėjus pietų metui, buvo pranešta, kad šilto valgio negausime, nes "priešo" lėktuvai sunaikino mūsų lauko virtuvių vežamą maistą. Mažais paketėliais buvo išdalinta sauso daavinio sriuba, kurią sumaišius su iš lauko virtuvės atneštu virintu vandeniu, gavome nors ir skystą, bet šiltą sriubą. Įsakė naudoti ir turimą asmens sausą daavinį — duoną. Gavome dar ir mažą mėsos konservų daavinį.

Po tų pietų tęsėme stovyklos statybos ir įrengimo darbus. Kuopos ūkio dalies atvežtos mažos geležinės krosnelės buvo sustatytos iškastų duobių dugno vidury. Atėjus nakčiai, prie visų keturių duobės šlaitų, dugne, vyrai sugulė po tris, kojomis į duobės viduje stovinčią krosnelę ir užsiklojo savo antklodėm. Budinti sargybinių pamaina visą naktį kurstė visų krosneles, kad miegantys nesušaltų.

Antros dienos rytą, vos pradėjus brėkšti, stovyklos budintis šaukdamas įsakė slėptuvių viršuje budinčiom sargybom kelti miegančius karius. Iš miego prikelti, stoja būriais prie slėptuvių ir rikiuojasi. Po trumpo patikrinimo, būrio vienas trečdalis skiriamas į stovyklos įrengimo baigiamus darbus. Būrio dviem trečdaliams įsakoma pasiruošti manevriniam žygiui.

Aš su savo skyriaus vyrais pasilikau stovyklos darbams, o kiti du skyriai, po pusryčių jungiasi prie kitų dalinių žygiui. Po keturių valandų jie grįžo iš puolamųjų kautynių ir priešo persekiojimo manevro išvarginti, sniege peršlapusiais rūbais ir batais.

Po to žygio sugrįžus, politrukas susikvietė pas save pavieniui ir po kelis iš būrių ir kaž ką jiems trumpai dėstė. Vėliau teko patirti, jis tarėsi su savo būsimais ryšininkais, kurie jam viską pranešinėjo.

Po pietų iš būrininko gavau įsakymą vykti į miško žvalgybą. Turėjome išaiškinti ar nurodyta kryptimi, už valandos žygio, yra priešo žvalgai. Sudarius sąlytį su žvalgais leistis į kautynes. Parengtyje stovintiems vyrams įsakiau uždėti durtuvus ant šautuvų. Į priekį išsiunčiau du žvalgus ir išvykome nurodyta kryptimi į mišką.

Mano žvalgų skyrius išsidėstė manevrinėn rikiuotėn — vorele. Apeidami tarp medžių gilesnį sniegą, sekėme priekinių dviejų žvalgų pėdomis. Po pusvalandžio žygiavimo, pamatėme vieną iš priekinių žvalgų grįžtant. Visiems sustojus, žvalgas pranešė, kad už miško spindžio pastebėtas "priešo" mažas dalinys. Palikęs skyrių vietoje, priėjęs prie priekinio žvalgo sužinojau, kad už spindžio prie eglės stovi "priešo" sargybinis, prisiglaudęs prie medžio kamieno. Apžvelgęs vietovę ir palikęs žvalgą stebėti "priešą", grįžau prie žvalgų branduolio. Paaiškinau vyrams, kad kadangi toje vietoje miškas yra tankus ir yra krūmų, tai manevrine rikiuote — sauja priartėsime prie spindžio. Artėti visiems tyliai, kad "priešas" nepastebėtų. Kai priartėsime išeities ribą ties spindžiu, pasakiau, mano įsakymai bus tylūs, be komandos, juos perduoti paeiliui vienas kitam tyliai. Išeities riboje duosiu ženklą išsidėstyti vilnin.

"Ar viskas aišku? Ar yra klausimų?" Į mano klausimą visi tylėjo, reiškia, viskas buvo aišku. Patikrinom ginklus ir aprangą, kad niekas nebarškėtų ir skyrius išsidėstė saujon. Visi susilenkę žengė per sniegą pirmyn. Priartėjus prie priekinių žvalgų ribos sužinojom, kad "priešo" žvalgų branduolys buvo kiek toliau už spindžio, miško uždangoje. Jų sargybinis tebestovėjo prisiglaudęs prie medžių šakų, jokio įtartino judėsio.

Rankos mostu įsakiau žvalgų skyriui išsidėstyti vilnin ir sniegu šliaužti iki spindžio. Tarp medžių ir krūmų vyrai šliaužė ir ropojo per sniegą ir pamažu slinko pirmyn. Po ketvirčio valandos visi buvo išsidėstę išeities riboje. Neskubu duoti įsakymo pulti, laukiau delsdamas, nes noriu leisti vyrams kiek atsikvėpti. Tuo metu peržvelgiu gulinius vilnyje vyrus galvodamas, gal kada nors tų manevrų apmokymas bus mums naudingas, kai galėsime juos nukreipti prieš tuos pačius rusus — bolševikus...

Pakeliu ranką dėmesiui ir rankos mostu įsakau — pirmyn! Vyrai, kaip vienas, šoka per krūmus į spindį. "Priešo" sargybinis prie eglės sujuda, nesusigaudydamas, net nespėja jokio garso išduoti, kai vienas iš mūsų priremia jį su savo durtuvu. Kiti vyrai atakuodami puola pirmyn ir durtuvais suremia kitus du sargybinius stovinčius netoli vienas nuo kito. Kiek toliau, miške dauboje sėdė-

Jęs žvalgų branduolys mėgino griebtis ginklų, bet čia pat jau ir puolantys ir nebėra laiko gintis. Mūsų netikėto ir staigaus šuolio jie liko nustebinti ir pasimetę. Tik vienas iš sėdėjusių, pamatęs puolančiųjų durtuvus, staiga pakilo ir pasileido kiek įkerta bėgti į miško gilumą. Vienas iš mūsų pasiryžo jį pagauti ir nusivijo iš paskos. Visi sustoję žiūrėjo į bėgančius ir ėmė šaukti; kad toliau nebėgtų, o grįžtų, nes rusai dezertyrus šaudė... Bėgantys sustojo ir mūsų žvalgas patenkintas parsivarė bėglį visiems besijuokiant. Visi juokėsi ir juokavo ir vedė tarpusavy pokalbius. Iš mūsų "priešų" žvalgų sužinojome, kad jie yra mūsų pulko, kito bataliono ir iš kitos stovyklos. Jie buvo nustebinti mūsų netikėto puolimo. Atsiveikinę su mumis jie išvyko miško spindžiu sava kryptimi, o mes pasukom atgal, mūsų senosiomis pėdomis sniege. Grįžome į išgenėtų medžių stovyklą, kur prisistačiau būrininkui su raportu ir pranešimu.

Mūsų slėptuvės padengtos sniegu ir tik gauburiai iškilę virš žemės paviršiaus. Šalia, prie negenėto miško ribos, netoli slėptuvių, ant stulpų, eglių ir pušų šakomis dengtos stovėjo pastogės. Vakaro sutemoj, kur tik užmatai, po pastogėmis žiburiuoja laužų ugnys. Prie laužų vyrai sustoję, vieni nusirengę, kiti tik batus nusiaavę, džiovina rūbus, ar nuo kojų nusiėmę autus, dar kiti tik šildosi, prikišę batus prie liepsnos, batų odą svilina.

Iš lauko virtuvės atsiėmę davinį tirštos sriubos ir truputį dešros su sviestu, išsitraukę iš kuprinių sušalusią duoną, ant šakelės pamovę, lyg ant iešmo, ant laužo liepsnų bando atšildyti. Taip visi apstoję laužus šildosi ir valgo. Pavakarieniavus, po trumpo vakarinio patikrinimo ir gautų rytdienai įsakymų ir stovyklos potvarkių, vyrai skirstosi ir lenda po žeme į slėptuves nakties poilsio.

Prie slėptuvių vienintėlės angos stovi geležinės krosnelės, kurių kaminėliai kyšo virš dangos ir iš jų rūksta dūmai. Slėptuvių viduje sugulę vyrai, be juokavimų ir kalbų, greit visi užmiega, tik sargybiniai lauke, budi pamainomis ir prižiūri degančias krosneles.

Kitos dienos rytą, jau po mūsų antrojo žiemos žygio ir po antrosios stovyklos įrengimo darbų, po manevrų ir tarnybų ir po politinių pamokų, slėptuvėse pernaktvojus dvi naktis, įsakoma visą stovyklavietę apvalyti, ugniakurus ir laužovietes užpilti žeme ir susitvarkius eavo aprangą, būti pasiruošus žygiui atgal į Vilnių.

Mūsų stovyklos batalionas, pilnoje kautynių aprangoje išsirikiavo už stovyklos ribų ant kelio, žygio kryptimi. Laukėme gretimos stovyklos bataliono. Matėme kai jis tolumoje pamiške žygiavo į kelią. Tada ir mes žengėme lygiagrečiai, kol visi iš-

ėjome į pagrindinį kelią dvidešimt penkių kilometrų žygiui į savo kareivines.

Pulkui nužygiavus pusiaukelį, karių žingsnis pradeda lėtėti, tačiau visi ramiai žygiuoja. Žygiuoja sau, nesiblaška į šalis, eini tiesiai, kiek įmanydamas lygiuoja savo gretose, stebi kad neatsiliktum, nes iš paskos seka kita greta ir taip visa masė juda ir slenka pirmyn. Žygiuoja vyrai į šalis krypuodami, kiek išskėstomis ar priekin iškištomis rankomis. Rodosi eini be pradžios ir be pabaigos, lyg ta žygiuojanti srovė niekad nesustos. Žvilgsniais į šalis matai greta žygiuojančius ir jauste juos jausdamas, lieki ramus, laikaisi bendros drausmės, kitos išėities ir nėra. Vienintėlė viltis yra ta, kad iš to žygio sapno atsibusi savo lovoje.

Staiga, po kojomis pajuntame kietą grindinį. Šalia rikiuotės žygiuojantis garsai praneša: "Žengiamoje į Vilniaus miestą". Pakėlęs galvą žvelgiu virš žygiuojančiųjų galvų. Matau plačios gatvės antrą pusę, elektros nušviestą trijų aukštų mūro sieną. Žvelgiu į kitą pusę virš žygiuojančiųjų gretų galvų. Status kalno šlaitas kyba aukštytyn ir medžių viršūnės susilieja su tamsiu dangaus skliautu. Gedimino pilies niekur nematyti.

Dešinėje gatvės pusėje matosi šaligatviu einančių žmonių siluetai. Pasigirsta moters balsas: "Žiūrėk! Koki nuvargę mūsų kareivėliai žygiuoja."

Pagaliau atpažįstu aplinką, nejaugi taip greitai atlikome žygio kelią? Žinau, ten, jau kitoj Vilniaus miesto pusėje, už posūkio bus žygio pabaiga. Tėsiu ramų žygio žingsnių ritmą, kad nelikčiau išvestu iš rikiuotės.

Girdžiu priekyje žygiuojančius kalbančius: "Žiūrėk, jau iškrinta iš rikiuotės". Ir tikrai jau matau iš savo gretos, kad šalia žygio voros sniege ištisę šešėliai. Iškritę iš rikiuotės pasilieka; greta voros einantis karininkas įsako baigti kalbas.

Pagaliau sukame pro vienuolyno vartus. Žygis baigtas. Daliniai skirstosi. Laiptais lipame į savo patalpas, į trečiąjį aukštą.

Kuopos budinti pamaina neša iš virtuvės vakarienės davinį ir dėsto ant stalų. Grįžę iš žygio vyrai atsipalaiduoja nuo kautynių aprangos. Dalis jų tuoj pat griūva į lovas ir jau miega. Tačiau, dauguma išsilaisvinę kuprinių naštos, judina ir mankština rankas, kraiposi, juokauja. Visi klega, triukšmauja. Su nuostaba žiūriu, kaip skirtingai žygis paveikė į vyrus.

Priėjęs kareivis ir sako man: "Skyrininke, sugulusius lovose reikia kelti vakarienei".

"Ne", sakau jam, "nereikia. Ne valgis jiems reikalingas, o poilsis — miegas". "Taip, skyrininke, teisingai sakote", taria jis man, kartu eidamas prie stalo, patenkintas ištesėjęs žygį iki galo.

SAVANORIO UŽRAŠAI

V DALIS

(Pradžia KARIO 1 Nr.)

(Netolimos praeities prisiminimai)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Grįžęs iš Vilniaus be reikalingų duomenų, prižastį referavau tresto valdytojui, kuris žadėjo tuo reikalu kreiptis į ministeriją, tik labai stebėjau diplomato A. Trimako nediplomatišku elgesiu. Greit po to A. Trimakas lankėsi Odų treste pas tresto valdytoją prof. J. Acų-Acuką ir pranešė, kad žinių negalėjęs suteikti dėl vokiečių komisaro potvarkio, kad visos Vilniaus įmonės pavaldžios vokiečių komisarijaturai. Jis pats paliktas kaip įgaliojtinis tik techniškiesiems reikalams tvarkyti.

Odų pramonės trestas per pusantrų savo veiklos metų, gana našiai pagelbėjo Kauno lietuvių visuomenei, aprūpindamas ją avaline ir kitais odos gaminiiais.

1942 m. spalio 1 d. vokiečiai trestą likvidavo atleisdami iš darbo visus tresto tarnautojus. Nuotraukoje matysite Odų pramonės tresto tarnautojų sąstatą.

Sekančią dieną iš pat ryto buvo tikrinama ap rangos stovis po žygio iš miško stovyklos. Buvo rasta nudėvėtų batų ir apdegintų prie laužų. Buvo įsakyta pakeisti nudėvėtus batus ir nešvarius rūbus. Visiems išsimaudžius ir susitvarkius, po pietų vyko ginklų valymas.

Tik po keletos dienų teko patirti, kad kito bataliono stovykloje, vienoje slėptuvėje, nuo krosnelės pašalui atšilus, rąstelių atramos neatlaikė ir slėptuvė įgriuvo, užgriūdama miegančius karius. Kiek buvo užmuštų ir sužeistų niekas nepranešė ir niekas nesiteiravo. Buvo pavojinga apie tai ir kalbėti. Stovykloje mano slėptuvėje nakvojo du skyriai, po dvylika vyrų.

1941 m. sausio paskutinėmis dienomis, grįžęs iš sargybos kuopos patalpose radau keleta karių; susitvarkęs ėjau pro duris į koridorių ir susitikau tris mūsiškius. Sustoję, pamatėme ateinantį dar nematytą leitenantą. Pasisveikinom, o leitenantas žvilgterėjo į patalpos vidų ir praeidamas pro mus stovinčius, prašė pranešti kuopos vyrams, nebesipriešinti rusiškai priesaikai ir nesustodamas greitai žingsniu nusileido laiptais žemyn.

To nepažįstamo leitenanto pranešimas nesi-

Vokiečiai Lietuvoje

Čia noriu trumpai aptarti vokiečių karo žygį į Lietuvą. Kaip jau žinome wehrmachtas pradėjo karo žygį į Sovietų Sąjungą 1941 m. birželio 22 d., nepaskelbus karo. Karo korespondentų žiniomis, vokiečių kariuomenė žygiavo per Lietuvą trimis kryptimis: 1) Tilžė — Tauragė — Šiauliai 2) Kybartai — Naumiestis — Vilkaviškis — Kaunas — Ukmergė — Daugpilis ir 3) Vištytis — Kalvarija — Alytus — Vilnius. Armijų grupės turėjo pagrindinį uždavinį greit prasimušti priekiu, užimti Daugpilį, sudaryti prietiltį ir susemti suskaldytas sovietų armijas Lietuvoje. Čia nenagrinsiu svarbesnių žygio savumų, padarysiu tik trumpą išvadą, kad gerai įvykdytas vokiečių karo planas, staigiai smogti į politiniai ekonominius svarbius punktus, neleido sovietams susimobilizuoti.

Sukilimas Kaune

Karo pradžioje Kaune negyvenau ir apie sukilimą nedaug ką žinojau. Kai liepos pradžioje grįžau Kaunan ir pradėjau dirbti Odų pramonės treste, kurio valdytoju buvo prof. plk. J. Acus-Acukas, plačiau išgirdau apie lietuvių sukilimą. Prof. Acus-Acukas tuo metu gyveno Kaune ir palaikė ryšį su rezistentais ir sukilėliais. Čia norėčiau suglaustai atpasakoti, kiek atsimenu, profesoriaus mintis. Esą dar 1940 m. antroje pusėje Lietu-

priešinti rusiškai priesaikai, mums buvo neaiškus, nes nežinojom, kad Lietuva tuo metu jau buvo įjungta į Sovietinę Sąjungą.

Vasario mėn. antrosios savaitės pradžioje, į kuopą atėjo politrukas ir iš sąrašo, kurį turėjo, iššaukė penkių karių pavardes. Jų tarpe buvo ir mano pavardė. Įsakė stoti rikiuotėn su ginklais, vienon eilėn. Išrikiavęs mums pranešė: "Būsime prisaikdinti raudonosios armijos priesaika", ir liepė kartoti rusiškai priesaikos žodžius.

Stoviu su kitais eilėje. Nežinau kas išorėje dedasi. Kokie politiniai įvykiai. Tačiau, jaučiu, kad kažkas įvyko su mūsų tėvynės Lietuvos laisve. Užsiėmimų metu maža matome mūsų Lietuvos kariuomenės karininkų. Niekas nieko nepranešė apie visos kariuomenės priesaiką. Susivokiau, kad mes penki kariai, esame tie, kurie eidami sargybų tarnabas, būsime atsilikę, kai kiti jau prisiekė. Vadovavausi nepažįstamo leitenanto įspėjimu nesipriešinti rusiškai priesaikai ir su kartelio jausmu krūtinėje kartojome mums svetimos priesaikos žodžius. Spausdamas prie šono ginklą galvojau, ginklas mano rankose jums rusams-bolševikams niekad ištikimas nebus.

(Bus daugiau)

vos didesnių miestų pogrindyje prasidėjo rezistencija. Rezistentai palaikė ryšį su Lietuvos atstovu Berlyne plk. K. Škirpa, iš kurio gaudavo reikalingų informacijų apie karą su sovietais. Sukilimo pagrindas? Tai metus trukusi bolševikinė prievarta ir masiniai trėmimai Sibiran, kurių lietuvių tauta negalėjo nei užmiršti, nei atleisti. Sukilimas prasidėjo sekmadienį, birželio 22 d. po pietų. Sukilime dalyvavo patriotinis jaunimas (buvę kariai, šauliai, studentai, moksleiviai ir kiti). Sukilimo žymesnieji vadai — L. Prapuolenis ir dr. Ad. Damsišis. Sukilimo aukos Kaune: kritusių apie 100, sužeistų apie 200.

1941 m. birželio 23 d. L. Prapuolenis, kaip įgaliotinis atstovauti sukilusiai lietuvių tautai, su savo štabo nariais atvyko į Kauno radiofoną, transliavo Lietuvos himną, perskaitė atsišaukimą į tautą, pranešdamas, kad atstatyta Lietuvos nepriklausoma valstybė ir sudaryta laikinoji vyriausybė. Vyriausybė sudaryta mobilizacijos keliu, nes buvo trumpas laikas. Ministeriu pirmininku paskelbtas plk. K. Škirpa. Kadangi vokiečiai sulaukė jį Berlyne, tai ministerio pirmininko pareigas ėjo švietimo ministeris dr. J. Ambrozevičius. Birželio 24 d. visas Kaunas jau buvo išlaisvintas ir pasiūšė tautinėm vėliavom. Tą dieną įvyko Laikinosios Vyriausybės pirmas posėdis ir buvo išleistas pirmas numeris laikraščio „Į Laisvę“.

Laikinoji Lietuvos vyriausybė brandino viltį, kad vokiečiai įvertins lietuvių tautos aukas, sudėtas sukilimo metu ir pripažins Lietuvai nepriklausomybę. Bet viltis nepasiteisino, o tikrovė buvo kitokia.

Birželio 25 d. vokiečių reguliari kariuomenė užėmė Kauną. Gen. mjr. Pohl buvo paskirtas Kauno miesto karo komendantu. Jis paskelbė, kad vokiečiai yra priešingi nepriklausomos Lietuvos atstatymui. Laikinąją vyriausybę jie boikotuos: neleis skelbti savo nutarimų spaudoje, per radiją ir telefonu, neduos ir susisiekimo priemonių. Nuo tos dienos sustabdė ir sukilėlių štabo veiklą. Karo komendantas paskelbė įsakymą atiduoti turimus ginklus, nes vokiečiai nepripažįsta teisės lietuvių Komendantūrai organizuoti apsaugą. Savisaugos batalionus išsiuntė į Rytus, o vietinę lietuvių policiją perėmė geštapas. Vyriausybės nariai ir aktyvūs sukilimo dalyviai turėjo slapstytis, o kai kurie iš jų atsidūrė koncentracijos stovykloje, pav. L. Prapuolenis.

Vokiečių valdžia Lietuvoje (Zivilverwaltung).

Vokiečiai paskelbė, kad Lietuvos generaliniu komisaru paskirtas A. von Renteln. Neužilgo

jis atvyko į Kauną su daugeliu rudmarškinių, kurie ant rankovės dėvėjo užlaužtą kryžių — svastiką. Generalinis komisaras savo būstinę įkūrė Kaune, Donelaičio g-vėje Nr. 24, Prekybos ir Pramonės rūmuose.

Liepos gale generalinis komisaras išleido potvarkį, kuris suvaržė Lietuvos laik. vyriausybės valstybinę veiklą: uždraudė švęsti tautines šventes, laikyti tautines vėliavas bei Vytį ir pasiūlė vyriausybės nariams priimti komisarinį generalinių patarėjų titulų. Lietuvos laik. vyriausybė nuo to pasiūlymo atsisakė. Pagaliau, 1941 m. rugpiūčio mėn. pradžioje generalinis komisaras A. von Renteln oficialiai pareiškė, kad nuo šio laiko Lietuvos laik. vyriausybė nustojo veikti, kadangi Vokietijos vyriausybė, vykstančio karo sąlygose, įsakė perimti visą civilinę valdžią Lietuvoje Vokietijos pareigūnams, civilinės valdžios atstovams. Šių faktų akivaizdoje laik. Lietuvos vyriausybė savo veikimą sustabdė ne savo valia. Didelė garbė sukilėlių vyriausybei, kuri liko ištikima sukilimo tikslui ir kietai kovojo dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės.

Rugpiūčio mėn. antrojo pusėje A. von Renteln, prievarta nutraukęs Lietuvos laik. vyriausybės veiklą, paskyrė devynis lietuvius patarėjais, komisarinį generalinių tarėjų titulais. Gen. Petrą Kubiliūną paskyrė pirmuoju generaliniu tarėju ir tarėju vidaus reikalams. Buvo paskirti ir kiti žinomi lietuviai generaliniais tarėjais. Pačių vokiečių patarėjais paskirti lietuviai, su imponuojančiu pavadinimu — „generaliniai tarėjai“, negalėjo spręsti ne tik principinių klausimų, bet ir smulkesnių reikalų. Visur reikėjo atsiklausti generalinio komisaro įgaliotinių. Bendroji priežiūra buvo gana stipri: lietuviai patarėjai negalėjo atlikti tik technišką darbą.

Dėl gen. P. Kubiliūno paskyrimo pirmuoju generaliniu tarėju, prof. J. Acus-Acukas taip samprotavo: gen. Kubiliūnas yra gabus ir geras karininkas, bet blogiausia, kad yra paklusnus vokiečiams, kurie jį perdaug išnaudos. Generolas Raštikis būtų buvęs tinkamas pirmojo tarėjo pareigoms, bet jis atsisakė.

Lietuvos laik. vyriausybė greit pradėjo tvarkyti krašto reikalus. 1941 m. liepos mėn. 2 d. Ministerių kabinetas paskelbė nuostatą, kad okupacijos metu bolševikų išleisti visi įstatymai, potvarkiai nebeturi galios, t.y. panaikinti, o atkurtos įstaigos tvarkosi pagal nepriklausomos Lietuvos įstatymus. Vokiečių civilinė valdžia šitą nuostatą toleravo ir paliko veikti, bet deklaravo ir savo nuostatą, kad sovietų palikti įstatymai pasilieka veikti. Susidarė padėtis, kad vokiečių civilinė valdžia palaikė žė-

Odų pramonės tresto tarnautojų nuotrauka, daryta 1942 m. rugsėjo 30 d. I eilėje iš kairės sėdi: K. Daugvydas, A. Kisielius, A. Kasperavičiūtė, tresto valdytojas prof. J. Acus-Acukas, B. Volterytė, P. Mikėtas ir S. Petkelis. II eil. inž. Gastila, K. Vec-Zemelis, J. Širvydas, J. Gustainis, P. Ličkus ir inž. B. Litvinas. III eil. P. Aleksejenko, V. Rakauskas, V. Gobužis, J. Randys, L. Brazauskaitė, A. Baikštys, S. Čapkauskaitė, A. Tumėnas, J. Stanišauskas ir A. Kasnickas.

mės, prekybos ir pramonės nacionalizaciją, valstybinius ūkius (sovchozus), sovietines prof. sąjungas, tarybinį draudimą ir kt.

Civilinė vokiečių valdžia taipogi panaikino Lietuvos Prekybos, Pramonės ir Amatų rūmus, o šių vietoje įsteigė Lietuvos Ūkio rūmus vokiškų pavyzdžiu su trimis pagrindiniais skyriais: prekybos, pramonės ir amatų, kurie teoretiškai turėjo organizuoti prekybą ir pramonės įmones. Tačiau, praktiškai viską tvarkė generalinio komisaro prekybos skyrius per savo patikėtinius (Treuhaendler). Prie Lietuvos Ūkio rūmų dar veikė generalinio komisaro atstovas vokiečiai. Jo pareigos buvo palaiptinui perleisti savininkams ūkius, pramonę, prekybą ir kt.

Prekybos ir pramonės sistema liko tokia kaip sovietai patvarkė, t.y. valstybinė, griozdiška su kooperatyvų tinklu miestuose ir miesteliuose. Prekių išpardavimas buvo nuostolingas dėl rublio nuverti-

nimo (1 RM — 10 Rb.) ir dėl nustatytų žemų kainų Lietuvos gaminiais. Šitą nuostolingumą greit pajuto lietuviai, nes prekės pradėjo sparčiai mažėti. Vokiečių civilinė valdžia dėl to įvedė griežtą racionavimo sistemą: maisto davyns gyventojams buvo sumažintas, o prekėms gauti buvo įsteigta Paskirstymo ir Aprūpinimo įstaiga (Verteilungs und Versorgungsstelle). Šį įstaiga buvo laikoma lietuvių įstaiga, bet tarnautojai lietuviai dirbo tik technišką darbą, o prekių paskirstymą vykdė vokiečiai, generalinio komisaro įgaliotiniai.

Vokiečių civilinė valdžia iš Lietuvos teisinės organizacijos išėmė kai kurias bylas: komunistų, žydų, nusikaltimų prieš karo vedimo nuostatus, sabotazo, spekuliacijos ir visas politines bylas. Šios bylos sprendžiamos buvo specialių vokiškų teismų su jų teisėjais ir jų prokuratūra.

Vokiečiai griežtai cenzūravo viešąją lietuvių spaudą, o pogrindis plačiai informavo lietuvius apie

vidaus ir užsienių įvykius. Pogrindžio spaudą gaudavau reguliariai ir persiūsdavau pažįstamiems į provinciją. Atsimenu kai kuriuos pogrindžio leidinius, kaip „Nepriklausomą Lietuvą“, „Apžvalgą“, „Į Laisvę“, „Laisvės Kovotoją“, „Vardan Tiesos“ ir kitus.

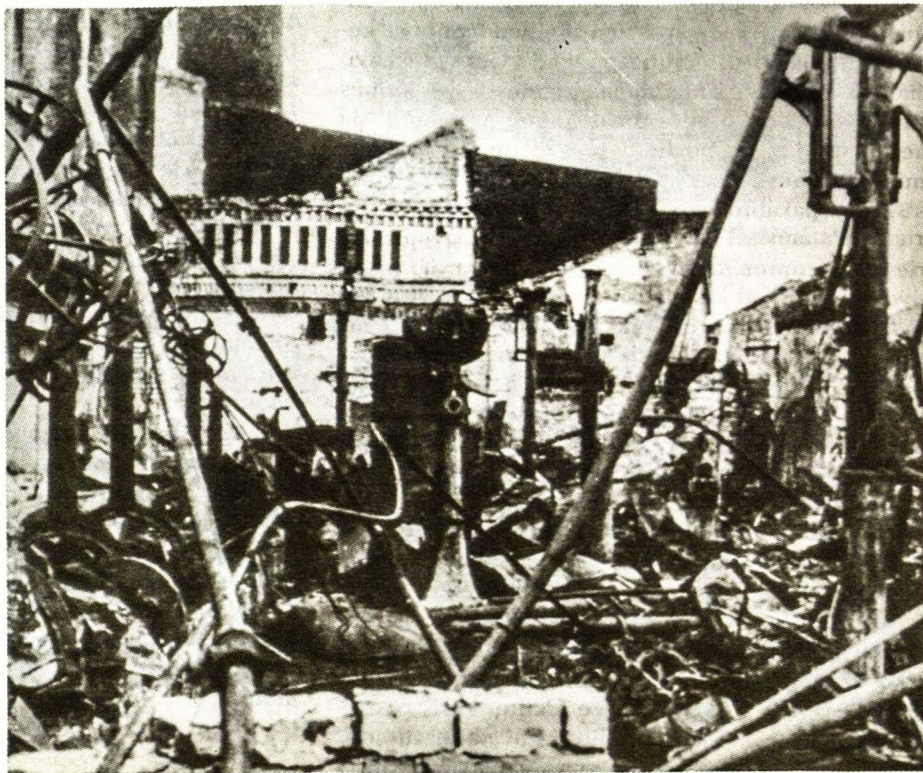
Vokiečiams fronte ėmė nesisekti, o nesėkmė atsiliepė ir Lietuvoje. Generalinis komisaras panoro paskelbti vyrų mobilizaciją Lietuvoje ir tam reikalui vertė lietuvius tarėjus pasirašyti mobilizacijos skelbimą. Dalis tarėjų pasipriešino pasirašyti. Susidariusią būklę aiškinti apsiėmė teisingumo tarėjas M. Mackevičius, kurio rūpesčiu buvo įteiktas vokiečiams memorandumas, kuriame buvo pagrįstai įrodyta, kad vokiečiai neturi teisės skelbti mobilizacijos Lietuvoje. Dėl įteikto memorandumo vokiečiai greit reagavo. 1943 m. ankstyvą pavasarį geštapas į Stutthofo koncentracijos stovyklą išvežė penkis lietuvių tarėjus, jų tarpe ir memorandumo autorių M. Mackevičių. Bet to neužteko. Dėl nepavykusios mobilizacijos kerštas krito dar ant daugiau kaip 50 lietuvių intelektualų: profesorių, kunigų, advokatų, karininkų ir kitų, kurie taip pat buvo išsiųsti koncentracijos stovyklon. Nukentėjo ir mokyklos. Vokiečiai uždarė Vilniaus universitetą bei kitas aukštąsias mokyklas ir pradėjo

gaudyti jaunimą iš bažnyčių, kinų ar kokių subvimų ir prievarta vežė darbams Vokietijon.

Kaip anksčiau minėjau, vokiečiai 1942 m. likvidavo Odų Pramonės Trestą, dar Lietuvos laik. vyriausybės sutvertą. Visus lietuvius tarnautojus atleido, tame skaičiuje ir mane. Ieškoti naujo darbo neskubėjau, nes dirbti neturėjau nei noro nei nuotaikos.

Per spaudą ir radiją vokiečiai paskelbė, kad priima savanorius į formuojamą SS legioną. Savanoriams buvo siūloma geros tarnybos sąlygos ir tam tikros privilegijos. Stoti savanoriu į legioną nesiryžau, bet darbo ieškoti planavau, kad ir nenorom, nes vokiečių valdžia ragino visus dirbti. Šešių savaičių darbo prievolę atidirbau Anykščių valsčiuje, pas ūkininką V. Garliauską, gaudamas pažymėjimą, kad darbo prievolę atlikau prie žemės ūkio darbų.

Kartą, eidamas Kaune Laisvės Alėja, susitikau av. plk. J. Naraką, gerą pažįstamą iš Karo mokyklos II laidos. Jis buvo tapęs gen. Kubiliūno padėjėju. Paminėjau jam apie darbą. Sakė, kad galėtų rekomenduoti apskrities viršininko pareigoms, tik ne Kaune. Padėkojau plk. Narakui, nes darbą norėjau gauti kaip tik Kaune. Tokiu reikalu jis patarė kreiptis pas plk. J. Bobelį, kuris

Karo audros
paliesti Kauno namai

vadovavo nacionalizuotų namų įstaigai Kaune. Plk. J. Bobelį gerai pažinau, nes jis buvo mano pirmas kuopos vadas kai 1919 metais įstojau Lietuvos kariuomenės savanoriu ir buvau paskirtas į jo vadovaujamą Kauno komendantūros mokomąją kuopą. Nuvykęs prisistačiau plk. J. Bobeliui. Jis išgirdęs mano prašymą pasakė, kad paprasčiau geru laiku, nes A. Panemunės nacionalizuotų namų įstaigos vedėjo vieta dabar laisva ir aš nuo šiandien esu į ją skiriamas. Nuoširdžiai padėkojau plk. Bobeliui ir jaučiausi laimingas, kad darbą gavau vietoje, nes tik už dviejų skersgatvių nuo mano namų buvo nacionalizuotų namų įstaiga. Įstaigos vedėjo pareigos buvo nesunkios, nes čia dirbo tik 4 tarnautoja: mašininkė, sekretorė ir du vyrai — inspektoriai.

Tarnyba Vietinėje Rinktinėje.

Per keletą tarnybos mėnesių nacionalizuotų namų įstaigoje, padariau išvadą, kad čia ne vieta norint dirbti rimtesniam Lietuvos tuometiniam reikalui. Turėjau neoficialių žinių apie projektą suformuoti Vietinę Rinktinę. Ir taip 1944 m. vasario 16 d. per Kauno radiofoną girdėjau kalbant gen. P. Plechavičių, kuris pranešė, kad susitarus su vokiečiais, jam yra pavesta suformuoti Vietinę Rinktinę, kuriai vadovaus lietuviai karininkai. Generolas kvietė savanoriškai stoti į jos eiles. Tam reikalui buvo steigiamos apskričių komendantūros, kurių veiks kaip priėmimo punktai. Gen. Plechavičiaus kvietimas paragino mane ruoštis į Vietinės Rinktinės eiles, o gyvenimas Kaune pasidarė gana nesaugus. Padaugėjo lietuvių suėmimai. Naktimis mieste nebuvo šviesų dėl sovietų lėktuvų, kurie atskridę pakabindavo lempas, apšviesdami platų ruožą. Patamsiais gatvėse buvo plėšikų pavojus, kurie auką nurengdavo plikai, o kartais ir nužudydavo. Plėšikai kartais įsibraudavo į privačius butus, užpuldavo susirinkimus ar pobūvius. Daugumą plėšikų — tai buvę rusų belaisviai, kurie dabar tarnavo vokiečių žinyboje. Pagal pagrindžio spaudos žinias, užpuolimuose dalyvaudavo ir rusų partizanai. Užpuldavo net ir dienos metu. Man teko matyti rusų belaisvių užpuolimą prie A. Panemunės bažnyčios. Netoli bažnyčios, šilo pakraštyje, lindėjo keletas rusų belaisvių, kurie sustabdė ūkininką bevažiuojantį iš bažnyčios, nes buvo sekmdienis, ir pradėjo jį mušti. Ūkininkas ėmė balsiai šaukti pagalbos. Tuo metu privažiavo kitas ūkininkas su žmona. Vienas užpuolėjęs pribėgęs griebė arklį už kamanų. Ūkininkas greit susiorientavo padėtyje, stipriai botagu sudrožė arkliui, kuris pašokdamas pariušė rusą ant kelio ir zovada pasileido. Keletas užpuolėjų pasileido vytiš, šaukdami "stoj",

bet anas nudūmė nesustojęs. Pamatęs tokį vaizdą nuskubėjau A. Panemunės lietuvių policijos nuovadon ir pranešiau kas dedasi prie bažnyčios. Policijos valdininkas paaiškino, kad lietuvių policijai neleidžiama kištis į buv. rusų belaisvių užpuolimus, kadangi pastarieji randasi vokiečių žinioje, nors patys vokiečiai dėl gyventojų užpuodinėjimų, nieko nedaro. Dar pasakė, kad dabar A. Panemunės kareivinėse (buv. Priešlėktuvinės artilerijos) laikoma apie 200 buv. rusų belaisvių, kurie vykdo tuos užpuodinėjimus nesivarždami.

P A D Ė K A

Chicagoje žurnalui Kariui paremti kavutę su ruošė Ramovėnai, Birutininkės ir Šaulių daliniai: "Vytauto Didžiojo" Rinktinė, "Klaipėdos" jūrų šaulių kp. ir "Gen. Daukanto" jūrų šaulių kp. Kavutė buvo sėkminga — gauta gryno pelno 895.00 dol., kurie pasiūsti Kariui.

Todėl aš, kaip žurn. Karys atstovas Chicagoje, reiškiu gilią padėką "V.D." Rinktinės vadui p. Išganaičiui, kuris nemokamai leido pasinaudoti Šaulių Namų sale.

Padėka priklauso Šaulių Centro V-bos pirm. p. K. Milkovaičiui, kuris pasakė įspūdingą ir gražią pagrindinę kalbą. Padėka "Gen. Daukanto" jūrų kp. pirm. p. Ed. Vengianskui už pravedimą torto varžytynių. Padėka p. J. Bagdžiui už pravedimą loterijos. Nuoširdi padėka Birutininkių pirm. p. Diminskienei už tartą žodį ir prisidėjimą prie kavutės paruošimo. Nuoširdi padėka p. Janušauskienei už šeimininkavimą ir supirkimą produktų.

Padėka p.p. birutininkėms: Ivašauskienei, Juškaitienei ir Janulevičienei ir Šaulėms: p.p. Karalienei, Kulbokienei, Vl. Gabrienei, N. Stupienei ir Skamai už paruošimą kavutės ir aptarnavimą svečių, taip pat už salės sutvarkymą pasibaigus kavutei.

Didi padėka Ramovės skyr. pirm. p. J. Švedui už atidaromąjį žodį ir kavutės pradėjimą.

Žurn. Kario vardu reiškiu nuoširdžiausių padėką visiems atsilankiusiems ir savo auka parėmusiems Karį. Ypatingai dėkoju tiems, kurie parėmė Karį stambesne auka: tai Juozui ir Solomėjai Petrauskams už 50.00 dol., N.N. už 50.00 dol. ir "V.D." Šaulių Rinkt. už 25.00 dol.

Dar kartą sakau visiems, o visiems ačiū, ačiū, ačiū.

K. Juškaitis

Žurn. KARYS atstovas

Redaguoja —
S. Kauneliene
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

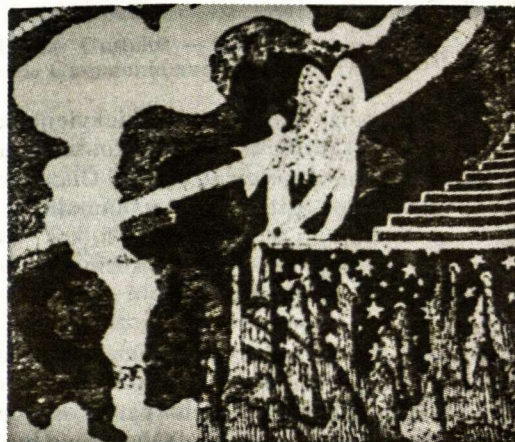
TREM TIES TRIMITAS

ARĖJAS VITKAUSKAS

KARŽYGIAMS.

*Kur ežeras tviska sidabro nulietas,
Kur pušys pakrantėmis šlama graudžiai,
Ten šviečia ant vieškelio kraujas pralietas
Ir guli lietuviai parpuolę skaudžiai.
Ir vilgo lietus jo užgesusį veidą,
Ir graužia jo skruostuos vingiuotus takus,
O veidas sastingęs sakyte nusako:
'Dievuliau, koks galas šioj žemėj graudus!'
Viršūnėj lazdyno gegutė kukuoja,
Plonutės šakelės ją supa gražiai,
Ji vargą ir mintį jaunų iškukuoja,
Jos balsas krūtinėje drasko skaudžiai...
Močiutė sūnelį lopšy užliūliavo,
Išleido karužėn jį jauną paskui,
Jis galvą paguldė už tėviškę savo...
Dėl laisvės mirtis neprazūsta veltuil...*

M. K. Čiurlionis — eskizas

*Žiūrėkit, atbunda jau siela tėvynės,
Per šaltus, supiltus jaunųjų kapus,—
Ateis ir laimužė aukos begalinės,
Minėsim ir gerbsim narsiųjų vardus...*

Apie naują Lietuvos sienų žemėlapi

Pasikalbėjimas su Algirdu Gustaičiu

Jurgio Gliaudos įvadas ir klausimai

Šiomis dienomis mūsų visuomenės dėmesiui išleistas naujas lietuviškos kartografijos kūrinys — tai rašytojo, žurnalisto ir kartografo Algirdo Gustaičio sudarytasis Lietuvos sienų žemėlapis.

Žemėlapis buvo baigtas braižyti 1971 metais, bet vis buvo papildomas ir tikslinamas. Dabar (1982 metų pabaigoje) žemėlapis atspausdintas gerame popieriuje (juoda-balta). Žemėlapis dydis 37 x 32 1/4 colių (94 x 82 cm.). Leidėjai: Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje ir Lietuvių Istorijos Draugija Čikagoje.

Žemėlapis išleidimas visad retas visuomenės kultūrinio bei mokslinio gyvenimo reiškiny. Nerečiau ilgos metų dekadų skiria žemėlapių pasirodymus, Ryškesniųjų žemėlapių kartografijos istorijoje žinomi jų sudarytojų, arba jų leidėjų vardais. Žemėlapių turinys įvairuoja pagal teritorijos pristatymo specifiką, pagal valstybinių sienų, istorinių, etninių topografinių ir kt. davinių pirmumą. Žemėlapis gali teikti medžiagos net evoliucijos tendencijoms nagrinėjamoje srityje pažinti, taikant palyginimų metodą.

Lietuvos žemėlapis, kurį sudarė Algirdas Gus-

taitis, prirakina dėmesį Lietuvos sienų linijoms. Tos sienos naujoviškos. Rytų, Pietų ir Vakarų sienos padvigubina Lietuvos teritoriją. Tai evoliucinė Lietuvos ekspansija tomis kryptimis. Sienų plėtra pažadina naujų svarstymų spiečius, kelia geopolitinių, etninių, istorinių problemų skaudulius. Kroniškas pra-lietuviškų genčių sričių praradimas susilaukia išlygų — Lietuvai atitenka teritorijos, kurių ji neteko nuožmios istorijos bėgyje . . .

Žemėlapiu motto, autoriaus įrašytas žemėlapiu lakšte: Ilgametė okupacija ar genocidas neįteisina pavergėjo.

Žemėlapyje yra pastaba, kad ruošiamoje Algirdo Gustaičio knygoje "TIKROJI LIETUVA" bus aiškinimų. Tuo tarpu ši žemėlapiu davinių aiškinimų knyga dar nepasirodė. Tad tenka kreiptis į žemėlapiu autorių Algirdą Gustaitį — jo paaiškinimais patenkinti žemėlapiu nagrinėtojo smalsumą. Klausimų ir atsakymų pynė sudaro pasikalbėjimą.

PASIKALBĖJIMAS

Malonus žemėlapiu sudarytojau, kiekvienas kūrybinis darbas ir kūrybinio siekio konkretumas, visad skirtas temai, problemai, idėjai. Čia didelę reikšmę turi idėjos gimimas, jos brandinimas, realizavimo detalės. Ar galima nusakyti, kokiai temai ir idėjai skirtas šis kartografinis kūrinys?

Atsakymas:

Pirmoji mintis, kaip dyglys įstrigusi visai jaunutėje mano sieloje buvo Nepriklausomos Lietuvos laikais gimnazijoje: vienos pamokos metu Lietuvos istorijos mokytojas rodė XV amžiuje buvusią Lietuvą žemėlapyje, ir tuoj pat tuolaikinį Lietuvos žemėlapi. Tas bausis skirtumas nejučiomis praziodino mano burną žodžiais:

— Kodėl Lietuva taip sumažėjo, sunyko?

Mokytojas aiškino, esą šimtmečių eigoje lietuviai pasirašę blogų sutarčių, kaimynai apgavę tenai ir tenai, pralaimėjimas sekęs pralaimėjimą. Užbaigė:

— Turime džiaugtis galėdami gyventi Nepriklausomoje Lietuvoje. Taip, dabar ji mažutė. Gal kada nors lietuviai įstengs atgauti daugiau jiems priklausančių žemių. Mes gerai žinome, ne visos viduramžiais Lietuvos valdytos žemės priklauso lietuvių tautai. —

Studijuodamas Vytauto Didžiojo universitete Kaune pradėjau daugiau domėtis lietuvių tautos sienų klausimais, tomis temomis ieškojau knygų, žemėlapių. Skleidžiau mintį, kad lietuviai turėtų atgauti ir buvusias prūsų žemes, kurias tuo laiku turėjo okupavusi Vokietija.

Daugelis tik numodavo ranka, nepamiršdami priminti, kad vokiečiai jau apie 700 metų gyvena buvusiose prūsų žemėse, Vokietijai esant karine galybe Europoje, lietuviai net užsiminti negali apie tų sričių atgavimą.

Aš neatlaidžiai laikiausi savo, kad vistiek kada nors teisybė turės laimėti, Vokietijai vistiek teks iš buvusių prūsų žemių pasitraukti, o į jas sugrįžti turės lietuvių tautos žmonės.

Kaip žinome, Antrojo Pasaulinio karo metu išdavoje Vokietija iš tų žemių buvo išstumta. Deja, toji lietuviškų genčių žemė "pakibo ore" kaip niekieno žemė! Buvo geriausia proga jas atgauti teisėtiems šeiminkams, prūsų palikuonims ir artimiausiems giminaičiams — lietuvių tautai. Kas gi įvyko?

Nagi, lietuvių tauta nebuvo pasiruošusi tokiai staigmenai, tokiam įvykiui, tokiam nutikimui ir istoriniai svarbų momentą praleido neišnaudojusi. Praleista labai gera proga. Kaip gaila, kaip gaila, kad nebuvo psichologiniai pasiruošta!

Tada į "niekieno žemę" įsikabino slavai, į jas neturintieji jokio rimtesnio pagrindo, o grobimą įvykdė dėl to, kad tų žemių nereikalavo teisėti jų pavidėtojai lietuviai.

Čia kaltė krinta ne vien okupuotiems tautiečiams, bet dar labiau laisvame pasaulyje gyvenusiems, to nereikalavusiems per J.A.V-ių bei Didžiosios Britanijos vyriausybes.

Šiuo Lietuvos žemėlapiau kreipiu dėmesį ir į kai kurias buvusias prūsų žemes. Jų apjungtis lietuvių tauton būtina, jei nenorime duotis rusų bei kitų slavų būti uždusinami. Dabar jau visiems aišku, kad prūsų žemėse įsisėdę sovietai kruvinomis rankomis smaigia lietuvių tautą, tarsi raudonomis replėmis.

Džiaugiuosi, kad mano ilgų metų pastangos įtikinti patriotus lietuvius siekti teisėtai lietuvių tautai priklausančių žemių, įskaitytinai prūsiškąsias, iš kart ir labai teigiamą pritarimą rado Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje vadovybėje, ypatingai jos dabartinio pirmininko Karolio Milkovaičio asmenyje, taip pat žinomo šaulių vadovo Vlodo Išganaičio asmenyje, ir daugelyje kitų vadovaujančių šaulių tarpe. Taip pat pasigėrėtiną supratimą ir visuotiną pritarimą labai nuoširdžiai parodė Lietuvių Istorijos Draugija, kurios reikalų vedėja Alicija Rūgytė, tarsi Čikagos lietuvių vyriausioji vaidilutė ir LI Draugijos reikalų vedėja be jokių svyravimų pritarė Lietuvos žemėlapiu išleidimui, kaip ir būsimai knygai TIKROJI LIETUVA, aišku su tais darbais susipažinusi ir kitų nuomonės atsiklaususi. Tuo tie asmenys ir tos garbingos organizacijos atsistojo teisingos lietuvių sargybo-

je. Žemėlapi išleidus visuotinė talka reikalinga ne tik iš vadovų ir kitų tų organizacijų narių, bet ir iš visos lietuvių visuomenės, iš vadovaujančių organizacijų, nustatančių politinę laikyseną. Gi visi eiliniai lietuviai kaip tik ir sudaro tas ar kitas organizacijas.

Klausimas:

Juk Melno taikos sutartimi (1422) Lietuvos vakarinės sienos šešiams šimtmečiams buvo "išaldytos". Jos buvo vis tos pačios Lietuvos-Lenkijos karalijai ir Rusijos imperijai. Lietuviai niekad nepakluso Melno sienų taktikai ir laikė Prūsų Lietuvą savo dalimi. Dabar gi ir vėl senos Melno sutarties diktatas! Koks yra pagrindas vakarinę šio žemėlapio sieną tokią nutiesti? Iš kur vietovardžių autentiškumas? Kodėl siena gulė į Rytus nuo Vyslos?

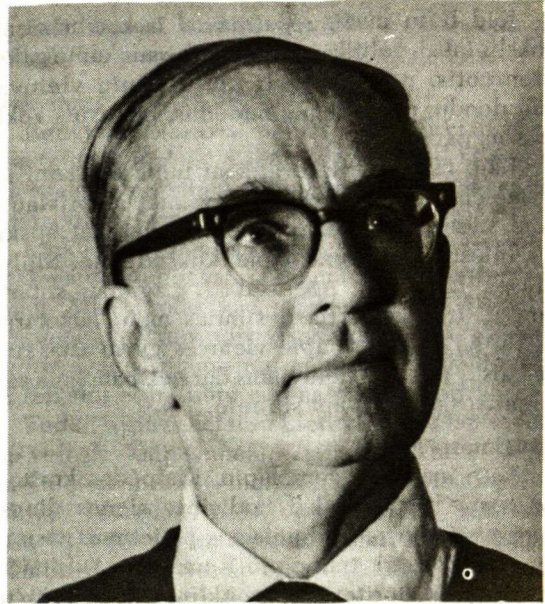
Atsakymas:

Labai gaila, kad Melno sutartis buvo pasirašyta. Apie ją galvojant prisimena posakis: "Ką Dievas nori nubausti, tam atima protą". Kodėl lietuviai taip neleistinai suklupo ta sutartimi, trumpuose aiškinimuose nerasime atsakymo. Juo labiau skaudu, kad ją lietuviai priėmė po pergalingo Žalgirio, 1410 metais, kada Kryžiuočių ordinas — tuolaikinis prūsų okupantas — buvo lietuvių (ir talkininkų) paklupdytas pačių kryžiuočių palietame kraujo klane.

Amžių eigoje buvo galimybė lietuvių tautai įsisąmoninti tos klaidos kenksmingumą. Deja! Ką gi, pats likimas sugriovė tąją sutartį. Dabar būtina reikia lietuviams pasukti teisingesne linkme, arba gera proga gali nepasikartoti. Savuoju žemėlapiu noriu prie to prisidėti, kaip ir būsima knyga TIKROJI LIETUVA.

Ruošiant šį Lietuvos žemėlapi daug laiko atėmė studijavimas įvairių sienų, tarimasis su mūsų vadovaujančiais asmenimis, politiniais veikėjais, mokslininkais. Mintyje ir juodraščiuose aiškiai nustačius siektinas ribas, buvo galima pradėti vietovių išdėstymą, jų nagrinėjimą, braižymus po keletą sykių iki paskutinio taško.

Žinome, lietuvių tautos gentys prūsai gyveno ne tik iki Vyslos, bet ir į pietus nuo Vyslos. Bent keliolika asmenų siūlė tokias sienas ir atžymėti, išvesti kaip turinčias priklausyti lietuvių tautai. Betgi amžių bėgiai išrėžia savas vagas, kurios palieka gilius rėžius istorijoje, taigi juos nėra kaip ištrinti iš žemėlapių. Gaila, kad lietuvių tauta neišnaudojo pergalių viduramžiuose, tai susidariusion tuštumon įsiveržė atkaklesnės, drąsesnės, ryžtingesnės tautos. Lenkai, seniau gyvenę kur kas mažesniuose plotuose nei lietuviai, dėl lietuvių

Algirdas Gustaitis — rašytojas, žurnalistas, kartografas. Prano Gasparonio nuotr., 1982 m.

pasingumo užėmė daug lietuviškų žemių ir taip įsitaisė, kad dabar dėl Vyslos pasirengę kariauti ir tą upę laiko savo tautine, panašiai kaip lietuviai Nemuną. Taikos ir lengvesnio susitarimo pagrindu Lietuvos sienos Vakaruose nesiekia Vyslos, o eina kiek šiauriau tekančia Nogatės upe. (Vienoje vietoje tos upės susilieja).

Lietuva siekia Osos upę, apie kurios priklausomumą Lietuvai yra kalbėjęs Vytautas Didysis. Tų vietovių įtraukimas į Lietuvos žemėlapi būtinas. Jų vengiant pataikautumėm svetimiesiems. Juo labiau pataikausime, juo daugiau bijosime, tuo pikti kaimynai mus daugiau spaus, verž, norės likusius lietuvius sunaikinti, asimiliuoti.

Ypatingo sunkumo sudarė lietuviški vietovardžiai buvusiose prūsų žemėse. Tais reikalais patarimų prašiau mūsų kalbininkų ir senųjų prūsų klausimu besidominčių. Studijavau senus žemėlapius, senus parašymus. Kai kurioms vietovėms gavau net po kelioliką skirtingų pasiūlymų — variantų, kitoms nei vieno. Atsirado net siūlančių palikti senuosius vokiečių vardus. Kiti būtinai siūlė keisti tikrai kaip jie siūlo, nurodo. Viską dėsčiau. Kartais sunku buvo daryti sprendimus. Pagaliau įrašiau vietovardžius, kurių nemaža dalis iš viso pirmą kartą pasirodo žemėlapyje. Jei dėl vieno vietovardžio kartais prirašomi straipsniai motyvavimų, tai gali būti skirtingų pasisakymų ir dėl naujų vietovardžių buvusiose prūsų žemėse, įskaitytinai stiprokus mano pavardės papešiojimus.

Kad būtų mažiau painiavos ir kad užsienių mokslininkai, politikai, geografs be sunkumu galėtų orientuotis, prie naujų ir neįprastinių vietovardžių duodu, matėsi raišiais, buvusius vokiškus pavadinimus.

Kaip žinome, vietovardžiai būna keičiami net nesikeičiant santvarkoms. Sakysime, Nepriklausomoje Lietuvoje ilgokai ginčytasi net dėl apskrities miesto vardo gražiojoje Aukštaitijoje. Siūlyta Jarasai, Ežerėnai, Ažerasai... pagaliau sutarta: Zarasai. Ir visa tai tik dešimties metų laikotarpyje. Tai ką bekalbėti apie vietoves gyvavusias šimtmečiais ir patiems lietuviams dar neišbandžius savo polemikos ašmenų ant siūlinių.

Klausimas:

Kaip matyti iš žemėlapių, Klaipėdos krašto ir Rytprūsių kartografiškai tradicinės sienos dingsta ir tos teritorijos absorbuojamos į Lietuvos visumą. Žemėlapyje nėra tradicinio Žemaičių, Aukštaičių, Dzūkų ir kt. teritorijų paženkinimo. Ar taip pabrėžta visų dalių integracija į vieną vienetą?

Atsakymas:

Žemėlapyje tėra viena siena apibrėžianti Lietuvą. Visos sritinės ribos kalbiniais, kultūriniais, ekonominiais ar kitokiais pagrindais čia nevertojamos. Ir Lietuvos sienos nubrėžtos gana švelniai, ne rėkiančia spalva ar kieta linija, nes Lietuva yra savaime išskylantis kraštas Europoje, yra Europos viduryje ir su Lietuva, lietuvių tauta reikia elgtis atsargiai, švelniai, be užgauliojimų.

Turėjau daug pasiūlymų Lietuvą skirstyti į eilę dalių, atžymėti sritimis ar tarmėmis. To atsakyta, nes pagrindas yra ne skaldymas, o jungimas vienumon. Atskiros tarmės, skirtingi papročiai, net skirtinga religija, kitokie tautiniai rūbai ar tautiniai šokiai, net kitaip skambantieji žodžiai ar sakiniai (sakysime žemaičių, dzūkų, mažlietuvių ir kitų) visgi yra ir lieka vienoje — lietuvių tautoje. Kaip ir puikūs liaudies audiniai: kiek juose raštų, kiek spalvų, įvairumų — o visumoje gaunasi nuostabus vientisas kūrinys, dažnai labai sudėtingas, bet stebėtinai panašus iš arčiau pasižiūrėjus ar pastudijavus, įsigilinus, supratus, palyginus. Tokia yra lietuvių tauta ir lietuvių tautos liaudies kūryba. Tatai nemažiau stebina giliau galvojančius svetimuosius.

Klausimas:

Pietinė ir rytinė Lietuvos sienos nukeltos toli už tradicinių valstybinių sienų. Ar tas sienų poslinkis inkorporuoja slavų kilmės gyventojus į Lietuvos valstybę. Kokie akstinai nustatė šias sienas tokias, ne kitokias? Tų sienų išvedimas visad buvo keblus.

Atsakymas:

Būtų galima paklausti: o kokios yra tradicinės lietuvių tautos sienos? Dabartinės žemes, kurias administruoja — iš dalies — lietuviai, grubiai ir brutaliai prižiūrimi sovietų-rusų, yra taip nutarkuotos, kad net krumpliai kraujuoja lietuvišku krauju. Vadinama 1920 metų Lietuvos siena, sutarta ir pasirašyta Maskvoje su Sovietų Rusija, seniai merdi neįgyvendinta iš Sovietų Rusijos pusės ir visiškai nenoro pripažinti, įgyvendinti sutartį, kurią jie pasirašė.

Toji sutartis nesiekė visų lietuviškos kilmės žmonių. Vietiniai gyventojai, sužinoję, kad vėdama Lietuvos-Sovietų Rusijos siena, su ašaromis akyse prašėsi priskiriami lietuvių pusėn, nes jie lietuviškos kilmės, kultūros, papročių, jie nenori gyventi rusų ar slavų globoje, priežiūroje. Deja, sutartis buvo pasirašyta. Netrukus pastebėta, kad rusai, lenkai stengėsi kiek galėdami užgrobti daugiau lietuviškų apylinkių, tenai gyvenančius vertė paklusti slavams.

Antrojo Pasaulinio karo metu kai kurias tas sritis lankiau. Tenai dauguma gyventojų tebebuvo arba lietuviai, arba lietuviškos kilmės, arba norėjo priklausyti Lietuvai. Laikui slenkant, metai iš metų, tenai gyvenantieji lietuviai yra vis daugiau slavų spaudžiami, persekiojami, skriaudžiami; jiems neleidžiama turėti nei lietuviškų mokyklų, nei lietuviškų šokių grupių, nei lietuviškų chorų, neleidžiama net lietuviškos spaudos prenumeruoti, net iš geresnių darbų pašalina. Sovietai (ar gudai, lenkai) neleidžia užsienių lietuviams juos lankyti, neleidžia su jais bendrauti, juos laiko atskyrę kaip sunaikinimui skirtus gyvulius, tarsi lietuviai, lietuviškos kilmės žmonės yra neverti gyventi.

Tose srityse siekiu tikrai dalį lietuviškos kilmės žmonių apgyventų žemių. Tai ne kokia žiloji praeitis, ne proistorės kasinėjimų išvados, ne kokių senųjų upių, kalnų ar vietovardžių pagrindų. Ne, tai šių laikų, šių dienų gyvenimu tebealsuojantieji kraštai, pilni lietuviško kraujo, lietuvių ašarų, senelių ir kūdikių šauksmo gelbėti, gelbėti. Jiems patiems tenai net pagalbos šauktis neleidžiama!

Okupuotoje Lietuvoje lietuviai negali parengti žemėlapių, apjungiančių tokias žemes. Tai mums dera jų vardu užsieniuose atlikti. Vietiniai lietuviai, pamatę, kad užsienių lietuviai juos gina, jais rūpinasi ir įtraukia į būsimo Nepriklausomos Lietuvos žemėlapi — kitaip elgsis. Skriaudžiamieji jausis drąsiau, o persekiotojai žinos, kad okupacija tėra laikina.

Tebūnie man leista pavergtųjų vardu reikalauti tų žemių jungimo į būsimą Nepriklausomą Lietuvą.

vą. Gal užsienių lietuviai, kaip ir okupuotieji lietuviai, labiau ir gyviau pradės reikalauti tų sričių įjungimo į bendrą lietuvių tautos visumą, ir atras rimtų rėmėjų svetimtaučiuose.

Už Lietuvos ribų palikta gana daug lietuviškų žemių ne dėl to, kad jos mūsų tautai nepriklauso, bet dėl to, kad šis Lietuvos žemėlapis yra minimumas būsimai Nepriklausomai Lietuvai. Visose pusėse sienos išvestos palankiai mūsų kaimynų naudai, kad dėl tų žemių būtų galima gražiau susitarti.

Klausimas:

Šiaurinė siena tebesutampa su tradicine valstybine siena, nors Lietuvos ir Latvijos suverenumo atstatymo metais dėl tos sienos būta ginčų ir karinio konflikto. Žemėlapyje ta siena be revizijos. Kodėl?

Atsakymas:

Latviai yra lietuviams artimi giminaičiai, tai su jais reikia sugyventi giminiškai. Kas buvo, tai buvo. Esu nuoširdus lietuvių-latvių-estų vienybės šalininkas. Gaila, Nepriklausomybės laikotarpiu tos valstybės neįstengė sudaryti karinės ar kitokios sąjungos. Tai buvo klaida, kuria lengvai pasinaudojo Sovietų Rusija, kiekvieną paskirai sunaikinusi.

Dabar reikia visomis jėgomis stengtis bendrai veikti su latviais (ir estais), prašant jų talkos lietuvių tautai atgauti mums teisėtai turinčias priklausyti žemes, kaip matome šiame Lietuvos žemėlapyje. Būtų gera, jei latviai ir estai naudotųsi šiuo žemėlapiu, jį skleistų savo tautiečių tarpe. Atstačius tokią Lietuvą mums reikėtų gerų talkininkų ne tik iš užsienių lietuvių apgyvendinimui vietomis tuštokų plotų ar miestų. Gal būt kai kurie broliai latviai ar vienminčiai estai norėtų įsikurti kiek šiltesniame krašte, sakysime apie Tvankstę ar Elbingą, ar kur sausesniame ore, gal apie Naugarduką, ar nesibaigiančiuose miškynuose, kaip Baltyžio pakraštyje.

Eidami pavieniui galime pavieniui ir žūti visiems laikams, kai jau daug valstybių išnyko iš Europos žemėlapiu ir pasaulio istorijos. Rusams ar slavams būtų didelis malonumas valdyti kraštus be teisėtų gyventojų ar deramų srities tvarkytojų, ant tų žemių galėtų užrintinti didžiulį akmenį, iškalintą kirilikomis: šiose žemėse kadais gyveno estai, latviai, lietuviai ir visokios jų gentys, o dabar rusai ir kitokie slavai. Prūsus jau anksčiau germanai ištrynė.

Klausimas:

Žemėlapiu pastraipoje pažymėta, kad būsimai išleista aiškinimų knyga "Tikroji Lietuva". Ar

tas pavadinimas kuriuo nors būdu susišaukia su istoriniu "Lituania propria" terminu?

Atsakymas:

Rengiant Lietuvos žemėlapi sulaukiau daug lankytojų, išgirdau, skaičiau daugybę klausimų kodėl taip, o ne kitaip, kodėl tas, o ne kitas, kodėl to nėra, o anas yra.

Kiek įstengdamas aiškinau, pasakojau, rašiau. Ir vėl iš naujo studijavau. Priėmiau eilę pataisų, patarimų. Man atrodė, kad neužtenka vien išbraižyti žemėlapi ir kaip nors išspausdinus aplinkui tik dairytis. Daugelį klausimų naudinga atsakyti raštu, kad reikalui esant būtų galima pasinaudoti.

Todėl, lygiagrečiai su Lietuvos žemėlapiu, rengiau veikalą. Kaip žemėlapi, taip ir rankraštį daviau skaityti įvairių sričių mokslininkams, visuomenės, politikos veikėjams ir kt. Gavau įvairių patarimų, ištisa jų eile pasinaudojau. Ilgainiui būsimam veikalui parinkau vardą TIKROJI LIETUVA. Tokį pavadinimą labai palaikė ir prof. dr. Jonas Puzinas, vienas paskutiniųjų to rankraščio tikrintojų, nuoširdus patarėjas. Gaila, jis jau pasimirė ir negalės pats savo akimis pamatyti.

Tikroji Lietuva neįtaigoja, kad už Lietuvos žemėlapyje atžymėtų žemių tėra mūsų tautai svetimos žemės. Reikia tik atsargiai žiūrėti į Lietuvos žemėlapi, kaip reikėtų įdėmiai skaityti ir būsimą veikalą TIKROJI LIETUVA. Vardas ir sąvoka TIKROJI LIETUVA apima tą tikrosios Lietuvos dalį, kokią matome Lietuvos žemėlapyje.

Pavadinimas TIKROJI LIETUVA beveik nieko bendro neturi su Lituania Propria. Pastarasis vardas neturi gilesnio istorinio pagrindo, bet to čia nenagrinėsime. TIKROJI LIETUVA, jei lyginsime su mano sudarytame Lietuvos žemėlapyje atžymėtais plotais, yra nauja sąvoka, kada nors ateityje gal ir turėsianti istorinio termino atspindį.

Linija, vadinama Lituania Propria nėra priimtina. Bet jei ji ir būtų teisinga, teapima tik rytinę ir pietinę Lietuvos dalį. Ji dingsta prisilytėjusi buvusias prūsų žemes, tarsi tenai būtų miglų, raganų ar pasakų kraštas. Gi iš tiesų tai prūsų kraštas, jų buvusios žemės yra tikros, šimtmečiais žinomos istorijoje, yra lietuviškos genties tęstinumas, mes jų neprivalome ir negalime pamiršti, kaip negalime atsižadėti ir kitokių lietuviškos kilmės sričių, sakysime dzūkų, kapsų, dainuvių (suvalkiečių ar sūduvių), aukštaičių, vilniečių, klaipečių ir kitokių. Visi ir kiekvienas jų sudaro lietuvių tautos dalį, kaip ir prūsai yra lietuvių tautos dalis.

Klausimas:

Ar numatote šio žemėlapiu skelbiamą "Tikro-

sios Lietuvos" idėją įgyvendinti valstybės formoje — centralizuota valstybe, sričių federacija ir kaip kitaip?

Atsakymas:

Kokiu būdu tvarkysis būsima Nepriklausoma Lietuva, aš nesiiimu spręsti ar įtaigoti. Aišku, ji turės būti savarankiška, nepriklausoma valstybė. Ar tada ji tvarkysis demokratiniai, ar monarchiniai, ar kelių sričių (gal valstybių) federacija ar sąjunga, ar dar kitaip — parodys ateitis ir būsima istorinė eiga.

Jei atgautose srityse būtų mažoka vietinių gyventojų save laikanti lietuviams, ir jei valstybei atrodytų reikalinga turėti gausesnį gyventojų tinklą (dabar pasaulyje trūksta žemių ir laisvesni plotai kaip tik sudaro labai puikų potencialą ateinančioms kartoms), tai būtų galima bandyti sugrąžinti pasaulyje išsibarsčiusius lietuviams, lietuves ne tik iš įvairių Rusijos plotų, bet ir iš Lenkijos, Gudijos, Ukrainos, Latvijos, Vokietijos — tai vis kaimyniniai kraštai. Manytina, tam tikras skaičius grįžtų ir kituose kontinentuose ar tolesnėse šalyse išsiblaškiusių, o tokių yra, šių dienų skaičiais dešimt, gana daug.

Atvykusiems duoti palankiausiomis sąlygomis nuosavybes. Sakysime, dabar JAV-ėms priklausančiose Havajų salose, taigi JAV-ėse, asmenims turintiems bent 50% havajietiško kraujo, sukuriant šeimą, duodama — perleidžiama 99-iems metams geras žemės galbalas geroje miesto ar salos dalyje, ir už tai tereikia mokėti vieną dolerį metams, jokių kitų mokesčių. Bent 50% turintiems havajietiško kraujo — mokslas nemokamas. Yra įvairių kitokių privilegijų. Ir tai ne kokiam diktatoriaus krašte, bet JAV-ėse.

Jei atsirastų kalbinių ar kitokių keblumų — galima pagalvoti ir apie Šveicariją, kurioje yra kelios kalbos. Bet tai jau ateities svarstymai, kurie ateis atstatant Nepriklausomybę.

Kalbieniai ir kultūriniai skirtumai, kartais, susidaro greitai. Tai matome, išgyvename užsieniuose, net JAV-ėse. Vyresnieji galvoja ir kalba vienaip, o jų vaikai, vaikiaičiai, kartais, jau skirtingai. Bet gyvenant savoje valstybėje, turint vienokius tikslus ir siekius, vienokias mokslo įstaigas, visą apjungiančią kariuomenę ir kt. — kalbieniai, kultūriniai neįlygumai, turėtų gana greitai išsilyginti.

Klausimas:

Žemėlapis apsuptas keturiolika herbų. Dailininkas T. Valius unifikavo herbų jų stilizacija. Kuriuo kriterijumi einant šalia žinomų vietovių herbų tilpo mažyčių vietovių herbai — Vėluvos,

Lėciaus? Kuriuo kriterijumi rikiuotos gyvenvietės — kurią atžymėti, kurios nežymėti?

Atsakymas:

Rengiant Lietuvos žemėlapi maniau, kad jį reikia apgaubti Lietuvos miestų herbais ne vien dėl to, kad panašiai anksčiau nedaryta, bet ir kad atrodytų įdomiau. Žemėlapyje atžymėtos ribos, vietomis išeina toliau buvusios Nepriklausomos Lietuvos tvarkytų plotų, tai teko dairytis ir naujų herbų. Juos suradus paaiškėjo, kad jie piešti skirtingais stiliais, skirtingų tautybių asmenų. Taip sudėsčius — nesiderintų su žemėlapio vaizdingumu. Parašiau žinomam, nors asmeniai nepažįstamam, dailininkui Telesforui Valiui į Kanadą, kurio kūrybą gerbiau, paprašiau talkos. Jis mielai sutiko man reikalingus herbų parengti lietuviškame stiliuje tiek, kiek jų atsiųsiu, už tai neimdamas jokio atlyginimo — auka lietuvių tautai.

Greta pagrindinių Lietuvos miestų — Vilniaus, Kauno, Klaipėdos — parinkau kai kuriuos visuomenei mažiau žinomus Lietuvos miestų herbų, kiti gal visai negirdėti, kaip ir tos siekiamos žemės. Visa tai turi priklausyti lietuvių tautai, bus proga pastudijuoti ar kuriomis progomis jais papuošti sales, mokyklas, kambarius. Gal atsiras norinčių tas sritis aplankyti, padaryti nuotraukų, paieškoti lietuviškumo pėdsakų.

Klausimas:

Ar ilgai rinkote medžiagą sprendimams daryti ir kuriuo būdu?

Atsakymas:

Apie Lietuvai teisėtai turinčias priklausyti žemes, besimokydamas Vytauto Didžiojo ir Vilniaus universitetuose rengiau tuo reikalu studiją, talkinau vienam lietuvių mokslininkui (prof. gen. T. Daukantai) panašios apimties darbe. Gaila, viskas liko Lietuvoje, iš ten staiga pasitraukus 1944 metais.

Vos atsidūręs Prūsijoje stebėjaisi apylinkėse gyvenančių lietuviškumu. Vedžiau užrašus, dariau nuotraukas, ieškojau naujų knygų, žemėlapių, kaip ir vėliau Vokietijoje. Atsidūręs 1955 metais Los Angeles, Kalifornijoje, nutariau darbą tęsti ir užbaigti, jei likimas leis.

Prašiau lietuvių braižytojų talkos. Nenorėjau kreiptis į svetimuosius. Bet jie, pamatę sumanymo ir darbo apimtį, tuoj pasitraukdavo, nes sumanymas reikalavo nesuskaičiuojamus šimtus ar tūkstančius labai atydaus darbo valandų. Laimei, suradau puikų braižytoją Kęstutį Stropų, kuris didele pasiaukojimu, profesionališkai tikslia ranka man talkino, iki užbaigėme Lietuvos žemėlapi.

Prieš užbaigiant buvo padaryta keletas juodraščių.

Braižymo sunkumai buvo neturėjimas pagrindinio žemėlapių, pagal kurį galėtume išvesti norimas linijas. Be žemėlapyje išvardintų Anglijos, Sovietų Rusijos, Gudijos, Lenkijos, Lietuvos žemėlapių dar naudojoms Vokietijos, Latvijos JAV-ių išleistais žemėlapiais. Pagrindinis keblumas — žemėlapiai skirtingų mastelių. Norint išvesti ar patikrinti upę, geležinkelį ar ką nors kitą, reikėdavo viską perversi iš skirtingų mastelių į mums reikalingą mastelį 1:1.000.000. Tada dėstydavome ant juodraščio. Jei tikdavo — braižydavome į originalą. Kartais vistiek pastebėdavome kokį netikslumą, reikėdavo trinti, vėl pradėti iš naujo. Kartais mažytę upę braižydavome keletą valandų, o kadangi tų valandų buvo nedaug, tai išsitęsavo į porą dienų.

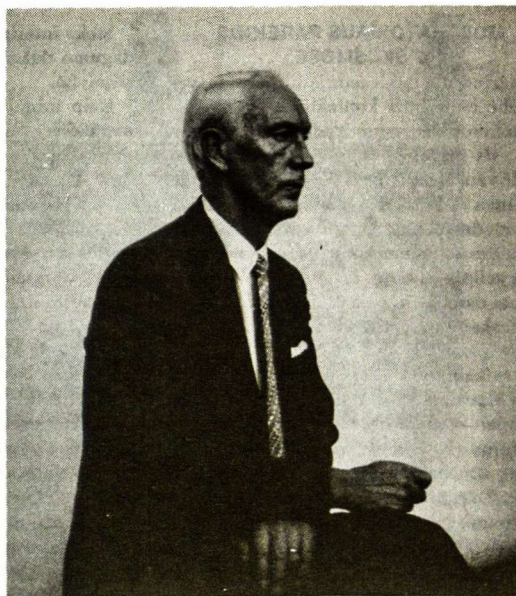
Norėjau (ir Kęstutis Stropus), kad žemėlapis būtų galimai tikslesnis. Dažnai norėjome asmeniškai pavaikščioti mums rūpimų ir braižomų upių, ežerų, miestelių pakraščiais, tikslai žinoti iš kur teka upė ar kurioje pusėje yra plentas? Tai neįmanoma, nes braižomas kraštas yra už tūkstančių kilometrų ir okupuotas. Painsiavos įnešdavo mūsų naudojamuose žemėlapiuose kiek skirtingai atžymėtos tų vietovių geografinės padėtys. Vienur geležinkelis miestelio kairėje, kitur išvestas dešinėje. Tai kaip yra iš tiesų? Bandžiau aiškintis susirašinėjimais, įvairių raštų skaitymais. Tik paskirais atvejais gaudavau reikalingų nurodymų. Todėl prileidžiu, žemėlapyje gali būti netikslumų, bet jų esamose sąlygose nebuvo galima išvengti.

Kiekvienas žmogus myli savo gimtinę. Daugelis tuoj ieškos, ar Lietuvos žemėlapyje yra jo valsčius, kaimas ar miestelis. Mažesnių vietovių atžymėta visai nedaug. Čia ne vietovių skaitlingumo, bet Lietuvos sienų žemėlapis. Norintieji žemėlapyje matyti savo gimtąjį kaimą ar bažnytkaimį jų gali ieškoti ir surasti smulkiuose kariniuose žemėlapiuose, kur net stambesni tiltai atžymėti, tenai galima atrasti krūmus ir balas, kur žąsys ganytos... Mano sudarytas Lietuvos žemėlapis turi visai kitą paskirtį ir maloniai prašau savo gimtųjų kaimų mylėtojus tai suprasti. Keletas asmenų buvo siūlę žymėti tik apskričių miestus, nesileisti į smulkmenas. Aš pasirinkau gerokai daugiau vietovių.

Kaip minėjau, prie šio Lietuvos žemėlapių pradinių dėstymų, vėliau braižymų, pradėjau dirbti 1955 metais. Pagrindiniai braižymai baigti 1971 metais, bet dar po to eilę metų daryti patikslinimai. Išleistas 1982 metais.

Klausimas:

Kada pasirodys Lietuvos žemėlapių aiškinimų

Dail. Telesforas Valius, A. Gustaičio žemėlapiui nupiešęs 14-kos Lietuvos miestų herbus

knyga "Tikroji Lietuva"? Su kokiomis nuotaikomis išleidžiate Žemėlapi?

Atsakymas:

Šio Lietuvos žemėlapių aiškinimai bus platesnės apimties knygoje TIKROJI LIETUVA. Ji turės keletą skyrių, daug skyrelių, daug nuotraukų, braižinių, žemėlapių vaizduojančių lietuviškų genčių žemes ir pačius žmones nuo senų senovės iki dabartinių laikų.

Knygos spausdinimas, kaip pasitarus su spaustuvininkais paaiškėjo, bus keblus ir ilgokas, ir brangus. Tuo reikalu tarėmės su maloniais leidėjais Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje ir Lietuvių Istorijos Draugija. Spausdinimo vietą nei galimą išleidimo datą šiuo kart nevertėtų skelbti.

Lietuvos žemėlapių leidėjai sutiko išspausdinti ir platinti anksčiau, kad visuomenė galėtų į jį įsižiūrėti, gal kiek ir pasisakyti. Aišku, jis jau išspausdintas, paskleistas keliuose kontinentuose ir ištisoje eilėje valstybių, tai jo pakeisti negalima. Iš būsimų aiškinimų knygoje TIKROJI LIETUVA geriau paaiškės, ar bent bus galima pilniau suprasti, kodėl autorius parengė tokį, o ne kitokį Lietuvos žemėlapi.

Daugelis teirujasi, kaip galėtumėm išspręsti sienų klausimus su savo kaimynais. Trumpai:

Esu kalbėjęs, taręsis su įtakingais Vakarų Vokietijos vokiečiais, imtinai politikais. Jie mano, būsimame Europos žemėlapyje Lenkija prieš jūrą.

MODERATORIAUS PAREIGOS DISKUSIJOSE

Pagrindinė moderatoriaus pareiga yra sugebėjimas būti kontakte su auditorija demokratiniais, o ne vadistiniais principais. Jis privalo būti objektyvus, pakantus ir vengti pats diskutuoti su auditorija.

Tenka stebėtis ir nemaloniai pasijausti, kai moderatorius jaučiasi nelyg jis yra diktatorius. Paklausėjai dažnai yra jo iškoneveikti, išbarti ir t.t. Moderatorius dažnai daro jiems pastabas, kad jie paskaitų neskaitytų, o tik klausytų. Tačiau nereikia pamiršti, kad yra tokių klausimų, jog reikalinga paaiškinimų, kad galima būtų klausimą suformuluoti (suprantamai, trumpai — negaištant laiko). Paklausėjai pradėjus tik kalbėti, nekantrus moderatorius tuoju daro pastabą ir iškoneveikia jį. Toks moderatoriaus pasielgimas yra ne vietoj ir netaktiškas...

Moderatorius turi išlaikyti orumą ir būti per visą laiką kontakte tarp auditorijos ir paskaitininkų-prelegentų.

Esant auditorijai triukšmingai jo pareiga yra atstatyti tvarką, bet be pykčio, užgauliojimų ir mandagių...

Jei moderatoriumi nepatinka klausimas jis neprivalo su paklausėju eiti į diskusijas ir reikšti savo nuomones, o ypač kai paklausėjas įsakmiai savo klausimą nukreipia paskaitininkui, nurodant net jo parvėdę.

Reikia pripažinti, kad būti objektyviam moderatoriumi yra ne taip lengva, o ypač kai asmuo yra staigaus būdo ir pats nesuvaldo...

Stoka inteligencijos, pakantumo ir mandagumo dažniausiai ir yra moderatoriaus silpnybė.

Kaip minėjau, moderatoriaus ginčai ir diskusijos kartais gali būti net pragaištingos, nes svarstybos yra tarp auditorijos paklausėjų ir paskaitininkų prelegentų.

Suprantama, kad ir moderatorius irgi gali turėti savo nuomonę, bet ji turi būti pareikšta savo vietoj ir savo laiku. Kai paskaitininkas jau yra atsakęs į klausimą paklausėjui, tik tada moderatorius galėtų ir savo nuomonę pareikšti. Priešingu atveju, moderatorius gali savo pareiškimais išdėstymais pakenkti paskaitininkams ir palikti juos sumišusius.

Diskusijos tai nėra moderatoriaus ir paskaitininkų svarstybos. Svarstybos vyksta auditorijoje su paklausėjais ir paskaitininkais.

Tenka apgailauti, kad neseniai Čikagoje teko būti liudininku, kai moderatorius ginčijosi ne tik su paklausėjais, bet ir su paskaitininkais.

Todėl nepatartina moderatoriumi reikšti ir piršti savo nuomones, nepasitenkinimus, priekaištus, ne tik auditorijos paklausėjams, bet ir paskaitininkams prelegentams.

Tik tokiu būdu praveddamas diskusijas moderatorius atliks gerai savo paskirtį ir nesusilauks iš auditorijos paklausėjų nepasitenkinimų, bum-bum šauksmų, priekaištų ir išvengs bereikalingų replikų, jei bus objektyvus, pakantus, mandagus ir diskusijose stengsis būti bešališkas.

MODERATORIUS

ŠAULIŠKOJ PASTOGĖJ.

"D.L.K. ALGIRDO" KUOPA
HAMILTONE, KANADOJ

Gražios pagerbtuvės

1982 metų lapkričio 27 d. Kanados, Hamiltono Jaunimo Centro salėje "D.L.K. Algirdo" kuopa suruošė gražias pagerbtuves savo kuopos brandaus 80 metų amžiaus sulaukusiems šauliams: savanoriui Broniui Milašui, Marcijonui Juodžiui, Antanui Šukaičiui ir 70-mečiui Alfonsui Patamsiui.

Ta proga Bronius Milašius ir Alfonsas Patamsis buvo apdovanoti Šaulių Žvaigždės ordinais.

Visi pagerbtieji darbštūs ir veiklūs šauliai ir visuomenininkai, o š. Marcijonas Juodis piniginėmis aukomis remia visus lietuviškus užmojus. Apie jo veiklą ir dosnumą lietuviškos organizacijoms plačiai buvo rašyta 1977 m. Karyje jo 75 metų amžiaus proga. 1978 m. VLIK'o valdybai pritariant, Marcijono Juodžio lėšomis buvo išleista knyga "Žemaičių Kankiniai". Knyga buvo veltui išsiuntinėta lietuviškų laikraščių redaktoriams ir daugumai pavieniū mūsų veikėjų. Knyga plačiai paskleista visose lietuviškose kolonijose. Tai paminklas rusų bolševikų nukankintiems lietuviams patriotams. Savo aštuoniasdešimties metų proga jis paskyrė "Kariui" \$80.-auką.

Šias pagerbtuves suruošė "D.L.K. Algirdo" kp. valdyba. Puikias vaišes paruo-

(Žiūr. 36 psl.)

Tuo būdu vokiečiai bus atkirsti nuo buvusių prūsų žemių, nuo jų ilgai valdytos Prūsijos. Jei taip, tai vokiečiams bus priimtinau, jei buvusiose prūsų žemėse įsikurtų lietuviai, ne rusai ar lenkai. Siekdami buvusių prūsų žemių turėtume prašyti Vokietijos ir vokiečių talkos jas atgauti. Tuo reikalu mūsų politikai ir kitokie smens galėtų tartis dabar, nelaukdami drastiškų pasikeitimų.

Lenkija taip tvarkosi, kad visi jos kaimynai yra jos priešai. Kodėl jiems ieškoti kivirčių su lietuviais, buvusiais sąjungininkais? Su lenkais reikia iš anksto tartis, aiškiai paklojus Lietuvos žemėlapi pasitarimų kambary. Lietuva galėtų likti neutrali jų karinių susikirtimų įkarščiuose, o tai Lenkijai labai svarbu.

Su gudais galima susitarti. Su įtakingais gudais kalbėjau ir tariasi dėl Lietuvos-Gudijos sienų Antrojo Pasaulinio karo metu. Kartais dabar skaitome nepateisinamus gudų raštus. Visų pirma tokie raštai gali būti įkišami, inspiruojami sovietų. Antara — puolama ten, kur matosi tuščia ar silpna

vieta. Gudai iš visų pusių turi jiems nepalankius kaimynus, kodėl ieškoti nesutarimų su lietuviais? Senovėje bendrai veikėme. Verta mokytis iš praeities ir istorijos.

Sovietų Rusija, pakeitusi santvarką ir kalbanti Rusijos ar taikos balsu, galėtų būti mūsų talkininke atgauti lietuviams turinčias priklausyti žemes, pradėdant 1920 metų taikos sutartimi tarp šių dviejų valstybių. Ta linkme veikiant būtų beveik užtikrinti rytiniai pakraščiai. Gi latviai kaip buvo, taip ir yra mūsų broliai ir sesės. Tik ištieskime vieni kitiems rankas, tik veikime išvien. Vienybėje galybė. Kaip ir bičiuliams estams. Nepamirštini mums labai draugiški ukrainiečiai. Visus reikia supažindinti su Lietuvos žemėlapiu, prašyti talkos, supratimo jei norima gyventi nepriklausomai ir laisvai, draugiškai.

Nuo lietuvių tautos priklauso, kokios Lietuvos siekiamo ir kiek dėl jos norime stengtis, kovoti, laimėti.

1982 metai, lapkričio 12 d.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo metu išsirikiavę "Juozo Daumanto" šaulių kp. šauliai ir šaulės. Iš k. į d. kp. p-kas Juozas Ruokis, garbės š. Kazys Karuža, Jonas Petrauskas, Petronelė Levickienė, š. Ona Razutienė, Juozas Narkevičius, Judita Paškauskienė, Emilija Mikalonienė (ėikagietė), Juozas Paplauskas, Ona Orloviėnė ir Marija Banionienė, Šv. Kazimiero parapijos aikštėje Los Angeles, California 1982 m. lapkričio 21 d.

Los Angeles Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimas įvyko 1982 m. lapkričio 21 d., sekmadienį, Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje ir akadamija parapijos didžiojoje salėje. Po šv. mišių organizacijų vėliavos su palyda žygiuoja į akademinį minėjimą. Iš k. į d. žygiuoja: "Juozo Daumanto" šaulių kuopos p-kas Juozas Ruokis, garbės š. Kazys Karuža ir antroje eilėje š. kp. moterų vadovė Judita Paškauskienė. š. Ona Razutienė ir kiti.

šė kp. Moterų vadovė, Stasė Petkevičienė su savo darbščiomis talkininkėmis.

Visiems sukaktuviniškams dar ilgų, darbingų metų ir sulaukti dienos kai Lietuva bus vėl laisva, kai su grįžtančiais iš šiltųjų kraštų paukščiais ir mes visi galėsime grįžti į laisvą tėvynę ir atsigulti amžino poilsio savoj žemėj.

Ilgiausių metų broliams: Broniui Mišai, Marcijonui Juodžiui, Antanui Šukaičiui ir Alfonsui Patamsiui!

A. A. JUOZUI AUGAIČIUI SAKANT PASKUTINĮ SUDIE

Gruodžio 13 d. per lietuvišką radijo valandėlę "Lietuvių Melodijos" išgirdome tokią žinią: — Šiandieną Cottage ligoninėje atsiskyrė su šiuo pasauliu Klaipėdos krašto vaduotojas, ramovėnas, "St. Butkaus" šaulių kuopos ir Detroito Lietuvių Kultūros klubo išdininkas, A.L.T.S-gos Detroito skyriaus aktyvus narys, Alto, Balso ir Tautos Fondo rėmėjas, Juozas Augaitis.

Juozas Augaitis buvo gimęs 1902 metais rugpjūčio 17 d. netoli Klaipėdos krašto rubežiaus, Kuisių kaime, Tauragės apskr., stambaus ūkininko šeimoje. Rėmė skautus, jaunystėje įsijungė į šaulių eiles, tarnavo Lietuvos kariuomenėje, kurioje baigė mokomą kuopą ir buvo pakeltas į jaun. puskarininkio laipsnį. Kaip ir visi kiti, po Lietuvos okupacijos ir įvairių išgyvenimų, atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroito.

Gruodžio 15 d. V. Baužos laidotuvių namuose kun. Alfonsas Babonas ir atsilankusieji sukalbėjo rožinį. Su velioniu pati pirmoji atsisveikino ir šeimai užuojautą pareiškė laidotuvių direktorė Yolanda Zaparackienė, kuri dar paskaitė pa-

rinktą tam momentui Vytauto Alanto eilėraštį.

"St. Butkaus" šaulių kuopos ir Klaipėdos krašto sukėlėlių vardu, pirm. Vincui Tamošiūnui sergant ir negalint atvykti, jo paruoštą atsisveikinimo kalbą perskaitė dabartinis kuopos išdininkas Matas Baukys. Kalbą cituoju:

"Amžiną atilsį Tau, mielas Juozai, Lietuvos Laisvės kovų veterane. Man tenka suglaustai apibėgti Tavo tėvų gimtingę šalia Tauragės. Steigiant Tauragės apskr. šaulių rinktinę, Tu, Juozai, pirmas buvai naujų šaulių gretose. Buvai aktyvus kovotojas Klaipėdos kraštą vaduojant. Kaip pavyzdingas ūkininkas globojai skautus savo ūkio gražiame pušyne, atveždavai ir parveždavai skautiškus reikmenis. Aprūpinai nemokamai maistu.

Kada Tauragėje buvo statomi šaulių rūmai, vienas ir su arkliais atlikai talkos darbus. Bolševikams okupavus Lietuvą, perėjai sieną ir įsidarbinai Tilžėje stalių dirbtuvėje. Dabartiniame bolševikų antplūdyje, kaip ir mes visi, pasirinkai tremtinio dalią. Čia Detroito, įsijungei į šaulių gretas ir buvai eilę metų išdininku. Tėvynės reikalai Tau, Juozai, buvo kasdienė malda. Lietuvoje už nuopelnus buvai apdovanotas: Klaipėdos krašto Atvadavimo medaliu Už nuopelnus Šaulių Sąjungai, apdovanotas Šaulių Žvaigždės medaliu ir skautijos, kaip rėmėjas, medaliu ir Detroito apdovanotas Šaulių Žvaigžde.

Juozai, mus palikai, bet Tavo nuopelnai visada primins turtingą veiklą mūsų pavergtos Tautos laisvei, dėl kurios Tu dirbai. Rėmėi: Balfą, Altą ir Tautos Fondą. "St. Butkaus" šaulių kuopos vardu reiškiu jautrią užuojautą Birutei Kilikevičienei, jos vyrui, vaikučiams, seseriai Elenai, brolienei Juzei Augaitienei ir jos šeimai Čikagoje ir kitiems giminėms gyvenan-

tiems pavergtoje tėvynėje ir išblaškytiems plačiame pasaulyje. Reiškiu gilią padėką A.A. Juozo globėjui Antanui Vaitėnui, globojusiam sunkioje ligoje".

Toliau atsisveikino: A.L.T.S-gos Detroito skyriaus vardu— Albertas Misiūnas, Detroito Lietuvių Kultūros klubo — Stefanija Kaunelienė ir ramovėnų — Romas Mačionis. Po atsisveikinimo sugiedotas Lietuvos himnas. Gale karsto stovėjo "St. Butkaus" šaulių kuopos vėliava, o karste maža Lietuvos trispalvė. Atsilankusieji gausiai aukojo Mišiomis ir Tautos Fondui.

Gruodžio 16 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje kun. Alfonsas Babonas už jo sielą aukojo šv. mišias, vargonais grojo ir solo giedojo muz. Stasys Šližys. Po mišių, ilgos automobilio vilkstinės amžinam poilsui buvo nulydėtas į Švento Kapo kapines. Kun. Alfonsui Babonui atkalbėjus liturgines maldas, buvo sugiedota Marija Marija. Užkandžiai laidotuvių dalyviams buvo parūpinti švedų svetainėje. Nulūdime liko: Sesuo Elena, dukterėčia Birutė Kilikevičienė su šeima, brolienė Juzė Augaitienė su šeima ir kiti giminės.

A. Gr.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Stasys Maziliauskas, PIONEER PRINCE IN USA. An historical account of Prince Demetrius Augustine Gallitzin and his eminent relatives. 160 psl. gausiai iliustruota, kietais viršeliais knyga apie kunigaikštį ir kunigą Galiciną, kilusį iš lietuvių kunig. Narimanto giminės ir apaštalavusį Pensilvanijoje. Išleido Amberland Publishing Company, 1813 Larchwood Ave. Troy, Mi 48084, spauda — Franciscan Press, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207.

PRANAS DAINA

MŪSŲ ŽEMĖ

O graži, graži tu mūsų žemė
Kuri mus laimini ir maitini
Tvirtybę mūsų broliai iš čia semia
Laukai gėlių čia laimės kupini...

O graži graži tu mūsų žemė
Dainų pasauliu tu garsi
Čia žirgą kelia pasagėlė
Čia laisvės žodžiai ištarti...

O būki išdidi, gražioji mūsų žeme
Danguis palaimą žmogui nešdama
Iš praeities atiprybę broliai mūsų semia
Čia mūsų laimė, čia mūsų rytojus,
Čia mūsų ir graži daina...

LIETUVOS ŽEMĖLAPIS

Sudarė Algirdas Gustaitis. Braižė Kęstutis Stropus.

Žemėlapiui 14-kos Lietuvos miestų herbus nupiešė dail. T. Valius. Geras popieris.

Žemėlapiro kaina su persiuntimu JAV ir Kanadoje — 12 dol., kitur užsienyje 13 dol. Žemėlapis nelankstomas.

Išleido Lietuvos Šaulių Sąjunga Tremtyje ir Lietuvos Istorijos Draugija. Užsakymus siųsti:

Mr. S. Bernatavičius
1513 S. 48 Court,
Cicero, Illinois 60650

Strateginė žvalgyba

1981 m. spalio 27 d., 16 km nuo Švedijos laivyno bazės Karlskorona kranto, ant sekulmos užkliuvo rusų povandeninis laivas, kurį švedai išlaikė "nelaisvėje" iki lapkričio 6 d., reikalaujanti rusų paaiškinimo dėl teritorinių vandenų pažeidimo ir nešiojimo branduoliniais užtaisais torpedų. Ryšium su tuo įvykiu, amerikiečių spaudoje buvo rašyta apie rusų ir amerikiečių naudojamas žvalgybos priemones sekimui karinių pasirengimų ir priemonių išdėstymo.

Reikia pastebėti, kad žvalgybos priemonių pagrindą sudaro ultra-modernios elektroninės priemonės, naudojamos sekimui Žemės satelituose, lėktuvuose, paviršiaus ir povandeniniuose laivuose, radaro stotyse; elektroninių priemonių pagalba iš 3200 km atstumo galima matyti futbolo sviedinį, fotografuoti naktį ir blogame ore žemės paviršiuje esančius daiktus, užmaskuotus įrengimus. Šiuo metu daugiausiai žvalgybai naudojami Žemės satelitai, kurie fotografuoja žemės paviršiuje esančius įrengimus ir priemonių (visokių) judėjimą, užregistruoja radijo ir radaro signalus ("Ferret" amerikiečių satelitas "pagauna" aukštų pareigūnų, Maskvos gatvėmis važiuojančiuose automobiliuose, telefoninius pasikalbėjimus). Sekamas judėjimas rusų SS-20 kilnojamų raketų, išaiškinami užmaskuoti kariniai įrengimai ir požeminės dirbtuvės, raketų surinkimo ir laidymo stotys, perduodami įspėjimo signalai vos bepradedančių kilti nuo laidymo platformų raketų. Tokios rūšies veikiančių satelitų Žemės orbitoje, amerikiečiai turi apie 40. Satelitų nepraktiška pusė — visuomet galima nustatyti satelitų buvimo vieta orbitoje, tuo būdu yra galimybė išvengti satelito "stebėjimą", gi satelitų naikintojai juos "išvesti iš rikiuotės". Blogos atmosferinės sąlygos ir kosminės audros, gali su trukdyti iš satelitų signalų perdavimą priėmimo stotims žemėje (kurios gali būti ir plaukiojančiuose laivuose arba lėktuvuose). Daug tos rūšies satelitų turi ir rusai, tačiau įrengimais neprilygsta amerikiečiams.

Kai 1960 metais rusai pašovė amerikiečių tolimos žvalgybos lėktuvą U-2, amerikiečiai tam tikslui pasigamino kitus lėktuvus, gi U-2 tebe naudoja artimai žvalgybai draugiškų valstybių aplinkoje ir savų pakrančių sekimui. Nauji RC-135 tolimos žvalgybos lėktuvai naudojami iš Okinawa ir Anglijos salų, taip pat iš Graikijos, sekimui judėjimo, radijo ir radaro signalų, kuriuos perduoda Nebrasakoje esantiems SAC kompiuteriams. Kita oro sekimo lėktuvų grupė yra Boeng

747 su specialiai pritaikyta radaro sekimo aparatūra, vadinami AWAC, naudojami žvalgybai ir Artimuose Rytuose, kurie skirsdami išilgai rubežiaus savoje pusėje, gali stebėti apie 580 km kaimyninėje teritorijoje. Paskutinis technikos žodis, tai tolimos žvalgybos sprausminis lėktuvas SR-71 (Black Bird), skrendantis tris kartus greičiau už garsą (apie 2000 km/val.), 25 km aukštyje, kuris nepasiekiamas šiuo metu turimomis priešlėktuvinėmis raketomis. Valandos bėgyje gali nufotografuoti apie 260,000 kvadratinį km žemės paviršiaus plotą, su visomis detalėmis (specialiomis infra-raudonų spindulių kameromis, kurių duomenis kompiuteriai paverčia vaizdais).

Rusai tolimai žvalgybai naudoja Tu-20 keturių turbo-propelerinių variklių bombonešius, pritaikytą žvalgybai, kurie iš Murmansko bazės skrenda link JAV rytinių pakrančių, iš ten į Kūbą, toliau per pietinį Atlantą į Angolą Afrikoje, iš ten atgal į Murmansko bazę, pakelyje sekdami vakariečių laivų judėjimą vandenyse ir JAV pakrantėse, "gaudydami" radaro ir radijo signalus. Tu-20 skridimo greitis 800 km/val. Be kuro papildymo skridimo tolis apie 12,000 km. Kitas — Mya-4, keturių sprausminių variklių žvalgybos lėktuvas buvo naudotas pradedant 1950 metus, vėliau iš tolimos žvalgybos pervestas į sienų žvalgybos operacijas. Versija MiG-25 yra sprausminis žvalgybos lėktuvas "Foxbat", kurį rusai naudojo 1973 m. Sinajaus karo veiksmų sekimui.

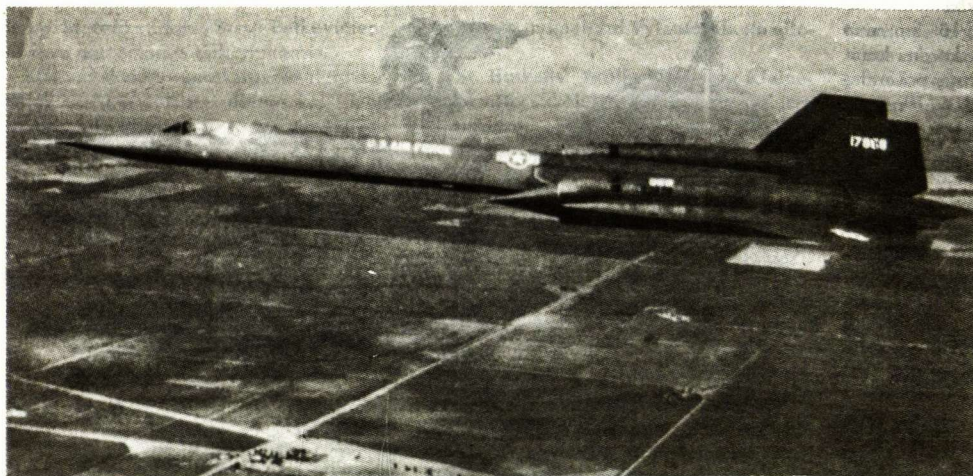
Žvalgybai rusai plačiai naudoja laivus, daugiausiai povandeninius, per periskopus fotografuodami laivynų bazes, radaro stotis; tai atlieka dažniausiai įplaukdamai į teritorinius vandenius. Iš Murmansko bazės rusų povandeniniai laivai siekia JAV rytinius krantus specialiai sekimui povandeninių laivų bazės Charlestone, S.C., erdvių bazės Cape Canaveral, Fla., amerikiečių povandeninių laivų bases Skotijoje, Norvegijos, Danijos ir Švedijos pakrančių, Gibraltar, Sicilijos ir Hormuz

sąsiaurio į Persijos įlanką. Iš Vladivostoko bazės seka Vandenbergio aviacijos bazę Calif., Guam salyną, Korėjos ir Japonijos pakrantes. Šale povandeninių laivų yra plačiai pasklidę po visus vandenius rusų "žvejų" laivai, aprūpinti moderniomis ryšio ir sekimo elektroninėmis priemonėmis (kai 1981 m. rugsėjo mėn. Viduržemio jūroje amerikiečiai vykdė laivyno manevrus, rusų "žvejų" laivai visą laiką tarpe amerikiečių laivų "žvejojė", ypatingai stropiai gaudė žuvis aplink helikopterų laivą "Saipan").

Amerikiečiai laivus žvalgybai naudojo iki 1968 m., kai šiaurės Korejoje buvo internuotas "Pueblo" laivas; nuo to laiko, tos rūšies laivų žvalgybos buvo atsisakyta ir pereita prie povandeninių laivų, kurie sėkmingai sekioja rusų povandeninių laivų judėjimą, išaiškina povandeninių kabelių linijas, ryšių centrus, atranda jūros dugne rusų išdėstytas signalines stotis, kuriomis naudojasi rusų povandeniniai ir "žvejų" laivai (prieš metus JAV ir Kanados rytiniuose pakraščiuose jūros dugne tokių stočių buvo atrasta ištisas tinklas).

— Galima spėti, kad amerikiečiai pirmieji nepradė naudoti strateginius, branduolinės energijos, ginklus. Atrodo, tuo tvirtai tiki ir rusų politikai, drauge su karo vadais, jei pažvelgsim į jų civilinės apsaugos pasirengimą.

1975 metais, daugumoje buvusios caristinės Rusijos ribose, buvo pravesta karinio sporto "žaidimai", kuriuose dalyvavo 23 milijonai mokyklinio amžiaus jaunimo. Tikrumoje, buvo apmokoma evakuavimo ir apsaugos prieš branduolinės energijos ginklus, karo atveju. Dabartinės civilinės apsaugos organizacijos štabus sudaro apie 27,000 valstybės apmokamų nuolatinųjų tarnautojų, kurių didžiumą sudaro kariai — karininkai, siekiant generolų laipsniais. Civilinę apsaugą apimantis plotas suskirstytas į 120 sričių, su nuolatiniais vyriausiu štabu kiekvienoje srityje, kuris sudaro ir gauna biudžetus, vykdo krašto gynybos duotus

SR-71 strateginės žvalgybos J.A.V. lėktuvas.

Jo infraraudonų spindulių foto aparatai daro nuotraukas iš didelių aukščių — 16 - 18 km.

planavimus — įrengimus ir pratimus su gyventojais, ypatingą dėmesį kreipiant į miestus ir pramonės centrus. Pirmoje eilėje, kur tik sąlygos leidžia, retinami miestų pastatai, kad būtų vietos gyventojų surinkimams vykdant evakuaciją, mažinant gaisrų plėtimosi galimybes, paruošiant vietas priešradiacinių slėptuvių statybai, kurios būtų naudojamos pasilikusioms miestiečiams įvairioms tarnyboms. Surinkimo punktai numatomi po 3000 asmenų kiekviename, kuriems iš anksto yra paskirti vadovai su tvarkdariais. Kiekvienas miesto gyventojas pasirašo evakuacijos liudymą trijuose egzemplioriuose — vienas surinkimo punkto vadovams, vienas vietinio rajono policijai, kuri atsakinga už gyventojų surinkimą ir paskutinis — asmeniui. Surinkimo rajonuose esančios susisiekimo priemonės turi savo mobilizacinius paskyrimus evakuacijos atveju, kurių registraciją tvarko policija, ir jos būtų panaudojamos išskirtinai žmonių transportui. Iš miestų gyventojai būtų surenkami į numatytus kolektyvinius ūkius, kurių vedėjai turi numeruotus asmenų sąrašus, planus, kaip evakuotus gyventojus skirstyti ir juos toliau tvarkyti. Ūkiuosna atgabenti žmonės būtų skirstomi į brigadas (darbo), kurių viršininkais būtų tam tikslui iš anksto paruošti kolektyvinių ūkių gyventojai. Naujos brigados tuojau pradėtų statyti priešradioaktyvines slėptuves, su šimtprocentiniu saugumo faktorium, naudojant jau iš anksto ten tam tikslui paruoštą ir laikomą medžiagą. Slėptuvės numatoma įrengti bėgyje 11 valandų (statybos medžiagos yra standartizuotos ir supjaustytos).

Pramonės sritys nuolat decentralizuojamos, pagal galimybes, iškeliant iš miestų. Pirmoje eilėje keliamos turinčios karinės reikšmės. Periferijon iškeltų įmo-

nių rajonuose statomi darbininkams gyventi pastatai su visais kasdieninio gyvenimo aprūpinimais. Daugumoje įmonės keliamos prie nedidelių, jau esamų gyvenviečių, kur perkelia pagrindinius įmonės darbininkus, žmonių papildymus paimant iš jau esančių vietos gyventojų. Didesnių miestų įmonių aplinkoje įrengiamos slėptuvės prieš radiaciją ir atsparios sprogimams, su reikiama medicina ir maisto ištekliais numatytam įmonėse dirbančiam žmonių skaičiui. Eilė įmonių tokiose slėptuvėse turi įrengtas mašinas, kuriose vykdo karinių reikmenų produkciją. Visur, kur yra kurios nors paskirties organizaciniai centrai, štabai ir policijos būstinės, įrengiamos slėptuvės. Eilė stiprios konstrukcijos pastatų pritaikyti slėptuvėms su aprūpinimo ištekliais ir specialia ventilacija.

Civilinės apsaugos viršininkas gen. Al-tunin yra krašto apsaugos ministerio padėjėjas; jo žinioje yra ir strateginių raketų tarnybos daliniai. Prieš keletą metų maršalas Grečko minėjo, kad civilinė apsauga turi esminę strateginę reikšmę. Jau nuo 1967 metų vidurinių ir aukštesnių mokyklų mokiniai turi išeiti civilinės apsaugos privalomą kursą. 1972-73 m. rusai pastatė eilę pavyzdinių gyvenviečių, kuriose vyksta slėptuvių statybos, priešgaisrinės apsaugos, gelbėjimo ir pirmos pagalbos apmokymas. 1972 m. buvo įvykdyta daugelyje miestų evakuacijos pratimai, tarp kitų Leningrade, Magnitogorske, Sevastopolyje, buvo panaudoti laivai. Toms pratyboms jau buvo paruošta apie 10 milijonų vadovų. Šiuo metu, apie trys ketvirčiai svarbių įmonių ir mokslinių institucijų su laboratorijom iš didesnių miestų perkelta į periferiją, su maisto ir išteklių sandėliais. Civilinės apsaugos plėtimui, rusai kiekvienais metais skiria apie bilijoną

rublių; tas parodo, kad civilinės apsaugos planas vykdomas pastoviai ir intensyviai.

Iš viso to daromos išvados, kad rusai prieš panaudodami branduolinės energijos ginklus, pirmiau iškels iš miestų gyventojus, kad po pirmų bombų sprogimų Amerikoje, rusų miestai galės būti amerikiečių bombomis ir sunaikinti, bet karo pramonė ir gyventojai išliks, su labai mažais nuostoliais. □

MOKSLAS IR TECHNIKA

Kraujo kūneliai

Žmogaus kūnas paroje pašalina "iš tarnybos" apie 360bilijonų raudonųjų kraujo rutuliukų (jie išnešioja kūne deguonį), nes būna pasenę, sužaloti (tam tikra proteinų rūšis — glikoproteinai pritampa prie kraujo rutuliuko paviršiaus), arba neatlieka jiems skirtos darbo normos. Naujais papildo kaulų smegenys. Netinkami pasilieka organizmo dalimi — juos perima "šiukšlių surinkimo" organai — macropagai savai struktūrai; jei "pašalintų" rutuliukų susidaro perteklius atsiranda artricio, reumatizmo ir kitoki organizmo negalavimai. Macropagai išskiria iš kraujo geležį ir "siuncia" kaulų smegenims naujų raudonųjų kraujo rutuliukų gamybai. Jie taip pat reguliuoja kraujo švarumą nuo užteršimo nereikalingomis celėmis ir sustabdo nereikalingą — viršinantį celių augimą. Glikoproteinai randami baltuosiuose kraujo rutuliukuose, nervų celėse ir sunegalavusiose vėžio celėse. Tai yra naujas atradimas išryškinantis organizmo veikimą, iš kurio tikimasi atrasti antibiotikus prieš vėžio ligą.

Kosminiai debesys

National Science Foundation žiniomis, Paukščių Tako galaktikos sparne, apie

50,000 šviesmečių atstu nuo mūsų Saulės, formuojasi nauji kosminiai debesys, sklaidžiantys kraštutiniai trumpas elektromagnetines bangas, rodančias molekulių formavimąsi, iš kurių gali susidaryti naujos žvaigždės. Įdomu pastebėti, kad paskutiniai astrofizikų skaičiavimai nustatė — tarpžvaigždinėje erdvėje yra daugiau medžiagos, masės rūkų ir palaidų atomų formoje, negu sutelkta Visatos (žinomosios) kūnuose, tačiau tos medžiagos taip reta, kad viename kubiniame metre yra vos keli ar keliolika atomų. Be to, tarpžvaigždinėse erdvėse palaidų atomų ir molekulių debesys — rūkai yra karšti (atrodo turėtų būti šalti) ir temperatūros aukštis priklauso nuo atomų, arba molekulių judesio. Stebėjimų daviniai apskaičiuota, kad temperatūra gali siekti 10,000 laipsnių C.

Nauji archeologiniai atradimai.

Ispanijoje archeologai strado gyvulių griaučius, kurie pagal turimas žymes, turėjo būti pirmykščių žmonių nužudyti prieš pusę milijono metų. Gi Etjopijoje, Hadaro rajone 1974m. buvo atrasta žmonių griaučių, kurie sausame klimato išsilaike 3,5 milijono metų (amžius nustatomas pagal anglies atomo (C 16) pusamžį). Šią vietą tebetyrinėja amerikietis antropologas iš Berley universiteto. Jau senokai buvo daleidžiama, kad Neandertalio (Vokietijoje) apylinkėje atrasta kaukolė buvusi pirmojo žmogaus, gyvenusio apie prieš 100,000 metų. Nauji atradimai gali duoti visai nelauktų netikėtumų.

Radio bangos plazmos kaitinimui

Išgauti plazmą (ketvirtoji medžiagos forma) yra reikalinga aukšta temperatūra ir slėgimas. Aukštai temperatūrai naudojama, per didelę varžą leidžiama elektros srovė (elektromagnetinė energija). Proceso pagreitinimui pradėta naudoti radio bangos (panašiu principu, kaip trumpų bangų krosnelės, naudojamos virtuvėse) leidžiamos per reaktorius centrą, kurios pastoviai ionizuoja atomus. Radio bangų ilgis nustatomas pagal plazmos dinaminės savybės. Massachusetts Technologijos Institutas, naudodamas aukšto dažnumo radio bangas, kaip pagalbines priemones plazmos pagaminimui pakelti temperatūrą iki 100 milijonų laipsnių C, bangos ilgus naudojo nuo 20 megahercų iki 28,000 gigahercų. Didelės temperatūros plazmai laikyti naudojamas magnetinis laukas, nes jokia žemėje žinoma medžiaga tokios temperatūros išlaikyti negali.

Žemės plyšys skersai

JAVkontinentą

Amerikos geologai iš satelitų nuotraukų nustatė, kad per paskutinius 10 metų,

apatinėje žemės plutoje yra plyšys, nusišęsiantis apie 1700 mylių, būtent, nuo Vašingtono valstybės šiaurės, per Wyomingą, pietinę Missouri ir pietinę Appalachian aukštumų dalį. Plyšys tuo tarpu nesudaro pavojaus viršutinėje žemės plutos dalyje — jis yra net nepastebimas, tačiau turi įtakos į žemės drebėjimus Missouri aplinkoje. Prieš 170 metų buvusio žemės drebėjimo įtakoje pasikeitė Mississippi upės vaga. Plyšio atsiradimo priežastis ir kokios ateities galimybės, dar nėra nustatyta. Spėjama, kad minėtas plyšys atsiradęs prieš 200 milijonų metų, kada buvo susidūrę Amerikos ir Europos kontinentai; dar dėl to yra susidariusi Appalachian "kupra" tarp Georgijos ir Pensilvanijos.

Laserio žiroskopas

Mechaninis žiroskopas (greitai besisukantis masyvinio rato formos smagratis, kampinės jėgos įtakoje palaikantis vienoje plokštumoje ašinę padėtį) plačiai naudojamas laivuose, lėktuvuose, raketose kaip vairavimo priemonė (didesnėje skalėje — stabilizavimui). Amerikiečiai (Honeywell b-vė) pagamino ir išbandė laserio žiroskopą, kuris neturi judomų dalių (nesusidėvi) ir jam nereikia daryti temperatūros ir greičio pataisų. Kompiuterių pagalba nustatomi greičio, aukščio (nuo jūros lygio) ir krypties (pagal geografinio ilgio ir pločio koordinatas) atitinkami duomenys kurie nukreipiami į stiklo prizmę; veidrodžių pagalba leidžiami laserio spinduliai į du prizmės kampus priešingomis kryptimis, kurių bangų ilgiai yra žinomi, matuojami ir sekami elektroniniais įrengimais. Palaikant vienodą padėtį, abiejų laserio spindulių bangos ilgis yra vienodas, tačiau pasukus prizmę kuria nors kryptimi, vieno laserio bangos ilgis sutrumpės, kito pailgės, tokiu būdu bangų ilgio skirtumas parodys, pav. lėktuvo nukrypimą nuo nustatytos linijos (bet kurioje plokštumoje).

Laserio žiroskopas užima mažiau vietos, daug paprastesnis ir tikslesnis už vartojamus mechaninius žiroskopus.

Pakeliui į saulės sistemos kraštą

1981 m. rugpjūčio mėn. amerikiečių pasiūstas tarpplanetinė kelionė erdvėlaivis "Voyager 2", praskridęs planetą Saturną, užbaigė taip vadinamą "Planetų Tyrinėjimo Auksinį Dvidešimtmetį", pradėdamas naują, daug žadančių tolesnį erdvė tyrinėjimų laikotarpį, kurio konkrečią pradžią amerikiečiai numato atžymėti 1986 metais, kai "Voyager 2" pasieks prieš paskutinės didžiosios planetos Urano aplinką. Tai yra milžiniškos apimties pasisekimas. Beveik prieš aš-

tuonis su puse metų "Voyager 2", palikęs Žemę (1977 m. rugpjūčio mėn.) per eilę klūčių, nukeliavęs erdvėje virš penkių bilijonų kilometrų (skaičius 5 su devyniais nuliais), nors ir su keliais apgadintais įrengimais, dar vis pajėgus siųsti Žemėn visas pagrindines stebėjimo žinias — informacijas, taip pat "paklausus". Pasadenos Erdvių Tyrinėjimo Centro siunčiamiems paliepiams, tebekeliauja toliau link Urano ir galutinio pagrindinio tikslo Neptūno, kurio aplinką turėtų pasiekti 1989 metais, gi prie laimingų aplinkybių ir tolimiausių nuo saulės žinomą planetą — Pluto.

"Voyager 2" savo amžiuje įsigijo kai kurių negalavimų. Prieš pasiekiant Saturno žiedus, sutriko foto — poliarimetras, palaikantis erdvėlaivį nustatyta kelyje (pagal atitinkamas žvaigždes), tačiau tas nesukliudė erdvėlaiviui praeiti pro Saturno žiedų, palyginamai, siaurą tarpą ir nufotografuoti jų detales. Infraraudonų spindulių įrengimas skirtas temperatūros matavimams, dalinai nustojo jautrumo, tačiau dar yra tinkamas tolimesnės kelionės temperatūros matavimams, nors ir mažesniu tikslumu. Dar 1981 m. rugpjūčio mėn. erdvėlaiviui praskelaujant pro Jupiterį, pasidarė sunkiau valdoma platforma iš kurios vairuojamas erdvėlaivis — nukreipiamas norima kryptimi, taip pat foto-kameros, fotopoliarimetras, ultra ir infra spindulių registravimo įrengimai, tačiau ir ši erdvėlaivio dalis atliko savo uždavinius pasiekusi Saturną. Tačiau, erdvėlaiviui prakeliavus Saturną, minėta platforma daugiau "surambėjo", ypatingai kliūva norint pakeisti azimutą ("Voyager 1" paskrisdama Saturną 1978 m. turėjo panašų laikina sutrikimą). Azimuto pakeitimo aparatai suprojektuoti 400 pilno apskritimo apsisukimui, gi praėjus Saturną atliko vos 350 sukčių. Inžinierių skaičiavimu, platforma yra veiksminga mažiausiai dar 100 arba daugiau sukčių, nors ir lėtesnių, su kuriais galės atlikti reikalingus veiksmus pasiekusi Uraną ir Neptūną. "Voyager 2" turi dar pakankamą kiekį "vairavimo" dujų, kurios kompensuos kitus valdymo trūkumus (erdvėje vairavimas erdvėlaivių vykdomas suspaustomis dujomis, atpalaiduojant jas iš vamzdžio, kurio vienas galas uždaras; dujos sklisdamos spaudžia į visas puses ir eidamos pro atvirą vamzdžio galą, ataveiksmiu stumia visą vamzdį link uždaro galo, tuo pačiu ir prie vamzdžio prijungtą visą erdvėlaivį). Siauro kampo foto-kamera buvo pro jektuota 3000 darbo valandų, gi kelionei tarp Saturno ir Neptūno reikia apie 6500 valandų, todėl kameros veikimas šiuo metu yra išjungtas iki erdvėlaivis pasieks Urano aplinką ir vėliau

KALĖDŲ NAKTIS

*Užmigo gamta, paslaptina naktis, širdis liūdi nerami;
Baugios svajonės kankina—norėčiau eiti į gatvę, į laukus,
Norėčiau susitikti žmonių — gal kas supras mane
Ir paklaus, kodėl liūdi širdis nerami.*

*Gatvė tuščia, nyku, snaižės puošia mane —
Aš kaip paukštis lekiu; ilgesys neša mane —
Nesutikau žmonių. Aš jų ir bijausi,
Kad nepaklaustų kodėl liūdi širdis nerami.*

*Parko gilumoje sutikau šunyti —
Koks vargšas jis ir apleistas . . .
Jis gailiai žvelgė į mane
Ir, rodos, klausė, kodėl liūdi širdis nerami.*

*Nežinau, kas traukė mane grįžti į namus —
Liūdesys, ar ilgesys karalystės sapnu.
Gatvėje tamsu. Nesutikau žmogaus,
Kuris mane paklaus, kodėl liūdi širdis nerami . . .*

bus išjungtas vėl iki pasieks Neptūno aplinką, tačiau yra galimybių, kad pakartotini junginėjimai gali sušlubuoti. Vienas iš dviejų "Voyager 2" mikro-kompiuterių "sandėliuojantis" mokslines informacijas turi "sukalkėjimo" žymių, todėl erdvėlaiviui pasiekus Uraną ir Neptūną, informacijos Žemės bus siunčiamos lėčiau ir bus mažiau nuotraukų. Dar 1978 metais balandžio mėn. artėjant link Jupiterio, vienas iš dviejų "Voyager 2" priimtųjų nustojo veikęs. Iki šiol buvo naudojamas atsarginis, nuo kurio priklauso erdvėlaivio valdymas. Sugedus pastarajam, kompiuteryje yra nustatytas erdvėlaivio valdymo planas — programa (kurio negalima keisti iš Žemės); jis pradėtų automatiškai veikti negaudami atitinkamų signalų iš Žemės, arba sugedus radio priimtuvui. Tuo atveju kompiuteris galėtų erdvėlaivį nuvairuoti link Urano, tačiau vargu ar įstengtų iš ten išmanevuoti link Neptūno, nors kompiuterio programoje valdymo eiga yra tiksliai nustatyta. Dar yra pakaitas — tai erdvėlaivio radio-astronominis įrengimas, per kurį būtų galima erdvėlaivį valdyti iš Žemės, tačiau tam reikalinga milžiniško dydžio siūstovo antena Žemėje, kurios dabar nėra. Yra dar keletas mažesnių erdvėlaivio įrengimų "negalavimų", tačiau nežiūrint viso to, "Voyager 2" kelionė link planetų Urano ir Neptūno, o gal ir Pluto, Pasadenos inžinierių apskaičiavimais ir turimom gali-

mybėm, vis dėlto yra galima.

(Daugiau apie erdvėlaivių keliones žiūr. "Karys" Nr. 2 ir 7, 1978 m. Nr. 3 ir 4, 1981 m.)

Plastika — elektros laidininkas

Webster laboratorija Ročesteryje N. Y. panaudojusi polyacetyleną (kuris yra anglies ir vandenilio junginys — atomas vandenilio sujungtas su anglies atomu sudaro polyacetyleno atomų molekulę), prie tam tikros temperatūros pagamino plastikos "plaušą", aliuminijaus spalvos, kuris yra elastiškas, panašiai kaip guma. "Plaušą" sudaro smulkūs, įvairiai susiklostę, mikroskopiniai siūleliai, tarp kurių yra angos. Pats polyacetylenas yra labai blogas elektros laidininkas, tačiau tam tikru būdu įspraudžiant į plastikos angas metalo, galima gauti skirtingų laidumų medžiagą. Tokiu būdu, pagal reikalą, kaitaliojant plastikos laidumą galima pritaikyti aparaturoje, kur reikalingi tik daliniai laidininkai. Pažymėtina savybė — metalų elektros laidumas kinta keičiantis temperatūrai, temperatūrai kylant laidumas mažėja, gi metalizuoto polyacetyleno, atvirkščiai, temperatūrai kylant, laidumas didėja. Pritaikyti atitinkamus metalo įlydžius, galima plastiką pritaikyti įrengimuose kur yra aukštesnė temperatūra, nenustojant potencialų skirtumų. Tokia plastika gali būti panaudota ir akumuliatoriuose. (S. N. Nr. 5, 1981.)

Saulės sistema

Ant upės Tigro kranto Samos mieste, trečiame šimtmeityje prieš Kristų gyvenęs babilonietis Aristarchas skelbė (heliocentrinę teoriją), kad žemė keliauja aplink saulę, dėl to ir yra metų laikai, dienos ir naktys. Aristarchas savo samprotavimus grindė mėnulio kintančiomis padėtimis ir kad saulė žvaigždžių atžvilgiu yra pastovi, gi žemė ir mėnulis savo padėtis nuolatos keičia. Vėliau (130 prieš Kr.) astronomas Hipparchas ir antrame šimtmeityje po Kr. Ptolomejus, Aristarcho teoriją paneigė tvirtindami Žemę esant sistemos centre. Ši teorija pasiliko iki šešiolikto šimtmečio, kai Nikolas Kopernikas, be abejonės, Aristarcho skelbtos heliocentrinės teorijos įtakoje, nustatė sistemos formą, grįstą matematiniais skaičiavimais.

Naujos rūšies tvarstis

Padengimui žaizdų nuo pašalinės įtakos naudojami medvilniniai tvarščiai ir plastikiniai "Bendaikai", kurie sudaro nepatogumų žaizdos perrišant, nusunka ir pan. Amerikiečiai pagamino skiedinį "Tagederm", kuris padengia žaizdą plonu, elastišku, permatomu sluoksniu, netrukdančiu odos kvėpavimo, praleidžiančiu natūralinę drėgmę (ka: labai svarbu gyjančiai žaizdai). Toks žaizdos padengimas atpalaiduoja žaizdos perrišėjimą ir kiekvienu metu per ploną plastikos dangą, galima matyti žaizdos būklę.

SOVIETŲ GENEROLO ATSIMINIMAI

K. J.

1977 m. atvykęs į JAV su savo žmona gydytis, sovietų gen. Piotr Grigorenko 1982 m. paskelbė savo atsiminimus, kuriuos į anglų k. išvertė Thomas P. Whitney ir išleido New Yorko W. W. Norton and Co. leidykla.

Jis gimė Ukrainoj, ūkininko šeimoj 1907 m. ir, būdamas jaunuoliu, susižavėjo revoliucija. Dalyvaudamas komunistų jaunimo organizacijoje, jis įsigijo techniko specialybę ir pasidarė užsigrūdinusiu Stalino pasekėju. Tas jam padėjo kilti karjeros laiptais, ir 1930 m. pateko į karo inžinerijos mokyklą, kurią baigęs tarnavo inžinerijos batalione Baltgudijoje. Vienas jo uždavinių čia buvo sugriauti nuo seno išlikusią Vitebsko katedrą, kurią upe praplaukiantieji keleviai buvo įpratę iš tolo pagarbinti. Kitas jam pavestas uždavinys buvo pastatyti 800 mylių ilgumo įtvirtinimų liniją pagal Sov. S-gos vakarinę sieną nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Bet 1941 m. pavasarį šie įtvirtinimai paties Stalino įsakymu buvo susprogdinti.

Per didžiuosius Sov. S-gos valymus jis ne tik nebuvo paliestas, bet ir tikėjo, kad Sov. S-goje iš tikrųjų veikia penktoji kolona ir kad iš jo akių pranykstą karininkai buvo tikri išdavikai. Tuo metu jis studijavo Maskvoje, Generalinio Štabo akademijoje, kur vieną 1938 m. naktį jį netikėtai aplankė jo brolis Ivanas iš Ukrainos su įvykiams mačiusiųjų liudininkų parodymais, kad daugelis nelaimingųjų nežmoniškais kankinimais yra priverčiami prisipažinti, kad jie yra liaudies priešai. Įtardamas, kad šie kankinimai vykdomi tik per uolių vietinių pareigūnų įsakymus, jaunas ir naivus karininkas su brolio atvežtais įrodymais nukeliavo ne kur kitur, o pas vyriausiąjį prokurorą Andrei Višinskį. Pastarasis jį išklaušė. Grigorenko ir jo brolių išgelbėjo faktas, kad tuo metu politinės policijos v-ko pareigas iš Nikolai Ježovo perėmusiam Lavrenti Berijai reikėjo tokių "vietinių" nusikaltimų Ježovui apkaltinti.

Pirmą karinį patyrimą Grigorenko įsigijo 1939 m. Mongolijoje, kur vyko viešai nepaskelbtas karas su Japo-

nija. Grogorenko ir kiti ten atvykę karininkai atrado sovietų karines pajėgas demoralizuotas dėl masinių karininkų areštų. 2-jo rango armijos vadas Grigori Stern, bandęs 1938 m. areštų bangą sulaikyti, buvo iškviestas į Maskvą ir sušaudytas kaip vokiečių šnipas, nors jis buvo žydas. Čia Grigorenko teko tarnauti ir korpo vado, vėliau maršalo Georgi Žukovo žinioj. Grigorenko atrodė, kad Žukovas yra žiaurus ir kerštingas ir kad jam nerūpėjo jo vadovaujamos dalies dideli žmonių nuostoliai.

Hitlerio Vokietijai užpuolus Sov. S-gą, aštuoniolika iš Tolimuose Rytuose buvusių devyniolikos divizijų buvo permesta į vakarus Maskvos ginti. Joms pakeisti buvo mobilizuojami vietiniai gyventojai ir net koncentracijos stovyklų kaliniai. 1943 m. Grigorenko buvo paskirtas pėst. divizijos vadu prie Baltijos jūros. Su šia divizija jis sulaukė ir karo pabaigos.

Karui pasibaigus ir jo pasitikėjimui Stalinu beveik nepasikeitęs, Grigorenko 16 metų išbuvo Frunzės karo akademijos Maskvoje profesorium. Stalino mirtis 1953 m. jam atrodė didelė tragedija. 1956 m. karininkų susirinkime išgirdęs Nikitos Chruščevo kaltinimus Stalino valdymo metadam, Grigorenko buvo nustebintas, nes jis pažinojęs kitokį Josifą Visarionovičių. Jam ir dabar atrodė, kad Stalinas kaip karo vadas negali būti kritikuojamas, nes jam lygaus nėra nei sovietų sąjungininkų nei jų priešų tarpe.

Jam Stalinas ir jo valdymo sistema buvo taip viena su antra susijusios, kad, jo manymu, ir pati valdymo sistema be Stalino negalinti išlikti. Todėl 1961 m. kalbėdamas partijoms konferencijoje, jis išdrįsį kritikuoti Chruščevą ir sovietų klasinės visuomenės privilegijų sistemą. Už tai jis buvo vėl perkaltas į Tolimuosius Rytus ir pasinėrė į Lenino raštų studijas, tikėdamasis sustiprinti savo pasitikėjimą komunizmu. Iš dalies jam tai pavyko. 1963 m. atvykęs atostogų į Maskvą, jis paraši ir platino atsišaukimą, raginantį steigti Susivienijimą kovai leninizmui atgaivinti.

Šiame darbe jam padėjo ir jo sūnus Georgi. Už tai jis buvo areštuotas ir turėjo asmenišką pasikalbėjimą su KGB viršininku Vladimiru Semičastny. 1964 m. jis buvo nukreiptas į Serbski psichiatrinį mokslinio tyrimo institutą diagnozei nustatyti. Jį tyrusi dr. Margarita Taltse jį išbarė už nepagarbą Chruščevui, bet Grigorenko atsakęs, kad Chruščevas yra paprastas niekas, atsitiktinai pasidaręs valstybės galva ir dėlto ilgai neišliksiąs ir būsiąs rudenį pašalintas. Už tokį pasakymą jo diagnozė buvo: "mėgstąs pranašauti". Komisija atrado jį nesveiku, ir jis buvo pasiųstas į kalėjimą, o vėliau — į Leningrado psichiatrinę ligoninę.

1964 m. Chruščevą nuvertus, jam nustatyta diagnozė pasidarė juokinga. Vienas komisijos narys, atvykęs į Leningradą pasiteirauti, iš kur Grigorenko žinojęs, kad Chruščevas būsiąs nuverstas, bet Grigorenko nesidavė įviliamas į politinę analizę, ir 1965 m. pradžioje jam primestas kaltinimas buvo panaikintas, ir jis vėl buvo laisvas.

Tuo metu Sov. S-goj atsirado mažas žmogaus teisių sąjūdis prieš vis griežtėjantį Brežnevo režimą. Grigorenko pasinėrė šiame sąjūdyje ir susidraugavo su daugeliu šio sąjūdžio veikėjų, dažnai būdėdavo su kitais šalia teismo rūmų, kur buvo teisiams rašytojai ir kiti aktyvistai. Jo figūra ir kare patirtos žaizdos teikė drąsos kitiems ir saugojo nuo policijos smūgių. Ypač jis susidomėjo Krymo totoriais, kurie karo metu buvo masiškai ištremti į centrinę Aziją ir vėliau nors ir "rehabilituoti", bet negavo leidimo grįžti į Krymą. Pogrindinė spauda išspausdino jo straipsnį apie Stalino ir kitų aukštų pareigūnų atsakingumą už nežmoniškus Sov. S-gos patirtus nuostolius karo metu. Jis taip pat rėmė 1968 m. Čekoslovakijoje vykusį reformistinį sąjūdį. Už šiuos veiksmus jis buvo 1969 m. areštuotas Taškente, kur buvo nuvykęs ginti Krymo totorių, ir uždarytas psichiatrinėje ligoninėj, kur jis praleido 5 metus ir patyrė daug gerai dokumentuotų barbariškumų. Iš jų jis išėjo nepalaužtas, ir sveiko proto ir 1977 su žmona atvyko į JAV pas čia kiek anksčiau atvykusį sūnų operacijai.

LIETUVIŲ KARIŲ VETERANŲ SĄJUNGA
R A M O V Ė
CENTRO VALDYBA

Cleveland, 1983 m. sausio 3 d.

BENDRARAŠTIS Nr. 139(7)

Liečia:

1. Vasario 16-osios sveikinimą,
2. Skyrių atstovų suvažiavimą,
3. Anketas suvažiavimo reikalui.

Vasario 16-osios sveikinimas.

Vasario 16-tą švenčiame Lietuvos Nepriklausomybės 65-tąją sukaktį.

LKVS "RAMOVĖ" Centro Valdyba sveikina skyrių valdybas ir visus ramovėnus linkėdama, kad Nepriklausomos Lietuvos kario bei kūrėjo savanorio sudėtas kraujas ant tėvynės laisvės aukuro nuolat žadintų mūsų ryžtą vieningon kovon dėl laisvos ir Nepriklausomos Lietuvos atstatymo.

Skyrių atstovų suvažiavimas

1. Suvažiavimo laikas ir vieta
1983 m. gegužės 21 - 22 d. Cleveland, Ohio USA

Suvažiavimo patalpos
Abi dienas Lietuvių Namuose
877 E. 185 Str., Cleveland, Ohio
44119. Tel. 531-2131

2. Suvažiavimo tikslai.
Supažindinti ir įvertinti S-gos Vykdomųjų organų atliktus darbus.
Nustatyti ateičiai gaires.
Išrinkti S-gos Centrinis Vykdomuosius organus.

Aptarti S-gą liečiančius bendrus reikalus.

3. Suvažiavimo atstovai.

Skyrių atstovai į suvažiavimą renkami skyrių susirinkimuose: nuo kiekvienų 12 narių 1 atstovas. Nesant pilnam skaičiui ar susidariusiam likučiui nuo kiekvienų nemažiau 7 narių — 1 atstovas. (Pav., jei skyriuje yra 7 nariai — 1 atstovas, jei yra 19 narių — 2 atstovai ir t.t.)

Į suvažiavimą vykstantiems atstovams skyriaus Valdyba išduoda kiekvienam raštišką pažymėjimą, kuriame įrašoma atstovo vardas, pavardė ir kurį skyrių atstovauja.

Kiekvienas atstovas turi tik vieną balsą. Jei atstovui pavedama atstovauti visą skyrių, tai jis turi tiek balsų, kiek skyrius turi teisės siųsti atstovų į suvažiavimą.

Sąjungos skyriai, negalėdami dėl tolimų atstumų atsiųsti savo atstovų, turi teisę raštu įgalioti kitur gyvenančius ramovėnus juos atstovauti.

Jei įgaliojimai būtų prisiūsti Centro Valdybos vardu, tai jie bus padalinti po lygiai visiems Centro valdybos nariams.

Sąjungos suvažiavime su balsavimo teise dalyvauja LKVS "Ramovė" Centro Valdybos, Kontrolės Komisijos, Garbės Teismo ir Garbės nariai.

4. Kandidatavimas į Centrinis organus

Centro Valdyba, pasiremdama paskutiniu skyrių atstovų suvažiavimo nutarimu, nominacijų komisijos nesudarys. Prašome skyrius sudaryti kandidatų sąrašus ir kandidatuoti į Sąjungos Centrinis Vykdomuosius organus: Centro Valdybą, ar Kontrolės Komisiją, ar Garbės Teismą. Apie sutikimą kandidatuoti ir kandidatų sąrašą prašome prisiųsti Centro Valdybai iki š. m. balandžio 1 dienos.

5. Sąrašai ir anketos

Prašome iki š. m. balandžio 1 dienos prisiųsti Centro Valdybai narių sąrašus bei užpildyti čia pridedamas anketas už laikotarpį nuo 1980 m. gegužės mėn. iki 1983 m. balandžio 1 d.

6. Garbės narių klausimas

Jei skyriuje yra ypatingai pasižymėjusių — pasidaravusių Sąjungos labai ramovėnų ir skyriaus valdyba norėtų, kad jie būtų pakelti į Sąjungos garbės narius, prašome juos pristatyti Centro Valdybai, kuri savo keliu juos pristatys suvažiavimo atstovams tvirtinti.

Centro Valdyba dėkoja visų skyrių valdyboms už pozityvius darbus Sąjungos labai, už atvirą ir labai nuoširdų bendradarbiavimą su Centro Valdyba, už aktyvų prisidėjimą prie brangios tėvynės Lietuvos išlaisvinimo veiklos.

Sveikiname visus ramovėnus ir linkime sveikatos, ištvermės ir asmeniškios laimės.

Priedas: 2 anketos.

Antanas Jonaitis, pirm.

Jurgis Malskis, sekret.

Pilsudskis norėjo priversti Lietuvą dėtis į sąjungą su Lenkija

New Yorke iš spaudos išėjo nauja, lenkų ir anglų kalbomis, monografija apie lenkų diktatorių Juozą Pilsudskį. Knygos autorius Vaclav Jendžejevič yra buvęs lenkų Istorijos Instituto New Yorke profesorius.

Stebint lenkų spaudą, jų literatūrą, kaip Lenkijoje, taip ir užsieniuose, randame daug netiesos, ar iškraipytus faktus, kurie liečia Vilniaus kraštą ir, bendrai, Lietuvą. Tiesiog reikia stebėtis, kad lenkų tauta yra taip netiesoje auklėjama. Taip ir šios knygos autorius, nors kartais pripažįsta, kad Vilniaus užgrobinimas atnešė žalos Lenkijai, tačiau kiek padarė blogio Lietuvai, kiek nutautino lietuvių, apie tai nei žodžio. Autorius apkaltina Pilsudskį, kad vedė klaidingą Vilniaus užgrobinimo politiką. Pagal autorių, Pil-

sudskis turėjo priversti Lietuvą dėtis į sąjungą su Lenkija.

Vos pati atgavusi laisvę 1918 m., Lenkija norėjo prievarta įsijungti Lietuvą, Ukrainą, Gudiją į savo "Federaciją", "Sąjungą" ar "Reichą". Mes gerai žinome ką reiškia ta "Federacija" ir gerai atsimeiname kaip Lenkija elgėsi su etninėmis mažumomis po I ir II Pas. karų Lenkijoje. Ten lietuviams, ukrainiečiams, gudams, žydams ir vokiečiams buvo draudžiama vartoti savo gimtąją kalbą, nekaltant apie kokią ten lygybę. Geriau autorius pamokytų savo tautiečius kur yra lenkų vieta, kur yra lenkų etninės žemės, nes daugiau kaip 95% visų lenkų nežino kuri yra jų etninė siena su Lietuva.

Lenkai iš istorijos nieko nepasimokė ir jei toliau eis tuo pačiu keliu, garbės Lenkijai neatneš. Autorius nieko nerašo

apie tai, kad Lenkija pasirašė su Lietuva taiką Suvalkuose 1920 m. spalio 7d., o lenkai pagrobė mūsų sostinę ir sukūrė kokią tai "Vidurinę Lietuvą". Lenkai nieko dabar nekalba apie senąją Pietinę Lietuvą, kuri tęsėsi iki Livieco upės ir dar už Bugo. Pilsudskis savo raštų IV tome prisipažįsta, kad sutarčių su Lietuva lauzyti negali, bet pats įsako savo generolui Želigovskiui tai daryti! Smurtas turi remtis melu. Jis taip rašo: "Kaip vyriausias Lenkijos vadas, aš negalėjau lauzyti įsipareigojimų ir dėl to išrinkau generolą Želigovskį, kad užimtų Vilnių". Komentarai nereikalingi. Taip pasielgė valstybė, su kuria Lietuva kūrė bendrą istoriją per penkis šimtus metų!

Knygos autorius stengiasi lenkų diktatorių maršalą Juozą Pilsudskį, "išbaltinti". Tačiau, iš vilko nepadarysi avelės.

S.V.

DETROITO RAMOVĖNAI VEIKLŪS IR STIPRŪS

Detroito ramovėnai yra veiklūs ir stiprūs ir tas buvo galima matyti iš jų susirinkimo, kuris įvyko gruodžio 11 d. Šv. Antano parapijos patalpose. Susirinkimą pradėjo L.K.V.S. Ramovės Detroito skyriaus pirmininkas Stasys Šimoliūnas ir jam pravesti pakvietė Justiną Preibį — pirmininku ir Juoizą Leščinską — sekretoriumi. Perskaityta darbotvarkė be pataisų priimta. Atsistojimu ir tylos minute pagerbti mirę skyriaus nariai: Augustinas Vitkauskas ir Juozas Sventickas. Skyriaus pirmininkas Stasys Šimoliūnas savo pranešime pasakė: "Mes jau esame seneliai ir kažko padaryti negalėjome. Valdybos pastangomis vasarą suruošėme Onos ir Česio Šadeikų sodyboje gegužinę-pikniką, kuris buvo sėkmingas ir jo gautu pelnu papildėme kasą. Iš gauto pelno paskyrėme: Lietuvos Pasiuntinybės rūmams Vašingtone atnaujinti 200 dol. ir L.K.V. "Ramovės" Centro valdybai (įsigyjome jos išleistų "Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės" II ir III tomo po 7 knygas) sumokėjome 210 dol. Dalyvavome ir prisidėjome prie suruošto R. Kalantos mirties 10 metų sukakties paminėjimo Pilėnuose, dalyvavome Vasario 16, Tautos šventės ir Lietuvos kariuomenės švenčių minėjimuose", savo pranešime pasakė St. Šimoliūnas.

Skyriaus išdininkas Vincas Tamošiūnas savo pranešime pasidžiaugė, kad skyrius padidėjo vienu nauju nariu, į jį įstojo muz. Stasys Šližys. Skyrius savo kasoje turi 487.19 dol.

Revizijos komisijos aktą perskaitė Česys Šadeika. Skyrius turėjo pajamų 1,918.90 dol., išlaidų 1,431.71 dol. Knygos vedamos gerai, pajamoms ir išlaidoms pateisinti dokumentų netrūksta. Pranešimai išdiskutuoti ir priimti.

Į skyriaus valdybą perrinkti: Stasys Šimoliūnas — pirmininku, Kazimieras Daugvydas — vicepirmininku, Juozas Leščinskas sekretoriumi ir Vincas Tamošiūnas — išdininku. Į revizijos komisiją perrinkti: Česys Šadeika ir Kazimieras Sragauskas.

Susirinkimas nutarė: 1983 m. sausio 23 d. Šv. Antano parapijoje suruošti Klaipėdos krašto prie Lietuvos prisijungimo sukakties paminėjimą. 10:30 bus atnaušaujamos už mirusius mišios. Mišiose organizacijos dalyvaus su vėliavomis Po mišių minėjimo akademija parapijos salėje. Paskaitą skaitys Stasys Šimoliūnas, meninę dalį atliks muz. St. Šližio vadovaujamas parapijos choro kvartetas. Taip pat vasarą suruošti Onos ir Česio Šadeikų sodyboje gegužinę-pikniką. Detroito

tiečiai savo tarpe turi dar 6 Klaipėdos krašto vaduotojus: J. Augaitį, P. Blūdžių, J. Mikalavičių, St. Šimoliūną, Br. Tatarūną ir V. Tamošiūną.

Sergantiems skyriaus nariams — Viktorui Perminui, Juozui Augaičiui ir Leonui Kalvėnui, pasirašytomis kortelėmis palinkėta sveikatos. Muzikas St. Šližys renginių reikalu kalbėdamas pasakė: "Daug kas iš rengėjų pas mane kreipiasi dėl atlikimo meninės programos renginiuose, tačiau niekas nepagalvoja, kad tam reikia pasiruošimo ir laiko. Jei mes duodame renginių pranešimus paskelbti per radijo valandėles — jiems ir apmokame. Mums tarpu žurnalistams, spaudai ir programos atlikėjams nieko neduodame, jei jie yra savi. O jei programą atlikti pakviečiame iš kitur, mes jiems apmokame. Mums reiktų pirmojoje vietoje rūpintis savimi, o ne kitais".

Choras ar kvartetas galėtų salėje atlikti meninę dalį, bet salės gale turėtų būti tam chorui padarytas pėdos ar pusantros paaukštinimas. Ir tuo turėtų kas nors pasirūpinti. Tuo reikalu išsikalbėjus, buvo prieita išvada, kad tą turėtų padaryti parapijos taryba. Susirinkimui pasibaigus, St. Šimoliūnas pakvietė prie vaišių stalo, kurias paruošė birutietės: K. Daugvydienė. S. Šimoliūnienė. V. Patalauskienė ir B. Sukauskienė. Maldą prieš valgių sukalbėjo kun. Alfonsas Babonas.

Antanas Grinius

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ BOSTONE

L.K.V.S. Ramovės Bostono sk. suruošė Lietuvos kariuomenės atkūrimo 64 metų sukakties minėjimą lapkričio 21 d.

Per "Laisvės Varpą" buvo perduotas radijo vaizdelis "Partizanų kovų takais". Šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčioje buvo atlaikytos iškilmingos pamaldos, kuriose dalyvavo organizacijos su savo vėliavomis.

So. Bostono Lietuvių Piliečių Dr-jos salėje įvyko iškilmingas susirinkimas — akademija, su pritaikyta programa. Buvo iškelta Lietuvos laisvės kovotojų aukos mūsų tautos laisvės atstatymui nuo 1863 metų sukilimo ligi šių dienų ir buvo išryškintos mūsų pareigos pavergtai Tėvynei.

Gausu Bostono ir apylinkių lietuvių įsijungimas į visas minėjimo dalis, ne tik parodė mūsų visuomenės aukštą pagarbą mūsų laisvės kovotojams, bet taip pat sustiprino ryžtą tęsti kovą už Lietuvos išlaisvinimą iki laimėjimo. O tai ir sudarė tiesioginį minėjimo tikslą.

Džiaugsmo banga užlietų širdis mūsų sesių ir brolių pavergtoje Lietuvoje, kaip pareiškė minėjimo pagrindinis kalbėtojas Petras Viščinis, jei jie žinotų, kaip Bostono ir apylinkių lietuviai aukštai gerbia Lietuvos laisvės kovotojus ir patys ryžtasi visakeriškai jungtis į kovą, kad kuo greičiau lietuviai savo žemėje vėl būtų pilnas šeimininkas.

Skyriaus Valdyba

Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo proga Dievo Motinos šventovėje, Clevelande, mišių metu, ramovėnai vėliavininkai, J. Žagarskas ir J. Šlapelis, palydi vėliavą. V. Bacevičiaus nuotr.

Lietuvos kariuomenės atkūrimo sukakties minėjime Bostone.

Meninę programą atliko Lietuvių Etnografinis ansamblis, vad. G. Kupčinskienės.

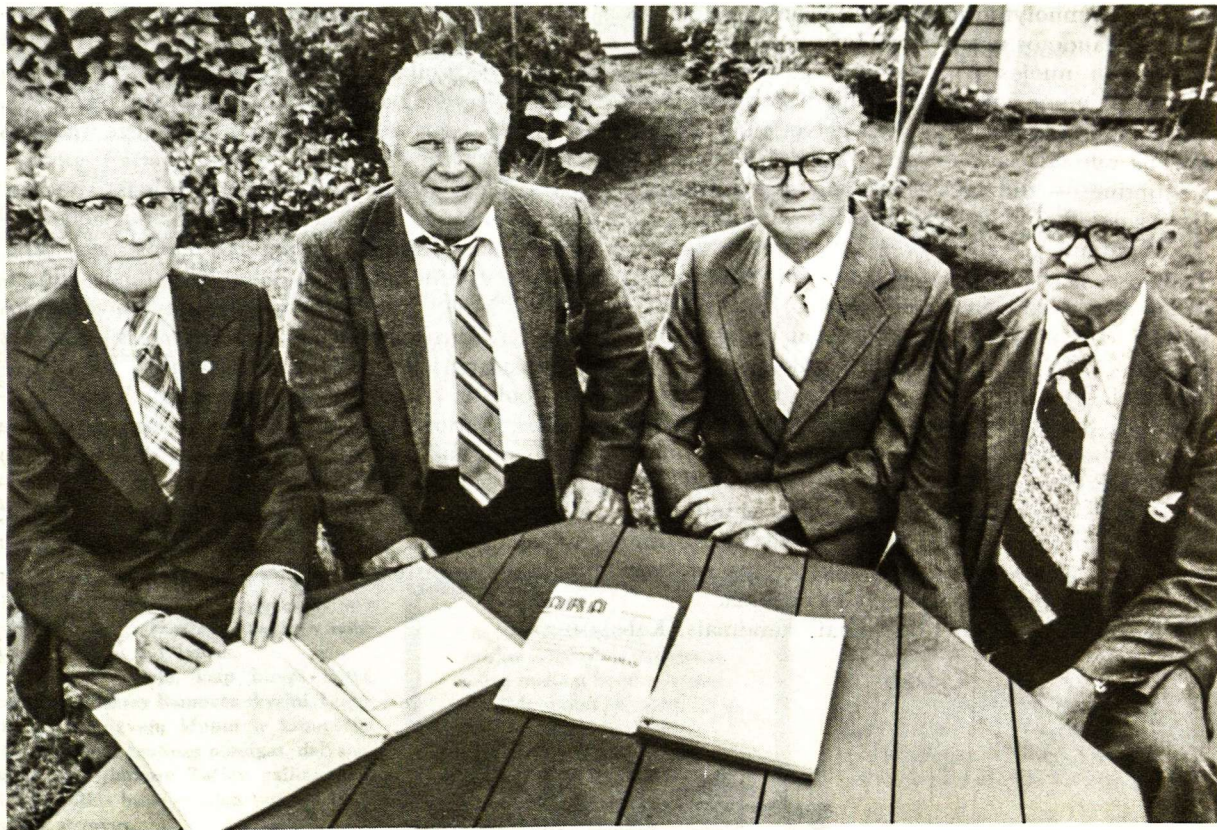

Kūrėjams-savanoriams, Antanui Bartašiūnui, Stasiui Griežei ir Juozui Liutkoniui prisegamos baltos rozės. Kairėje sėdi minėjime pasakęs kalbą Petras Viščinis.

Organizacijų vėliavos minėjime.

L.K.V.S. Ramovės Bostono sk. valdyba suruošus lapkri. 21 d. minėjimą, iš k.: Antanas Andriulionis — sekretorius, Martynas Dapkus — išdininkas, Jonas Starinskas — pirmininkas ir Jurgis Jašinskas — vicepirmininkas. Visos nuotraukos — Vyto Starinsko.

ĮSPŪDŽIAI IŠ NAUJŪJŲ TRAKŪ

P. Matekūnas

(Atkelta iš 10 psl.)

Paveikslas Trakų bažnyčioje greitai pagarsėjo. Jis laikomas pirmutiniu stebuklinguoju paveikslu Lietuvoje. Jo garsas plačiai sklido ne tik Lietuvoje, bet taip pat Lenkijoje ir Gudijoje. Prie paveiklo greitai buvo prikabinta votų. Tai parodo žmonių dėkingumą Marijai už suteiktas jiems malones. Vilniaus vysk. Konstantinas Brzostovskis 1718 m. paveikslą vainikavo Vatikano vainikais. Apie stebuklingąjį Trakų Marijos paveikslą gana plačiai ir vaizdžiai yra aprašęs J. Vaišnora, M.I.C., savo knygoje "Marijos Garbinimas Lietuvoje".

Be parapijos bažnyčios Trakų mieste dar buvo dominikonų, bernardinų ir pravoslavų vienuolynai, o prie jų bažnytėlės ir cerkvė. Šimtmečiams bėgant, visi vienuolynai su bažnytėlėmis išnyko: bernardinų vienuolynas per I Pasaulinį karą buvo sugriautas, o dominikonų, kuris stovėjo prie parko, lenkų okupacijos metu, buvo perdirbtas į kareivines, o pravoslavų, kuris stovėjęs beveik toje vietoje kur bernardinų vienuolynas, išnykęs dar prieš bernardinų vienuolynui užsidarius. Bažnyčių liekanos buvo panaudotos namų statybai.

Buvau nuėjęs ir į karaimų gatvę. Namukai mediniai, vieno aukšto ir pastatyti panašiai, kaip buvusiuose kaimuose, galais į gatvę. Jie Trakuose gyvena nuo XIV a. pabaigos. Trakai tapo jų antrąja gimtine — didžiausia karaimų sala Lietuvoje. Jie išsaugojo savo kalbą ir raštą bei papročius.

Karaimus į Trakus atvežęs Vytautas iš Krymo. Trakuose, kai ten buvau, jų buvo apie 200. Vytauto laikais jie saugojo jo pilį, augino jam arklius ir vertėsi daržininkyste. Jie kilę, kaip manoma, iš Persijos žydų ir VIII - IX a. priklausę chazarų chanatui. Jų religija yra judaizmo ir muzulmonų mišinys. Sektos įkūrėjas esąs Babilonijos žydas Ananas ben Dovydas. Jis skelbė, kad religijoje reikia laikytis tik rašytinių, o ne žodinių Dievo įsakymų. Šventasis Raštas jiems yra vienintelis religijos šaltinis. Jie nuo tradicinio talmudistinio judaizmo visai nutolo ir nutraukė ryšius su žydų tikyba, pasidarydami pusiau žydiška sekta.

Teko įsikalbėti net su keliais karaimais. Kal-

bėjome rusiškai ar lenkiškai, nes lietuviškai jie nemokėjo. Namuose jie vartoja tik karaimų kalbą, priklausančią turkų kalbų šeimos kipčakų - oguzų šakai (Karaimų kalba skirstoma į dvi tarmes: šiaurinė, arba Trakų, ir pietinė, arba Lucko - Haličo. Skirtumas tarp tų tarmių žymus ne tik fonetikoje, bet ir morfologijoje, bei sintaksėje).

Karaimai, kaip ir žydai, nevalgo kiaulienos. Jie išrado ir visų mėgiamą "chalvą". Ją kepa dviejų rūšių, būtent: šventėmis valgo baltą, o liūdesio dieną — juodą.

Tai nykstanti sekta. Prie jų išnykimo prisideda ne tik karai, bet ir jų religija, kuri draudžia mergaitėms tekėti už kitataučių, o vyrams vesti kitatautes mergaites. Šimtmečiams bėgant atsirado genetiniai nenormalumai priėję prie išsigimimų.

Po II Pasaulinio karo rusų bolševikų imperijoje išliko tik Trakų karaimų bendruomenė, jų istorinis muziejus (jame neteko būti) ir maldos namai.

Trakų miestelis įspūdžio nepadarė, išskyrus tik pilis ir gražią gamtą, kurią, tikrai, pirmą kartą pamatęs, tampi jos užburtas, sužavėtas. Tuomet miestelyje veikė lietuvių gimnazija ir mokytojų seminarija, vaikų darželiai, biblioteka, skaitykla, administracijos įstaigos, karaimų kenezė (maldos namai) ir žydų sinagogos.

Palikau Trakus patenkintas ir pilnas įspūdžių. Tai buvo įdomi turistinė kelionė, nes pamačiau buvusią vakarų Lietuvos kunigaikščių sostinę ir pilis, kuriose gyveno mūsų valdovai. Nors pusiasalio pilies ant žemės paviršiaus beveik neradau, vos tik jos likučius, kurių dar vienur kitur kyšojo iš po žemės ir labai apgriautą Salos pilį su didingu jos centru bokštu. Iš jo viršūnės pamačiau Trakų apylinkes, kuriose, kaip ir Zarasų krašte, banguoja didesni ir mažesni ežerai, reprezentacinius valdovų rūmus, aukštas storas gynybines sienas su masyviniais bokštais, skalaujamas Galvės ežero bangų, Trakų bažnyčią su stebulkingu Marijos paveikslu ir kitais miestelyje esančiais pastatais bei paminklais.

□

A. A. VIRŠ. POVILAS LAPIENIS

1982 m. rugsėjo 28 d. mirė virš. Povilas Lapienis, sulaukęs 74 metų amžiaus, kilęs iš Biržų apsk.

Lietuvos kariuomenėje tarnavo 7-tam Žemaičių Kun. Butegeidžio pulke Klaipėdoje, vėliau Tauragėje. A. A. Povilą gerai pažinau, nes kartu tarnavome vienam pulke. Atkūrus 6-tą pulką, aš likau Klaipėdoje, 6-tam pulke. Nuo to laiko rečiau susitikdavome.

Rusams okupavus Lietuvą susitikome poligone, nes 7-tas ir 6-tas puokai stovėjo greta. Išvykus iš poligono mudviejų ryšiai nutrūko. Trumpai apie A. A. Povilą: buvo ramaus būdo, lėtų judėsių, su draugais puskarininkiais gesrai sugyveno, buvo visų mėgiamas. 1941 m. prasidėjus karui, niekur neteko Povilo sutikti.

Tik 1949 metais, persikėlus per Atlantą, susitikome Čikagoje ir vėl atnaujinom seną draugystę iki pat jo mirties.

Mielas Povilai, tegul būna Tau lengva šio krašto žemelė.

K. Leknickas
Chicago

A. A. Jaun. psk. J. Jasiūnas

JULIUS JASIŪNAS IŠKELIAVO AMŽINYBĖN

Širdies smūgio ištiktas 1982 m. lapkr. 29 d. pasimirė Julius Jasiūnas, gyvenęs Sydney, Australijoje. Jis buvo gimęs 1916 m. balandžio 3 d. Liepojoj, Latvijoje.

Sugrįžęs į nepriklausomą Lietuvą, apsigyveno Kaune, kur lankė Kauno III gimnaziją. Karinę tarnybą atliko inžinerijos batalione, kurią baigė jaun. puskarininkio laipsniu. Išėjęs iš kariuomenės stojo į Kauno Technikos mokyklą, gi praktikos darbus atlikinėjo karo aviacijos dirbtuvėse. Vėliau jis perėjo dirbti į geležinkelių žinybą kaip meistras, Kaune ir Tauragėje.

1940 m. jis vedė Vincę Augelaitytę, o 1944 m., kartu su žmona pasitraukė į Vokietiją, kur apsigyveno Dillingeno stovykloje, iš kurios 1948 m. emigravo į Australiją.

Australijoje įsikūrė Sydney mieste ir pradėjo dirbti Waterboard inžinerijos skyriuje mechaniku. Iš tos tarnybos išėjo į pensiją 1981 m. Atliekamą laiką leisdavo savo namų aplinkoj, užaugindamas gražų sodelį su palmėmis ir gėlynais.

Tautinėje srityje, kaip buvęs karys, priklausė Sydney Ramovės skyriui, Lietuvių Klubui, žvejų klubui ir kruopščiai atlikdavo savo tautines pareigas, dalyvaujdamas minėjimuose. Tačiau, galima sakyti, kad Julius buvo tipiškas tyliosios daugumos atstovas.

Juliaus Jasiūno laidotuvės įvyko 1982 m. gruodžio 2 d. Pamaldas laikė ir pamokslą pasakė kun. P. Butkus. Prie karsto stovėjo ramovėnų garbės sargyba. Po bažnytinių apeigų, velionis buvo palydėtas į Rookwood kapų lietuvišką sklypelį. Ten atsiveikinimo žodį Ramovėnų vardu tarė sk. p-kas A. Skirka, draugų vardu — V. Bukevičius ir žvejų klubo vardu — V. Šaparienė. Sugiedojus Tautos himną, laidotuvių apeigos buvo baigtos. Jose dalyvavo apie 100 žmonių. Po to, padėkos žodį, žmonos Vincės ir savo vardu, tarė Juliaus brolis Edmundas, kuris paskubomis buvo atskridęs iš Čikagos. Jis pakvietė visus į Lietuvių Klubą šermenims, kurios čia yra virtusios tradicija. Tai čia buvo A. A. Juliaus paskutinė kelionė, jo 66 metų gyvenimo bėgyje.

J. P. K.

KARIO štabas
reiškia nuoširdžią užuojautą
mūsų mielam bendradarbiui
Edmundui Jasiūnui,
mirus jo broliui
Juliiui
Australijoje.

LAIŠKAI KARIUI

Atrodo, kad visi užmiršo Afganistaną. Tik vieną vieną organizacija padeda afganistaniečiams kovoti už savo laisvę prieš sovietų agresiją. Ta organizacija vadinasi "Committee for a Free Afganistan" (Afganistano Laisvės Komitetas) . . .

CFA (ALK) tikslas atkreipti Amerikos piliečių ir vadų dėmesį į Afganistano laisvės kovotojų kovas ir aukas ir telkti diplomatinę paramą Afganistanui prieš sovietus.

Komitetą sudaro neapmokami savanoriai tik vienas nuolatinis tarnautojas yra apmokamas. Komitetas siunčia kalbėtojus su paskaitomis po visą Ameriką; organizuoja apklaušinėjimus ir parodymus su Kongreso nariais; paruošė filmą apie sovietų invaziją į Afganistaną; derina privačių asmenų ir organizacijų paramą, laisvam Afganistanui . . .

Šiai kovai dėl laisvės CFA reikalingas talkos ir paramos, o taip pat ir visų laisvę mylinčių ir ją vertinančių aukos.

Aukas siūsti šiuo adresu:

COMMITTEE FOR A FREE
AFGHANISTAN
1237 PENNSYLVANIA AVENUE, S.E.
WASHINGTON, D.C. 20003
(aukos nurašomos nuo mokesčių).

pas. Mjr. Gen. John K. Singlaub (ret.)

LAIŠKAI KARIUI

Žinoma, yra pigiau apsilankyti mūsų lietuviškų veiksmų atstovui į Vašingtoną ir pasimatyti su kelintuoju sekretorium, negu samdyti brangią public relations ar Lobbyist — profesinę organizaciją ginti mūsų reikalus. Bet ir rezultatai pigesni.

Štai, "U.S. News & World Report" žurnale, lapkr. 1 d. laidoje rašoma:

"Miestai, valstijos kertasi Vašingtone. Dėdės Samo stumdomos, pabodę žemėsnaio lygio valdžios pradeda remtis vis daugiau profesiniais lobbyistais, norėdamos įtaigoti federalinės valdžios politiką."

Michigan valstija kas met moka 80,000 dol. lobbyistų firmai, kad gintų jos 84 mil. dol. skolos reikalą Vašingtone.

New Yorko miesto atstovas Vašingtone rūpinasi paramos reikalu, mat norima iš šiukšlių (garbage) pasigaminti degamas dujas.

Daug valstijų, ar vietovių anksčiau tyliai priimdavo federalinės valdžios padiktuotus sprendimus ar nurodymus. Dabar tas pasikeitė. Jos samdosi, savo reikalams ginti profesionalus lobbyistus. Pav., dabar prie Kongreso rūmų ir Baltųjų rūmų net 31 valstija ir keliolika miestų ar apskričių turi savo įstaigas — ryšininces, arba jų samdytos public relations organizacijos atlieka tą darbą.

Gal kun. Šaruskas, kurį taip negailestingai puolė mūsų laikraščiai, yra teisingas: daugiau pinigų reikia išleisti politinei veiklai, negu mes dabar išleidžiame.

Gal Baltų Lyga Kalifornijoje turėtų būti panaudota ir stipriau paremta mūsų politinei veiklai pagyventi.

A.N.
Chicago

KĄ RUSIJA PASAKO RUSAMS APIE AFGANISTANĄ?

Tokia antrašte straipsnis tilpo "The Wall Street Journal" dienraštyje, New Yorke (1982 m. XI. 11 d.). To str. autorius David Satter pabrėžia, kad net tokia didelė nelaimė, kaip Salang tunelyje įvykęs sprogimas, kur žuvo keli tūkstančiai afganistaniečių ir rusų, iki dabar sovietų spaudoje nebuvo paminėta.

Viskas, ką sovietinė spauda praneša Rusijos gyventojams apie karą Afganistane, yra pasigyrimai, kad ten gyvenimas kas kart gerėja, nes Afganistano kariuomenė energingai naikina "banditus", "gangsterius" ir "samdinius", o sovietų kariai suteikia tik sanitarinę ir techninę paramą. Už tai afganistaniečiai karštai dėkoja rusams.

Tačiau šiek tiek žinių sovietų žmones pasiekia per užsienį radiją:

"Viena iš vietų, Sov. Sąjungoj, išskyrus Maskvą ir Leningradą, kur galima gauti tokios informacijos, yra Lietuva. Ten verda veiklus intelektualinis gyvenimas ir informacija yra prieinama per "samizdat", t.y. pagrindžio spaudos sistemą. Iš Lietuvos į Vakarų patenka žinių apie sovietų karius Afganistane. Tas kraštas turi stiprius ryšius su Vakarais ir veiklią pagrindžio spaudą, o taip pat žymus skaičius lietuvių yra sovietų kariuomenėje Afganistane."

"Neseniai pasirodęs "Aušroje" straipsnis ("Aušra" tai lietuvių "samizdato" laikraštis) nušviečia sovietų karių patyrimus Afganistane. Lietuvoje eina dar keletas pagrindžio laikraščių, jų tarpe gerai žinoma "Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika", kuri nežiūrint suėmimų, tebeina nesustodama ir yra labai patikima."

Toliau str. autorius duoda ištraukas iš "Aušros" apie lietuvių karių patyrimus Afganistane, kurie buvo spausdinami mūsų laikraščiuose laisvajame pasaulyje.

KARIO skaitytojas iš Clevelando, Ohio, atsiuntęs redakcijai anksčiau aprašę iš-karpą rašo:

"Prieš kurį laiką klausiausi Anglijos BBC žinias anglų kalba pasauliui (rytinėje laidoje, New Yorko laiku). Londono radijas daug ir plačiai kalbėjo apie lietuvius, priverstus tarnauti imperialistinės sovietijos rusiškoje raudonojoje armijoje. Anglų radijas nurodė, jog pavergtosios Lietuvos jauni vyrai yra prievarta siunčiami kariauti sovietijos užpuolimo karą Afganistane ir ten žūva. Londono radijas rėmėsi slaptąja, laisvąja pavergtosios Lietuvos pagrindžio spauda — "Aušra". Anglijos BBC radijas "Aušros" vardą tarė labai gražiai, visai lietuviškai — kaip lietuvis."

L.

"PAIEŠKOJIMAI"

"Laisvojoj Lietuvoj", 1982 m. XII - 16 d. V. Bražėnas, kaip visuomet, aiškiai ir tiesiai, rašo apie "raganų medžiokles", kurias Amerikos teisingumo organai vykdo. Tai yra, taip vadinami "karo nusikaltėlių-nacių" paieškojimai. Kad piliečiai nematytų komunistų veiklos Amerikoje yra tam tikslui vartojama ta dūmų, ar greičiau miglos uždanga. Ją pradėjo buvęs prez. Carteris, jo vyr. prokuroras Civiletis, demokratė Elizabeth Holzman iš New Yorko ir labai aktyvus Floridos liberalas W. Lehman. Šis pastarasis rašė laišką prez. Reaganui (1981.II.6), kad remtų O.S.I. (tai tų paieškojimų įstaiga) veiklą ir neapkarpytų jos biudžetą. Tą laišką be Lehmano dar pasirašė 103 kongresmanai. Jų pavardes V. Bražėnas patiekė prie savo

straipsnio. Jas reikia ir mums lietuviams gerai atsiminti, nes jos liudija kokia yra stipri komunistų įtaka Amerikos valdžios sluoksniuose.

A.K.

Chicago

William Lehman, Glenn M. Anderson, Wendell Bailey, Anthony C. Beilenson, Jonathan B. Bingham, David Bonior, William M. Brodhead, Tony L. Coelho, Julian C. Dixon, Thomas J. Downey, Don Edwards, Vic Fazio, Harold E. Ford, Edwin B. Forsythe, Bill Frenzel.

Hamilton Fish, Jr., Les AuCoin, Robin L. Beard, Tom Beville, James J. Blanchard, Don Bonker, Shirley Chisholm, Ronald V. Dellums, Charles F. Dougherty, Roy Dyson, Dante B. Fascell, James J. Florio, William D. Ford, Barney Frank, Martin Frost.

Tony P. Hall, Benjamin Gilman, Albert Gore, Jr., Harold C. Hollenbeck, William J. Hughes, Dale E. Kildee, John LeBoutillier, Marc L. Marks, Matthew F. McHugh, Anthony Toby Moffett, Claude Pepper, Joel Pritchard, Henry S. Reuss, Robert A. Roe.

Samuel Gejdenson, Dan Glickman, S. William Green, Frank Horton, Jack F. Kemp, John J. LaFalce, Tom Lantos, Jim Mattox, Barbara Mikulski, James L. Oberstar, J. J. Pickle, Charles B. Rangel, Frederick W. Richmond, Benjamin S. Rosenthal.

Martin Olav Sabo, Charles E. Schumer, Bill Emerson, Bruce F. Vento, Henry Waxman, Timothy E. Wirth, George C. Wortley, Sidney R. Yates, Gus Yatron, Cardiss Collins, Leon E. Panetta, Stephen J. Solarz, Bob Shamansky, Peter A. Peyser.

James H. Scheuer, John F. Seiberling, Gerry E. Studds, Harold Washington, Theodore S. Weiss, Howard Wolpe, Ron Wyden, Elliott H. Levitas, Norman Y. Mineta, John Conyers, Jr., Ron de Lugo, Richard L. Ottinger, Romano L. Mazzoli, Ken Kramer.

Claudine Schneider, William H. Gray III, Wyche Fowler, Jr., Lindy Boggs, Bob Traxler, Robert K. Dornan, Philip Burton, William J. Coyne, Matthew J. Rinaldo, Nicholas Mavroules, Gary A. Lee, Buddy Roemer, David R. Obey, Les Aspin, Mary Rose Oaker, Henry B. Gonzalez, Michael D. Barnes, Joseph P. Addabbo.

Papildymas straipsnio, tilpusio š.m. spalio mėn "Kary" Nr. 8:

"Kovoj su Bermontininkais dalyvavo sauliai".

Tame straipsnyje rašoma, kad kovoje su Bermontininkais 1919 m. labai aktyviai veikė partizanai. Cituoju: "Prie sudarymo ir išplėtimo partizanų veiklos labai daug prisidėjo pradžios mokyklų mokytojai su Švietimo M-jos instruktoriais J. Murka, D. Ubeika ir kt." Čia, manau, reikėtų papildyti, kad toje veikloje ypač dar pasižymėjo Gruzdzijų pradžios mokyklos vedėjas mok. Stasys Kelpšas, (jis veikė instr. J. Murkos žinioje), kuris 1919 m. lapkričio mėn. kovoje su bermontininkais žuvo. Už jojo šią veiklą, mok. Sta-

sys Kelpšas, tarpininkaujant Liet. Šaulių Sąjungai, buvo apdovanotas pomirtiniai (post mortem) Lietuvos kariuomenės kūrėjo-savanorio ir Lietuvos Neprikl. Dešimtmečio medaliais, o Lygumų m-lyje, Šiaulių apskr., šauliai pastatė ant jo kapo paminklinį antkapį.

Man tas faktas yra gerai žinomas nes aš 1921-1930 m. buvau Šaulių Rinktinės vadovybėje.

M.B.

ATITAIŠYMAS

Lapkričio KARYJE mano eilėraštyje "KATUTĖS" išspausdinta "Stovyklos papėdėj", turėjo būti, "Stovylos papėdėj": stovylos su vado ištiesta (lyg "laiminančia") ranka — tokių stovylių visa Rusija nusėta.

Arėjas Vitkauskas

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No 52, MARCH 25, 1982. Vertimas iš originalo

LIETUVOS KATALIKŲ BAŽNYČIOS KRONIKA Nr. 52. Vertė Vita Matusaitis. Leidėjas Lithuanian R. C. Priests' League of America, 351 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207. 62 psl. brošiūra. Viršelyje vysk. Julijonas Steponavičius.

Marijus Blynas — LIETUVOS SENOVĖS PAMINKLAI. Gausiai iliustruota knyga, 364 psl., kieti viršeliai. Leidėjas — Kęstučio Jeronimo Butkaus Fondas. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Čikagoje.

NAUJA KNYGA

Motiejus Karaša — "Gyvenimo sūkuriuose".

Lietuvos kariuomenės pulkininko Karašos atsiminimai jau išleisti ir gaunami pirkti pašto užsakymu čia nurodytu adresu.

Šalia autobiografinių bruožų, bei gausiai nuotykinčių atsiminimų, knygos turinys gilinasi į lietuvių būklę, po Antrojo Pasaulinio karo Europoje ir prieškarinį jų gyvenimą Lietuvos nepriklausomybės laikais. Ypačingai smulkus lietuviško kaimo papročių ir veiklos apibūdinimas užpildo net visą pirmąją knygos dalį. Taip pat aprašomi bolševikų revoliucijos išgyvenimai ne tik Europoje, bet ir tolimo Sibiro platuose, kur autorius buvo aplinkybių nublokštas caro kariuomenės tarnyboje Pirmojo Pasaulinio karo metu. Vėliau jis tarnavo Lietuvos kariuomenėje, kur pašventęs savo jėgas tautos gerovei ir laimingesnei jos ateičiai, su ypatinga meile mokė ir auklėjo Lietuvos jaunuolius kariuo-

menės ir šaulių eilėse. Todėl jis sunkiai išgyveno nepriklausomybės netekimą, kuris nutraukė jo kūrybinį darbą ir išplėdė į tautos ateitį sudėtas viltis. Išskyrus nepriklausomybės metus, autorius, kaip ir daug tos kartos lietuvių, visą savistovų gyvenimą praleido persekiojimų, vargų, pavojų ir išgyvenimų lydimas. Vėlesnės kartos lietuviams — ypač jaunimui — tokia gyvenimo eiga gal sunkiai suvokiama. Tuom ši nauja knyga ir bus vertinga, papildydama jos autoriaus kartos nedidelį, bet mums brangių raštų kiekį.

Išleista Devenų Kultūrinio Fondo ir spausdinta Morkūno spaustuvėje Čikagoje, knyga apie 425 puslapių, įrišta kietuose viršeliuose ir apščiaili iliustruota fotografijom ir braižiniais.

Kaina \$12.00. Persiuntimas \$1.00 JAV ir kitur. Užsakyti pas A. Karašą, 2301 Mountain Rd., Joppa, Md. 21085.

Čekius ir perlaidas rašyti A. Karaša vardu.

AUKOJO KARIUI:

Ramovėnai, šauliai, -ės, birutininkės Čikagoje iš renginio 1982.X.24 KARIUI paremti per K. Juškaitį \$895.00.

Bostono ramovėnų rengtame Kariuomenės minėjime 1982.XI.21. KARIUI aukota ir per pirm. Joną Starinską atsiųsta \$665.87.

(Aukotojai: \$50.00 Al Dubauskas ir Lietuvių Fondas, \$25.00 "J Vanagaičio" Šaulių kp., L.M.F. Skyrius Bostone, A. Andriulionis, J. Starinskas, M. Dapkus, K. Šidlauskas, A. Chaplikas, K. Šimėnas, Br. Galinis, E. Pečiukaitis, V. Montvilas; \$10.00 A. Bartašiūnas, J. Jurėnas, P. Tyla, V. Kubilius, W. Židžiūnas, J. Jonaitis, L. Lendraitis, H. Čepas ir J. Jašinskas; kiti — mažesnėmis sumomis).

\$105.00

Dr. A. Matukas, CT

\$80.00

"DLK Algirdo" Šaulių kp. nariai Hamilton Ont., per pirm. P. Kanopą M. Juodžio 80 m. sukaktuvių progą.

Detroito birutininkės per išd. E. Kutkiene "Žalgirio" Šaulių kp. Cleveland, OH per A. Korsaką

\$50.00

"J. Vanagaičio" Šaulių kp. per išd. E.

Juciūtę

\$35.00

Br. Bačiūnas, ONT

J. Gencevičius, IL

Alg. Kepalas, NY

\$25.00

"M. Jankaus" Šaulių kp. Brockton, MA

per E. Ribokiene

"Romo Kalantos" Šaulių kp. Floridoje

per pirm. A. Gudonį

K. Trečiokas NJ

E. Valterienė, PA

\$20.00

M. Dambrauskas, AZ

J. Klimas, B.C.

\$15.00

St. Lungys, FL

A. Malinauskas, IL

A. Maskoliūnas, CA

J. Milašius, FL

G. Radvenis, CA

K. Šapetka, CT

Kl. Žukauskas, FL

\$13.00

K. Algenis, NY

\$12.00

J. Bortkevičius, NJ

O. Daniusevičius, IL

A. Gudonis, FL

J. Vilpišauskas, NY

\$10.00

J. Adomaitis, IL

Al. Atutis, CA

St. Augonis, MA

A. P. Aušūra, MI

A. Baleišis, IL

J. Bardauskas, MI

J. Bartkevičius, Australia

J. Byla, CT

B. Čepauskas, FL.

K. Čėsna, MA

Z. Dailidė, IL

V. Diminskis, IL

S. Griežė-Jurgelevičius, MA

P. Gulbinskas, ONT

Alg. Gustaitis, CA

V. Janulis, IL.

V. Kalendra, ONT

VI. Kalytis, NY

K. Kriaučiūnas, MA

P. Krištaponis, TX.

J. Krištolaitis, OH

P. Latauskas, ONT

Ern. Lengnikas, ONT

Alf. Lukas, MI

Alg. Lizdas, NE.

K. Markus, IL

Br. Masiokas, CO

E. Mekys, OH

M. Milunė, IL

A. Nemanis, IL

Vc. Nenortas, CT
 V. Oželis, QUE
 St. Pangonis, NE
 P. Pečėnas, NJ
 J. Peškaitis, IN
 Alf. Pimpė, IL
 B. Poderys, OH
 P. Polgrimas, ONT
 M. Puskarskis, IL
 St. Raštikis, CA
 Kun. A. Račkauskas, NY
 A. Ramanauskas, FL
 B. Rudzevičius, Vokietija
 M. Smielstorius, OH
 Ig. Stankus, OH
 G. Stapulionis, FL
 A. Tveras, IL
 G. Uksas, CA
 Ar. Vaitkus, IL
 (A.A. Edmundui atminti)
 J. Vičius, IL
 St. Zacharka, NY
 K. Zaronskis, OH
 V. Zdanys, CT
 V. Židžiūnas, MA
\$9.00
 Ad. Švažas, IL.
\$7.50
 V.L. Eizinas, ONT
 J. Kumpikas, NY
\$7.00
 S. Baniulis, IL
 J. Bartkus, MI
 J. Daniliauskas, CT
 K. Juknelis, IL
 J. Jurkūnas, IL
 B. Kažukauskas, MD
 Eug. Noakas, NY
 St. Tiškevičius, IL
\$5.00
 J. Andrašūnas, CA
 A. Artūnas, NY
 S. Astrauskas, N.Y.
 A. Augustinas, IL
 B. Banevičius, PA
 F.A. Baldauskas, OH
 J. Balčiūnas, ONT
 K. Balaišis, OH
 L. Baltušis, IL
 M. Barauskas, CA
 K. Barzdukas, IL
 J. Bironas, MI
 R. Bielkevičius, MA
 J. Blažys, IL
 J. Bliūdžius, MI
 K. Brazas, IL
 A. Bulota, CA
 S. Burdulis, MA
 J. Bušauskas, ONT
 Vc. Butkys, NY

Euf. Cibas, NY
 J. Česna, FL
 Vl. Dainys, MA
 St. Dalius, ONT
 P. Dambrauskas, AR
 J. Dapkus, CT
 K. Daugvydas, MI
 W. Dautas, OH
 J. Deveikis, ONT
 V. Dubauskas, N.Y.
 V. Gailiūnas, CT
 K. Casperaitis, FL
 P. Gaubys, CA
 M. Gečiauskas, CT
 G. Gedmintas, NJ
 G. A. Gelažius, CT
 St. Gofensas, MA
 A. Grabauskas, FL
 J. Grabauskas, IL
 V. Grajauskas, NY
 A. Griauzdė, MA
 Pr. Gustas, CA
 J. Jakubauskas, FL
 J. Jankus, NY
 V. Janušonis, WI
 Ed. Jasiūnas, IL
 J. Jasulevičius, WA
 Ad. Jelionis, IL
 Vl. Jomantas, MI
 O. Juodišius, ONT
 St. Jurgaitis, OH
 J. Jurkuvėnas, MA
 Pr. Karalius, St. Croix
 M. Karaitis, FL
 J. Kacilauskas, IL
 M. Kapočiūnas, NY
 O. Kartanas, NE
 K. Kaulinis, PA
 A. Kazis, AR
 Vl. Kenstavičius, IL
 A. Keris, Anglija
 K. Kielius, IL
 Vl. Kiaunė, PA
 J. Kisielaitis, MA
 P. Koncė, MI
 Kun. R. Krasauskas, CT
 L. Krajauskas, FL
 Vl. Kriaučeliūnas, ONT
 K. Kriaučiūnas, RI
 A. Krinickas, NY
 B. Liuga, Australia
 J. Mačėnas, MI
 Br. Masiokas, CO
 A. Maskoliūnas, CA
 J. Maskeliūnas, MA
 A. Matukas, IL
 J. Mašiotas, IL
 J. Mažeika, IL
 R. Michalauskas, ONT
 J. Mikelis, IL
 St. Mikalauskas, OH

M. Mikeliūnas, IN
 K. Milkovaitis, IL
 M. Milušauskas, IL
 M. Miniauskas, Vokietija
 P. Motekūnas, NY
 J. Muraška, CT
 Musteikis, NY
 K. Mykolaitis, MI
 A. Nakas, MI
 J. Naujokaitis, OH
 A. Norus, MI
 Pr. Pakalniškis, CA
 Al. Petraška, OH
 V. Petravičius, CT
 M. Petrusis, ONT
 Kun. V. Pikturna, FL
 Ig. Povilavičius, NY
 M. Povilaitis, NY
 M. Pucius, NY
 K. Puskunigis, IL
 E. Pusneraitienė, KL
 V. Račius, NJ
 J. Ramoška, IL
 K. Ramonas, IL
 Z. Ramanauskas, FL
 A. Raslamas, ONT
 K. Ražauskas, MI
 E. Ribokienė, MA
 P. Ruikis, IL
 V. Rūtelionis, MD
 J. Salys, CA
 St. Šepkus, ONT
 J. Simanas, ONT
 A. Šatkauskas, CT
 J. Savokaitis, IL
 P. Simanauskas, CT
 Vl. Šlikas, MI
 O. Šostakas, MI
 J. Skaudys, NE
 J. Skeivelas, ONT
 St. Skirmantas, CA
 V. Statkus, IL
 A. Stankevičius, IL
 J. Starinskas, MA
 J. Strokas, IL
 V. Stuogis, OH
 A. Skopas, IL
 J. Stelmokas, PA
 Ir. Strauskas, IL
 B. Svilienė, MA
 V. Strungys, CT
 V. Tamulis, OH
 P. Tamauskas, NJ
 B. Telyčėnas, MI
 A. Titenis, IL
 V. Trečiokas, CT
 Ir. Trunkūnas, IL
 P. Tyla, MA
 J. Valaitis, NY
 Br. Valiukėnas, M
 Vl. Vasikauskas, NY

J. viiunas, MA
 V. Vilkutaitis, NY
 V. Vitkus, NY
 K. Urbšaitis, FL
 A. Uogintas, CT
 V. Žebertavičius, MI
 G. Žemaitis, OH
 Pr. Žitkus, IL

\$4.00

Z. Dučmanas, OH
 A. Kutka, Australia

\$3.00

J. Gintautas, CA
 Vkt. Kelmelis, IL
 Z. Pajaujis, MI
 J. Šiaučiūnas, IL
 J. Vinčiūnas, IL

\$2.00

V. Andriukonis, MA
 V. Apeikis, CA
 Vl. Bačiulis, OH
 A. Balčiūnas, CA
 J. Bartkus, OH
 A.V. Bielkus, NY
 Br. Bieliukas, NY
 V. Černius, PA
 K. Dabulevičius, IL
 Pr. Damijonaitis, FL
 Vkt. Degutis, Oh
 J. Freimanas, MA
 Vl. Jackūnas, DC
 T. Janukėnas, MA
 J. Juškaitis, IL
 St. Krosniūnas, OR
 V. Kubilius, MA
 J. Leonas, OH
 J. Litvinas, IL
 Pr. Mainelis, OH
 J. Mažulis, CA
 P. Molis, MA
 S. Morkūnas, QUE
 Br. Mozūras, QUE
 Ir. Norbutas, MA
 Vc. Prižgintas, CA
 E. Ramančionis, NY
 B. Raugas, NJ
 P. Sakas, CA
 J. Strazdas, FL
 J. Šlapelis, OH
 K. Šliužas, IL
 J. Švoba, MI
 Z. Tamošauskas, R
 V. Taraška, OH
 A. Valušis, FL
 A. Valiuškis, RI
 P. Venclova, II.

\$1.00

J. Vaičkus, NJ

Nuoširdus KARIO ačiū visiems jo išleidimą parėmusiems.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.